

**AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK
BESZÁMOLÓJA 2007. ÉVI
TEVÉKENYSÉGÉRŐL**

KIADJA
Oktatási Jogok Biztosának Hivatala

1055 Budapest
Szalay utca 10-14.
Telefon: (06-1) 473 7097
Fax: (06-1) 332 6727
e-mail: oktatasi.biztos@om.hu
Internet: www.oktbiztos.hu

FELELŐS KIADÓ:
Aáry-Tamás Lajos

SZERKESZTETTE:
Aáry-Tamás Lajos

ISSN 1589-8407

„Ha a vadász fegyvert fog a nyúlra,
a nyúl pártján vagyok,
ha a nyúl a káposztába harap, a káposztáén.”

Benedek Elek

AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK BESZÁMOLÓJA 2007. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Az oktatási jogok biztosának kötelessége évente beszámolni tevékenységéről. Fontosnak tartom, hogy e beszámoló közzététele által a nyilvánosságot is tájékoztassam a hozzánk érkezett panaszokról, a vizsgálatokról, sikerekről és kudarcokról. Hivatalunk 1999. december 1-jén kezdte meg működését, nyolcadik beszámolónk a 2007. január 1-jétől 2007. december 31-éig terjedő időszakban végzett közös munkánkat mutatja be.

Budapest, 2008. június 22.

Aáry - Tamás Lajos

AZ OKTATÁS EGYES TERÜLETEI

KÖZOKTATÁS

A SZEMÉLYI SZABADSÁGJOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

Az oktatási jogok biztosának következetesen képviselt álláspontja szerint a legsúlyosabb jogsértés, amely nevelési-oktatási intézményben előfordulhat, a fizikai bántalmazás. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az emberi méltósághoz való jog mindenkit – így az oktatás valamennyi szereplőjét – megillető alkotmányos alapjog, amely alapján többek között tilos a tanulók testi és lelki bántalmazása, megalázó büntetésben való részesítése. Az emberi méltósághoz való jog az oktatási szereplőket életkorukra való tekintet nélkül megilleti. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 10. § (2) bekezdése szerint a gyermek, illetve a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell számára biztosítani a fizikai és a lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vethető alá testi fenytésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.

Az emberi, állampolgári, gyermeki és tanulói jogokat a pedagógus nem vonhatja el, ugyanis azok nem pedagógiai mérlegelés függvényei. Érvényesülésük nem függ attól sem, hogy a gyermek, illetve a diák teljesíti-e a kötelezéseit az óvodában vagy az iskolában, tehát a gyermekeket, tanulókat megillető alapvető emberi jogok nem állíthatók összefüggésbe a kötelezések teljesítésével.

Tapasztalataink szerint az intézményvezetők maguk is nagyon komoly jogsértésnek tartják a testi fenytést, és tisztában vannak azzal, hogy ez a pedagógusok részéről fegyelmi vétséget valósít meg. Ennek megfelelően ebben az évben vizsgálataink során a legtöbb testi fenytés gyanúját felvető esetben azzal találkoztunk, hogy az intézményvezető vezetői hatáskörében megtette a szükséges intézkedéseket és a jogszabályi előírásoknak megfelelően fegyelmi eljárást indított az érintett pedagógus ellen, hogy annak keretei között tisztázzák az ügyet és hozzák meg a megfelelő döntést. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 46. § (8) bekezdése értelmében ugyanis a fegyelmi eljárás lefolytatása akkor mellőzhető, ha a kötelezettségszegés csekély súlyú és a tényállás tisztázott, azonban jelentős súlyú fegyelmi vétség elkövetésének alapos gyanúja esetén kötelező a fegyelmi eljárás lefolytatása, annak mellőzésére ilyen esetben nincs lehetőség. A testi fenytés alkalmazásával a pedagógus jelentős súlyú fegyelmi vétséget követ el, amelynek esetében a törvény a munkáltató kötelező feladatává teszi a fegyelmi eljárás megindítását.

Egy szülő fordult hivatalunkhoz, mert gyermeke egyik tanára testi fenytést alkalmazott több tanulóval szemben. A szülő állítása szerint számos alkalommal előfordult, hogy a pedagógus a fegyelmeztetlen tanulókat megpofozta, fülüket megtépte, fejüket a táblába verte. Az intézmény vezetője nyilatkozatában tájékoztattott arról, hogy az ügyet kivizsgálta és a pedagógus ellen fegyelmi eljárást kezdeményezett, melynek következményeként a tanár fegyelmi megrovásban részesült. Ezt követően a pedagógus munkaviszonyát közös megegyezéssel megszüntették. Az igazgató intézkedéseire való tekintettel az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-443/2007., K-OJOGB-418/2007.)

A testi fenytést alkalmazó pedagógusok részéről gyakran elhangzik az az érv, hogy a rend biztosítása érdekében a súlyosan fegyelmeztetlen gyermekkel, tanulóval szemben a pedagógusnak gyakran nincs más eszköze, mint a testi fenytés. Amennyiben a gyermek fegyelmeztelen, indokolt, hogy a pedagógus vele szemben fegyelmező eszközt alkalmazzon. A fegyelmezés során azonban csak olyan eszközöket vehet igénybe, amelyek alkalmazásával

nem követ el jogsértést. A nevelő-oktató tevékenység során a pedagógusok szabadon mérlegelhetik, hogy milyen pedagógiai módszert választanak a gyermekek fegyelmezésére. Választásuknak azonban szigorú jogi korlátai vannak: nem alkalmazható olyan fegyelmezési eszköz, amellyel a pedagógus megsérti a gyermek legalapvetőbb jogait, a méltósághoz és a testi épséghez való jogát.

Egy szülő levélben fordult hivatalunkhoz, mert gyermekét olyan súlyosan bántalmazta osztályfőnöke, hogy a tanuló kórházba került. A szülő kifogásolta, hogy bár haladéktalanul felhívta az intézmény vezetőjének figyelmét az esetre, mégsem kapott semmilyen tájékoztatást a foganatosított intézkedésekről, sőt a pedagógus zavartalanul végezhette tovább munkáját.

Megkerestük az intézmény igazgatóját, aki nyilatkozatában arról tájékoztatott, hogy a pedagógus ellen fegyelmi eljárást indított. A fegyelmi tárgyalás alatt az osztályfőnök elismerte tettét, miszerint a panaszos gyermekét fejen ütötte. A pedagógus meghallgatása során elmondta, hogy az osztállyal sok fegyelmezési gondja volt, amiket megbeszéléssel próbált megoldani, de ebben az esetben a tanuló többszöri rászólás után sem hagyta abba a fegyelmezetlen magatartást. A fegyelmi eljárás során a fegyelmi tanács megállapította, hogy a pedagógus a legsúlyosabb fegyelmi vétséget követte el, ezért vele szemben a legsúlyosabb fegyelmi büntetést alkalmazták és a tanárt elbocsátották. A fegyelmi eljárás megindításáról, majd ezt követően annak eredményéről az intézményvezető szülői értekezleten többször tájékoztatta a szülőket, valamint biztosította őket, hogy kollegái a legjobb tudásuk szerint látják el feladatukat és azon lesz, hogy hasonló eset ne ismétlődhessen meg. Az igazgató intézkedéseire való tekintettel az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-344/2007.)

A testi fenyítéssel kapcsolatos ügyeinkben általában a bántalmazott gyermekek, tanulók szülei kérik hivatalunk segítségét. A szülők szerint gyakori, hogy a testi fenyítést alkalmazó pedagógus egyéb módon is megsérti tanítványai jogait.

Egy szülő levélben fordult hivatalunkhoz, mert gyermekét bántalmazta az iskola több pedagógusa. A szülő a panaszában ezen felül megemlítette, hogy az osztályfőnök bosszúhadjáratot indított a tanuló ellen, amely keretében többször az egész osztály előtt sértegette és megalázta. A pedagógus a többi tanulót a panaszos gyermekének kiközösítésére szólította fel. Az osztályfőnök a tanulót nem érdemjegyei, hanem személyes ellenszenvé alapján értékelt. Az ügyben felmerült probléma érzékenységre tekintettel személyes egyeztetést tartottunk az érintett felek között. A megbeszéléseken jelen volt a szülő, az érintett pedagógus, az intézmény vezetője és helyettese, valamint a fenntartó képviselője. A személyes egyeztetésen a felek rendezték konfliktusaikat, ezért a szülő nem kívánta további eljárásunkat, erre tekintettel az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-156/2007.)

A szülők gyakran sérelmezik, hogy a testi fenyítést alkalmazó pedagógus ellen indul ugyan fegyelmi eljárás, annak végén azonban túl enyhe fegyelmi büntetést szabnak ki. A szülők ugyanis rendkívül nehezen élik meg, ha gyermekeiket testi fenyítésben részesítik, ezért gyakran gondolják úgy, hogy az egyetlen lehetséges megoldás ilyen esetben, ha a bántalmazó tanárt fegyelmi úton elbocsátják az iskolából.

Amennyiben a pedagógus testi fenyítést alkalmaz, az fegyelmi eljárás indítását vonja maga után. Bár a fegyelmi tanács döntésének befolyásolására nincs lehetőségünk, támpontul jelöljük meg a Legfelsőbb Bíróság egyik eseti döntését, amely szerint a pedagógus a nevelésére, felügyeletére bízott gyermekkel szemben nem alkalmazhat testi fenyítést, ilyen esetben a pedagógus által elkövetett fegyelmi vétség olyan súlyú, hogy azzal a legsúlyosabb fegyelmi büntetés, az elbocsátás is arányban állhat. (BH 1998. 53.)

Szükségesnek tartjuk azonban hangsúlyozni, hogy a fegyelmi felelősségre vonással kapcsolatos munkáltatói döntések tekintetében az oktatási jogok biztosa nem rendelkezik hatáskörrel, így azon túlmenően, hogy az ezzel kapcsolatos, fentiekben ismertetett jogszabályi rendelkezésekre felhívjuk az intézményvezetők figyelmét, nincs arra lehetőségünk, hogy

fegyelmi eljárás megindítását kezdeményezzünk, illetőleg felülbíráljuk az ilyen típusú munkáltatói döntéseket.

Egy szülő levélben fordult hivatalunkhoz fia ügyében. Sérelmezte, hogy az egyik tanítási órán a tanár a fegyelmezetlen tanuló alól a széket kirántotta és a gyermeket ruhájánál fogva a folyósóra rángatta, majd ott megpofozta. Az intézmény vezetője nyilatkozatában arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy a tanár a tanuló alól tényleg kihúzta a széket és megfogta a gyermek ruháját, de a tanulót nem ráncigálta ki a folyósóra és nem pofozta meg. Az igazgató a pedagógust szóbeli figyelmeztetésben részesítette. Az igazgató intézkedéseire való tekintettel az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-15/2007.)

Amennyiben eljárásunk során a testi fenyítés vagy más megalázó büntetés bizonyítást nyer, álláspontunk szerint sérül a tanuló emberi méltóságához való joga. Ezért minden ilyen esetben azzal a kezdeményezéssel fordulunk az intézmény vezetőjéhez, hogy vezetői hatáskörében tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a jövőben a pedagógusok csak olyan fegyelmezési eszközöket alkalmazzanak a diákokkal szemben, amelyeket a jogszabályok lehetővé tesznek, hogy a tanulók emberi méltósága, személyiségi jogai ne sérülhessenek az iskolában.

Egy szülő kereste meg hivatalunkat, mert állítása szerint a gyermeke emberi méltóságát és személyiségi jogait sértette meg az iskola testnevelő tanára, amikor a tanulót az egész osztály előtt becsmérelte. Az intézményvezető nyilatkozatában tájékoztatott arról, hogy rögtön kivizsgálta az esetet. Eljárása során megállapította, hogy a tanuló egyik tanuló társával történő szóváltása során sértő megjegyzéseket tett a tanárra. A pedagógus ezt követően az egyik testnevelés óra végén osztálytársai előtt becsmérlő kifejezéseket használva fegyelmezte meg a diákokat. Az intézményvezető szóban megkérte a tanulót és a pedagógust, hogy nézeteltéréseiket ne ilyen módon próbálják rendezni. Kezdeményezéssel fordultunk az iskola igazgatója felé, hogy vezetői hatáskörében tegye meg a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a jövőben a pedagógusok csak olyan fegyelmezési eszközöket alkalmazzanak a diákokkal szemben, amelyeket a jogszabályok lehetővé tesznek, hogy a tanulók emberi méltósága, személyiségi jogai ne sérülhessenek az iskolában. Az igazgató a kezdeményezésünk elfogadta és felhívta az érintett pedagógus, valamint a többi kolléga figyelmét, hogy az esetleges újabb konfliktusok kezelésekor a jogszabályi előírásokat maradéktalanul tartsák be. Az ügyet az intézményvezető intézkedésére tekintettel lezártuk. (K-OJOGB-368/2007.)

Egy szülő kért segítséget hivatalunktól, mert gyermekével az óvónő embertelen módon bánt, illetve fizikailag és pszichikailag bántalmazta. A fenntartó válaszában arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy az ügyet kivizsgálta. A pedagógus elismerte, hogy a gyermeket nyaklevesel fegyelmezte, illetve fegyelmezetlen magatartása miatt bezárta a zuhanyzóba. Az óvónőt írásbeli figyelmeztetésben részesítették. A fenntartó intézkedéseire való tekintettel az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-374/2007.)

Számos olyan beadvány érkezik hivatalunkhoz, amelyben a hozzánk fordulók nem egy oktatási jogsérelem kivizsgálását, eljárás lefolytatását, hanem állásfoglalás megfogalmazását kérik tőlünk. A beadványozók sokszor álláspontunk birtokában kívánnak dönteni arról, hogy a későbbiekben panasszal is megkeresik-e hivatalunkat. Tapasztalataink szerint véleményünk számos esetben segítséget nyújthat az érintetteknek abban is, hogy maguk találják meg jogaik érvényesítésének módját.

Egy szülő elektronikus levélben érdeklődött hivatalunk testi fenyítésről kialakított álláspontja felől. A szülő gyermekét az óvónő többször bántalmazta, de a panaszos megbeszélte a történeteket az érintett pedagógussal, aki azt követően nem alkalmazott testi fenyítést a gyermekkel szemben. Ennek következtében a szülő nem kérte eljárásunk, csupán a testi fenyítésről kialakított állásfoglalásunkat. (K-OJOGB-248/2007.)

A nevelési-oktatási intézményekben a gyermekek, tanulók emberi méltóságához való joga sérülhet akkor is, ha a tanárok tanulókkal való bánásmódja, pedagógiai módszerei nem

megfelelőek. Tapasztalataink szerint gyakran okoz nehézséget annak megállapítása, hogy hol húzódik a jogszerűség határa a különböző pedagógiai módszerek tekintetében. (K-OJOGB-466/2007., K-OJOGB-760/2007.)

Egy szülő kért tájékoztatást hivatalunktól gyermeke ügyében. A panaszos állítása szerint a tanuló testnevelés felszerelése eltűnt a szekrényéből, amit jelzett testnevelés tanárának. A pedagógus azonban nem vizsgálta a felszerelés eltűnésének az okát, hanem felszólította a tanulót, hogy utcai ruhában végezze el a testnevelési gyakorlatokat. A szülő méltóságsértőnek és balesetveszélyesnek érezte a tanár eljárását. Tájékoztatottuk a beadványozót, hogy az általa leírtak felvetik oktatási jogok sérelmét. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. tv. 19.§ (1) bekezdésében foglaltak alapján ugyanis a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti ugyan az a jog, hogy a nevelési, illetve pedagógiai program alapján a nevelés és tanítás módszereit megválassza. Ennek azonban korlátját jelenti, hogy nem alkalmazható olyan fegyelmezési eszköz, amely alkalmas lehet a tanuló legalapvetőbb jogainak, az emberi méltósághoz és a testi épséghez való jogának megsértéséhez. Amennyiben azonban olyan helyzet áll elő, amelyben a nevelési, tanítási módszer alkalmazása miatt veszélybe kerül a tanuló testi épsége, a pedagógus elmarasztható döntéséért. A testnevelés órára előírt speciális felszerelés elsődleges célja, hogy a tanórai feladatok végrehajtása során a gyermekek ne sérüljenek és a balesetveszélyes helyzetek ilyen módon elkerülhetőek legyenek. Amennyiben a pedagógus ezt figyelmen kívül hagyja, úgy ezzel a magatartásával veszélyezteti, sérti a tanulói jogokat.

A panaszos tájékoztatásunkat követően kérte hivatalunk eljárását is az ügyben, ezért megkerestük az intézmény vezetőjét és nyilatkozattételre szólítottuk fel. Az iskola igazgatója válaszában tájékoztatott minket arról, hogy az érintett pedagógusnak jelezte, felszerelés hiányában a tanulóknak csupán a felügyeletét kell biztosítani, így ezeknek a tanulóknak – balesetvédelmi okok miatt – csak passzív szemlélőként kell részt venniük a testnevelésórákon. Az intézményvezető intézkedéseire való tekintettel az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-637/2007.)

Álláspontunk szerint a testi fenyegetés a legsúlyosabb jogsértés, amely nevelési-oktatási intézményben előfordulhat, tapasztalataink azt mutatják, hogy a szülők nagyon gyakran hasonló súllyal ítélik meg gyermekük tanuló társak általi bántalmazását. A pedagógusok mulasztásának kérdése ilyenkor is felmerül, hiszen az intézménynek a közoktatási törvény szerint gondoskodnia kell a gyermekek, tanulók felügyeletéről, ami a pedagógusok oldalán számos kötelezettséget teremt. Bár nem ritka, hogy a tanulók közötti viták, konfliktusok elfajulnak, az iskola felügyeleti kötelezettségéhez hozzátartozik, hogy azok a pedagógusok, akikre a szülők gyermekeiket rábízák, időben felismerjék az ilyen helyzeteket, és megakadályozzák a jogsértésekhez vezető tanulói cselekményeket.

A közoktatási törvény 41. § (5) bekezdése értelmében a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről, a tanuló- és gyermekbaleseteket előidéző okok feltárásáról és megszüntetéséről, továbbá a gyermekek, tanulók rendszeres egészségügyi vizsgálatának megszervezéséről. A törvény az értelmező rendelkezések között definiálja a felügyelet fogalmát. Eszerint a felügyelet: a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről történő gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a nevelési, illetve a pedagógiai program részeként tartott kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt.

A tanulók egészségét és biztonságát minden, azt veszélyeztető tényezővel szemben védelemben kell részesíteni. Ennek keretében a pedagógusok kötelessége a jogsérelmek, balesetek megelőzése, és minden olyan veszélyforrás időben való felismerése, amely a tanulók egészségének, testi épségének sérelmét eredményezheti. A pedagógusoknak a felügyeletre vonatkozó jogszabályi rendelkezésekből eredően kötelességük, hogy mindent megtegyenek az olyan jellegű konfliktusok megakadályozása érdekében, amelyek a tanulók közötti verekedésekhez, bántalmazásokhoz vezetnek. Ezzel összefüggésben minden ilyen

típusú ügyben felmerül a pedagógusok mulasztásának, felelősségre vonásának kérdése is. A fizikai bántalmazás továbbá megalapozhatja a bántalmazó tanulónál fegyelmező intézkedések alkalmazását, illetve vele szemben fegyelmi eljárás megindítását. (K-OJOGB-430/2007.)

Kérdés azonban, hogy bizonyos szélsőséges helyzetekben meddig terjednek ezen kötelezettségek határai. Számos pedagógus jelezte személyesen, írásban, illetve telefonon is hivatalunk felé, hogy tehetetlenek, eszköztelenek az iskolában előforduló és leginkább a tanulók között kialakuló erőszakos megnyilvánulásokkal szemben. A fegyelmezési eszközök gyakran nem elégségesek, hogy visszatartsák az egyre súlyosabb cselekményeket elkövető egyre fiatalabb tanulókat. Az oktatási jogok biztosának eszközei sem megfelelőek ahhoz, hogy az így keletkezett jogsértéseket orvosolni, vagy megelőzni lehessen, mivel a hivatalunk által megfogalmazott kezdeményezés vagy ajánlás címzettje mindig az oktatási intézmény vezetője, illetve fenntartója, nem pedig az állampolgár, a tanuló.

Az erőszak olyan jelenség, amely túlmutat az iskolán, pusztán iskolai eszközökkel a nevelési-oktatási intézmény keretei között nem lehet sikeresen küzdeni ellene. Fel kell ismernünk, hogy a pedagógusok hatásköre is véges, nem tudnak és nem is szükséges mindent nekik megoldani.

Gyakran tapasztaljuk, hogy az iskolák magukra maradnak egy-egy problémával, nem kapnak külső segítséget. Sok esetben nem is tudják, kitől kérhetik azt. A tanároknak nincsen elegendő eszközük az erőszak visszaszorítására, ám egyáltalán nem gondoljuk, hogy a pedagógusoknak a közoktatási törvény által biztosított jogi eszköztárát kell bővíteni. Sokkal inkább azt kellene megnézni, kinek az intézkedési lehetősége kezdődik a tanár hatáskörén túl. Nagyon sok szakember azért kapja a fizetését, hogy gyermekekkel foglalkozzon. Ide tartozik a gyermekpszichológus, a rendőrség fiatalokkal foglalkozó szakértője, az ügyész, a börtönparancsnok, a kriminológus, a családsegítő, a gyermekjóléti szolgálatok munkatársai, a nevelési tanácsadó, a helyi önkormányzat oktatási bizottságának tagja vagy a jogvédő civil szervezetek önkéntesei. A felsorolt szakemberek eszközeit kell a pedagógus szolgálatába állítani. Az erőszakos cselekmények ugyanis olyan társadalmi jelenségek, amelyeket az iskola saját kompetenciahatárán belül nem képes hatékonyan kezelni.

Ennek megfelelően a legjobb tanács, amit a pedagógusok felé ilyenkor meg lehet fogalmazni, hogy nem maradtak egyedül, mert mindig van segítség. Az oktatási jogok biztosja is részt vett azon az Európa Tanács által szervezett konferencián, amelyen az iskolai erőszak visszaszorítása és megelőzése témakörében százötven szakértő értett egyet abban, hogy a különböző intézkedések és kezdeményezések – különösen a megelőzés – akkor lehetnek csak sikeresek, ha a helyi közösség szervezetei együttműködnek. A helyi együttműködést tehát el kell kezdeni kiépíteni és fáradtságos munkával működtetni. A szakemberek sokat segíthetnek a tanároknak felismerni az erőszak első jeleit és megfelelő alternatívát tudnak biztosítani számukra a helyzetek szakszerű kezelésére. A pedagógusoknak pedig merniük kell segítséget kérni, mert az nem a munkájukban elszenvedett kudarc beismerése, hanem a megoldáshoz vezető út első lépése.

Természetesen az együttműködés sem fogja egy csapásra megoldani a problémát, de ilyen megoldás egyébként sem létezik. Ugyanakkor a helyi összefogás teremtheti meg annak az esélyét, hogy találjunk összetett, de ugyanakkor jó megoldásokat a kérdéskör kezelésére. Be kell látni ugyanis, hogy együttműködés hiányában minden gyermekkel foglalkozó szakember magára marad és nem tud időben intézkedni a helyzet békés feloldására. Az erőszaknak azonban komoly ára van. A megátalkodott fiatalokat börtönbe küldhetjük, de a problémát

elhárító, együttműködést nélkülöző megoldásunk visszahull a társadalomra, hiszen évek múlva az ilyen sorsú fiatalok jelentős része segélyért fog sorba állni vagy újra a bűnözés útjára lép. Nincs tehát más választásunk, mert egy demokratikus környezetben – ahol a jog uralma érvényesül – az együttműködésnek nincs alternatívája.

Az intézményt terhelő felügyeleti kötelezettség különös súllyal vetődik fel minden olyan esetben, amikor a gyermek vagy a tanuló balesetet szenved. A közoktatási törvény rendkívül szigorúan szabályozza az iskola felelősségét a tanulónak a tanulói jogviszonnyal összefüggésben okozott kárért. A törvény 77. § (3) bekezdésében foglaltak szerint ugyanis az iskola a tanulónak, a tanulói jogviszonnyal összefüggésben okozott kárért vétkességére tekintet nélkül, teljes mértékben felel. A kártérítésre a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvének rendelkezéseit kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a nevelési- oktatási intézmény felelőssége alól csak akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a kárt működési körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő. Nem kell megtéríteni a kárt, ha azt a károsult elháríthatatlan magatartása okozta. Amennyiben tehát az iskola a tanulónak tanulói jogviszonyával összefüggésben kárt okoz, lehetőség van arra, hogy a tanuló vagy törvényes képviselője az illetékes bíróságon az iskolával szemben kártérítési igényt terjesszen elő. (K-OJOGB-223/2007.)

Egy szülő levélben fordult hivatalunkhoz gyermeke óvodai balesete miatt. A panaszos beadványában előadta, hogy gyermekét egyik óvodás társa az iskola udvarán biciklijével elütötte, amely következtében nyolc napon túl gyógyuló sérüléseket szerzett. A szülő sérelmezte, hogy a balesetről őt nem értesítették, a gyermekhez pedig nem hívtak rögtön orvost, illetve kifogásolta, miért engedték meg, hogy az egyik gyermek az óvoda udvarán kerékpározhasson. Az intézményvezető nyilatkozatában tájékoztatott arról, hogy a felügyeletet elmulasztó óvónőt felelősségre vonták, valamint az összes pedagógus figyelmét felhívták arra, hogy a jövőben jobban ügyeljenek a gyermekek testi épségére. A házirendet pedig úgy módosították, hogy az óvoda területén tilos biciklit használni. Mivel az intézmény vezetője saját hatáskörben a jogszabályoknak megfelelően orvosolta a problémát, ezért az ügyet kezdeményezés megfogalmazása nélkül lezártuk. (K-OJOGB-468/2007.)

Egészségügyi problémákkal küszködő gyermekek, illetve tanulók óvodai, iskolai ellátása járhat a pedagógusok számára olyan többletfeladatokkal, amelyekről a gyermekek egészségi állapotának megőrzése érdekében kötelesek gondoskodni. A közoktatási törvény 10. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a gyermeknek joga, hogy nevelési intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék. Ez az első jogosultság, amelyet a közoktatási törvény a gyermek, a tanuló számára nevesít. A törvény 41. § (5) bekezdésében foglaltak alapján a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A gyermek jogainak tiszteletben tartása és védelme nem merülhet ki abban, hogy tartózkodni kell a megsértésüktől, hanem gondoskodni kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről is.

Egy szülő fordult hivatalunkhoz és kérte tájékoztatásunkat. Beadványában előadta, hogy az iskola nem kívánja biztosítani lisztérzékeny gyermeke számára a speciális étrendnek megfelelő étkezést. A beadványozó csupán az ügygel kapcsolatos állásfoglalásunkat kérte. Tájékoztattuk a panaszost, hogy a közoktatási törvény 10. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a gyermeknek joga, hogy nevelési intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék. A törvény 41. § (5) bekezdésében foglaltak alapján a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, a nevelés és oktatás egészséges és biztonságos feltételeinek megteremtéséről. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 41. §-a szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni. A jogszabály 146. §-a értelmében a gyermekek napközbeni ellátása keretében biztosított gyermekétkeztetés szabályait kell alkalmazni az általános iskolai menzai ellátás, továbbá - ha külön jogszabály másképpen nem rendelkezik - közép fokú iskolai menzai

ellátás keretében nyújtott étkeztetésre. A fent említettek alapján, ha az iskola biztosítja minden gyermek számára az étkeztetést, akkor csupán a tanuló lisztérzékenységre hivatkozva azt nem tagadhatja meg, és biztosítani kell a speciális étrend szerinti ellátást is. (K-OJOGB-664/2007.)

A közoktatási intézmény köteles felügyeletet biztosítani a kiskorú tanulók felett, és ennek keretében óvnia kell azok testi épségét, egészségét, vigyázni kell értékeikre, gondoskodnia kell a tanulók erkölcsi védelméről. (K-OJOGB-658/2007.)

Néhány intézményvezető és pedagógus azonban olyan mértékben kíván megfelelni az előbb említett jogszabályi kötelezettségének, hogy jó szándékú kezdeményezéseik már a jogszerűség határát súrolják, sőt bizonyos esetekben túl is lépik azt. Még ha az iskolában fegyelmi vétség, szabálysértés vagy akár bűncselekmény történik vagy annak alapos veszélye fenyeget, az sem hatalmazza fel a pedagógust arra, hogy átvizsgálja a tanulók ruházatát, illetőleg csomagjait. A magánszférához való jog ugyanis minden embert megillető alapjog. A tanuló által elkövetett fegyelmi vétség, szabálysértés vagy bűncselekmény alapos gyanúja sem függesztheti fel e jogot, csak a jogszabályban erre feljogosított hatóságok tehetik meg, hogy a tanuló személyes holmiját átvizsgálják, és azok is csak az erre irányadó garanciális eljárási szabályok betartása mellett. Fegyelmi hatóságként az iskola által megbízott személyek a tényállás pontos megállapítása érdekében a közoktatási törvényben felsorolt cselekményeket alkalmazhatják (például egyéni vagy közös meghallgatás, tárgyalás, bizonyítási eszközök beszerzése és értékelése a tanuló együttműködésével), de ebben a körben sem kerülhet sor arra, hogy a tanár átvizsgálja a tanuló ruházatát, csomagját. Kizárólag abban a néhány, törvény által szabályozott szűk körben (például jogos védelem, végszükség) van lehetőség ideiglenesen, arányosan és a szükséges mértékben korlátozni a tanuló jogait, ha mások személye, javai vagy a közérdek sérül, illetve közvetlen veszélyben van. (K-OJOGB-280/2007.)

Egy kollégiumi nevelőtanár kereste meg hivatalunkat és kért tájékoztatást számos kérdést illetően. A panaszos állásfoglalásunk kérte alkoholszonda alkalmazásának jogszerűségéről, valamint arról, hogy átkutatható-e a kollégiumi tanulók csomagja, ha fennáll annak a lehetősége, hogy a tanulók szeszital próbálnak az intézménybe bevinni. A beadványozó kérdéseinek másik része a kollégium szobáinak ellenőrzésére és a kollégium területének rendben tartására irányult. A beadványozót tájékoztattuk a fent említett álláspontunkról. (K-OJOGB-687/2007.)

Bizonyos esetekben a pedagógus a modern technika eszközeit is felhasználhatja, hogy minél teljesebben tudja ellátni felügyeleti kötelezettségét. A modern eszközök használatánál azonban fokozottan kell figyelni a tájékoztatási, adatvédelmi és egyéb garanciális előírások megtartására, hogy ezáltal is elkerülhessék személyiségi és oktatási jogok sérelmét.

Egy beadványozó egy iskola eljárásának jogszerűségéről kért állásfoglalást hivatalunktól. A panaszos szerint a számítógépteremben tartott órákon az iskola vezetősége egy program segítségével megfigyeli a diákok tanórai tevékenységét, abból a célból, hogy diákok ne emailezzenek, illetve ne látogassanak nem megengedett portálokat az interneten. Tájékoztattuk a panaszost, hogy a közoktatási törvény 41. §-ának (5) bekezdés értelmében a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott tanulók felügyeletéről. A törvény az értelmező rendelkezések között definiálja a felügyelet fogalmát, a 121. §-a (1) bekezdésének 11. pontja alapján felügyelet alatt a tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről történő gondoskodást kell érteni a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől annak jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a nevelési, illetve a pedagógiai program részeként tartott kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívüli foglalkozások, programok ideje alatt. A felügyelet megszervezése a nevelési-oktatási intézmény feladata, melynek ellátásában nemcsak a pedagógus munkakörben foglalkoztatottak vehetnek részt. A felügyelet rendjét az iskola a belső szabályzataiban (pedagógia program, szervezeti és működési szabályzat, házirend) rögzíti. Ezen felügyelet körében a pedagógus a tanórai tevékenységet folyamatosan ellenőrizheti, így megteheti azt is, hogy számítástechnika órán egy program segítségével nyomon követi, hogy a diákok nem látogatnak-e el tiltott

weboldalakra, nem leveleznek-e. A program tulajdonképpen a személyes megfigyelést helyettesíti, bár több is annál, mivel lehetővé teszi a tanteremben jelenlévő, összes diák számítógépen folytatott tevékenységének nyomon követését, ezért az érintetteket tájékoztatni kell a program alkalmazásáról annak érdekében, hogy az ne titkos megfigyelő eszközként, hanem az ellenőrzésre jogosult pedagógus helyettesítőjeként működjön. (K-OJOGB-217/2007.)

Az elmúlt évben is többször érdeklődtek hivatalunknál arról, milyen tárgyakat tarthatnak maguknál az iskolában a diákok. Ez a kérdés különös súllyal vetődik fel a mobiltelefonok tanórán és tanórán kívüli használatával kapcsolatban, hiszen ez az eszköz különösen alkalmas arra, hogy elterelje a tanulók figyelmét, megzavarja a tanítás rendjét. Amennyiben a tanuló az iskolában magánál tart egy tárgyat, akkor tulajdonjogából eredő egyik részjogositványát gyakorolja. A tulajdonhoz fűződő jog alkotmányos alapjog, amely korlátozása csak más alapjog érvényesülése érdekében, és az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében csak törvényben történhet. Ilyen törvényi korlátozást fogalmaz meg a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 40. § (8) bekezdése is, amely szerint a házirend előírhatja az iskolába a tanulók által bevitt dolgok megőrzőben (öltözőben) való elhelyezését, illetve a bevitel bejelentését. A házirend a tanulói jogviszonyból származó jogok és kötelezettségek gyakorlásához, teljesítéséhez nem szükséges dolgok bevitelét megtilthatja, korlátozhatja vagy feltételhez kötheti. Ha az előírt szabályokat megszegik, a bekövetkezett kárért a nevelési-oktatási intézmény csak szándékos károkozás esetén felel. Az említett korlátozás azonban nem jelent teljes körű, általános felhatalmazást. Fontos látni, hogy e jogszabályhely alapján az iskolák nem tilthatnak ki tetszőlegesen mindenféle a tanuláshoz nem szükséges tárgyat. Annak a döntésnek, hogy valamit kitiltanak, ésszerűnek kell lennie, soha nem lehet önkényes. Általánosságban elmondható, hogy azok a tárgyak, amelyeket az emberek az adott helyre általában magukkal visznek, nem tilthatók ki. Álláspontunk szerint napjainkban a mobiltelefon olyan használati eszköz, amelyet az emberek – így a tanulók is – rendszeresen hordanak, folyamatosan használnak, és maguknál tartanak szinte mindig.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a közoktatási intézmények házirendjükben generális jelleggel nem tilthatnak ki minden mobiltelefont, mint ahogyan nem tilthatják ki az összes ékszert, discmant vagy mp3 lejátszót sem. Kitilthatják ugyanakkor a feltűnően nagy értékű mobiltelefonokat, csakúgy mint a nagyobb értékű ékszereket, egyéb drága technikai eszközöket. Az, hogy egy bevitt dolog beletartozik-e a mindennapos használati tárgyak körébe vagy sem, mindig eseti mérlegelés tárgya kell, hogy legyen, erre csak nagy vonalakban lehet felállítani általános szabályt. Kitilthatók ellenben az egészségre, testi épségre veszélyes tárgyak.

Az iskola előírhatja a bevitt dolgok megőrzőben való elhelyezését, illetve a bevitel bejelentését is. A Polgári Törvénykönyv által a letét különös nemei között szabályozott a fürdők, kávéházak, éttermek, színházak és hasonló vállalatok, továbbá a ruhatárat üzemen tartók felelősségére vonatkozó szabályok a közoktatási intézményekre is alkalmazandók. Ez azt jelenti, hogy azokban a dolgokban bekövetkezett károkra nézve, amelyeket a látogatók – jelen esetben a tanulók – magukkal szoktak vinni, az intézmények felelőssége fennáll. Azonban ha megfelelő hely áll a látogatók rendelkezésére dolgaik megőrzése céljából, az intézmény csak az itt elhelyezett dolgokban esett kárért tartozik felelősséggel. Ezért írhatja elő az iskola a bevitt dolgok megőrzőben való elhelyezését.

Megjegyzendőnek tartjuk ugyanakkor, hogy a fentiek nem jelentik azt, hogy a tanulók ne lennének felelősségre vonhatók, ha tanórán nem a tananyaggal, hanem bármi mással, így a mobiltelefonjukkal – discmanjukkal stb. – foglalkoznak. A nevelési-oktatási intézményekben ugyanis a pedagógus joga és kötelezettsége, hogy a tanítás zavartalanságát biztosítsa. Ennek

keretében, amennyiben a rend másképpen nem biztosítható, elveheti a tanulóktól azt a zavaró eszközt, amely megakadályozza, hogy a tanuló vagy társai a tanulásra koncentrálhassanak. Ez az intézkedés a tulajdonjog jogszerű korlátozásának minősül. Figyelemmel kell lenni azonban a jogkorlátozás céljára. Mivel a cél az volt, hogy a tanuló ne mással, hanem az órai anyaggal foglalkozzon, a korlátozás – a dolog elvétele – is csak addig terjedhet, amíg ez a cél fennáll. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy mihelyt az órának vége, a cél megszűnt, a dolgot vissza kell adni, ilyenkor a pedagógus a tanuló tulajdonában lévő tárgyat nem tarthatja többé magánál. Amennyiben a tanuló mobiltelefonjával akadályozza a tanítást, tőle a mobiltelefon elvehető, azonban amikor a foglalkozásnak vége, a pedagógus köteles azonnal visszaadni a dolgot tulajdonosának. A pedagógus tehát jogszerűen nem zárhatja el a tanuló mobiltelefonját. Más szankcióval, úgymint fegyelmező intézkedésekkel és fegyelmi eljárással kell a tanulót a jogkövető magatartásra rábírni.

Az elmúlt évben is több megkeresés érkezett hivatalunkhoz a tanulók külső megjelenésével, öltözködésével, hajviseletével kapcsolatban. A probléma fontosságát jelzi, hogy ilyen tárgyú megkereséssel intézményvezető is fordult hozzánk, aki azért kérte segítségünket, mert biztosítani akarta, hogy az általa vezetett iskola házirendje a jogszabályokkal összhangban álló rendelkezéseket tartalmazzon. Az öltözködés, a külső megválasztása az ember önrendelkezési jogához tartozik. E jog Alkotmányban biztosított alapjog, lényege, hogy az emberi személyiség szabad kibontakoztatásának lehetőségét biztosítja, méghozzá az állammal vagy az annak részéről eljáró szervvel, hatósággal szemben. Ez az általános személyiségi jog minden embert megillető alapjog. Minden embert, így nem csak a felnőtteket, hanem a gyermekeket, az iskola világában pedig a pedagógusokat és a tanulókat is megilleti. Ugyanakkor, mint a legtöbb alapjog, nem korlátozhatatlan. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Ennek alapján tehát az alapjog korlátozása csak törvényben történhet.

A fentiekből az következik, hogy a saját külsejét minden ember szabadon alakíthatja, bizonyos tág korlátok között. Ilyen korlát például a jogszabályok ilyen vonatkozású, mindenkire vonatkozó tiltó előírásai, például a büntető törvénykönyv azon rendelkezése, amely az önkényuralmi jelképek viselését tiltja és büntetni rendeli. A közoktatási intézményekben folyó élet speciális viszonyait törvényi szinten a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény szabályozza. A közoktatási törvény több, a diákok öltözködésével kapcsolatba hozható rendelkezést tartalmaz. Ezek alapja, hogy a közoktatási intézmény köteles felügyeletet biztosítani a kiskorú tanulók felett, és ennek keretében óvnia kell azok testi épségét, egészségét, vigyáznia kell értékeikre, gondoskodnia kell a tanulók erkölcsi védelméről. Az öltözködéssel kapcsolatos iskolai előírások tehát kizárólag e célok érdekében szülehetnek, hiszen, ha nem ezeket a célokat szolgálnák, akkor törvényi felhatalmazás nélkül, indokolatlanul korlátoznák a tanulók önrendelkezési jogát. A szabadságjogoknak ugyanis éppen az a lényege, hogy amíg törvény nem korlátozza őket, addig szabadon gyakorolhatók. A korlátozásnak pedig a fent idézett alkotmányi rendelkezés értelmében törvényben kell megtörténnie, az iskola saját belső normáiban (pedagógiai program, házirend) csak a törvényi korlátozás kifejtését, konkretizálását végezheti el, új indokokat nem alkothat.

Azok az öltözködésre vonatkozó iskolai előírások tehát, amelyek a tanuló testi épségét kívánják megőrizni, jogszerűek. Ilyen például, hogy bizonyos ékszerek nem hordhatók testnevelés órán, mert balesetveszélyesek, illetve, hogy műhelygyakorlatokon védőöltözetet kell használni. Azok az előírások is jogszerűek, amelyek nem feltétlenül a testi épségét, hanem a tanuló ruháját hivatottak védeni, ezek sok esetben nem is különíthetők el a

balesetvédelmi előírásoktól. Nem jogszerű azonban az az előírás, amely csak azért rendel el öltözködési szabályokat, hogy ezzel „egyenműsítse” a tanulókat, hiszen nincs olyan törvényes cél, amely ezt megkövetelné. Szintén jogszerűtlen, ha az öltözködési szabályoknak mögöttes fegyelmezési célja van, hiszen a fegyelmezésnek a közoktatási intézményben más eszközökkel kell történnie. Ugyancsak jogszerűtlen, ha az öltözködési szabályok célja esztétikai követelmények, izlésbeli elvárások kikényszerítése. (K-OJOGB-623/2007., K-OJOGB-670/2007.)

Egy beadványozó az iskolai házirend rendelkezéseinek jogszerűségéről kért tájékoztatást hivatalunktól. A panaszos előadta, hogy az iskola házirendje kötelező jelleggel előírta az iskolai ünnepi egyenruha kinézetét, megtiltotta a tanulóknak drága vagy hivalkodó ékszerek, értékcikkek, divatcikkek behozatalát, illetve viselését. A helyi szabályzat az épületen belül megtiltotta sapka viselését, illetve kizárta az intézmény felelősségét, ha a tanulók előbb említett értékeik eltűnnek. A panaszost tájékoztattuk hivatalunk fent említett állásfoglalásáról. (K-OJOGB-324/2007.)

Egy tanuló kért tájékoztatást hivatalunktól. A panaszos állítása szerint az iskola egyik tanára egy iskolai rendezvényen felszólította a tanulót, hogy vegye ki füléből a fülbevalót és szemöldökéből a testékszert, annak ellenére, hogy az intézmény házirendje szerint csak balesetvédelmi okból kötelezhető erre. A tanuló a házirend szabályaira hivatkozva nem tett eleget a pedagógus kérésének. A tanár ezért hazaküldte és fegyelmi eljárást helyezett kilátásba. A tanuló jelezni kívánta a történet jogellenességét az intézmény vezetőjének, ehhez kérte állásfoglalásunkat. (K-OJOGB-809/2007.)

Az ember önrendelkezési joga, mint általános személyiségi jog, ahogyan azt korábban már jeleztük, minden embert megillető alapjog, így az iskola világában nem csak a tanuló, hanem a pedagógus is jogosult öltözködését a jogszabályi előírások által biztosított keretek között szabadon megválasztani. Az elmúlt évben is érkezett hivatalunkhoz panasz a pedagógusok külső megjelenésével, öltözködésével, hajviseletével kapcsolatban.

Egy intézményvezető kereste meg hivatalunkat. Az igazgató beadványában sérelmezte, hogy az egyik iskolai ünnepségen a fenntartó a Bocskai-ruhát viselő pedagógusok öltözködését kritikával illette. A fenntartó szerint ugyanis nyilvános iskolai rendezvényen ilyen ruházat viselése a pedagógus részéről nyílt politikai állásfoglalásnak minősül, amely megakadályozása az intézményvezető feladata. Az igazgató állásfoglalásukat kérte az esettel kapcsolatban.

Tájékoztattuk a panaszost, hogy az önrendelkezéshez való jog Alkotmányban biztosított alapjog, amely lényege, hogy az emberi személyiség szabad kibontakoztatásának lehetőségét biztosítja, méghozzá az állammal vagy az annak részéről eljáró szervvel, hatósággal szemben. Az általános személyiségi jog minden embert, így az iskola világában a pedagógusokat is megillető alapjog. Ugyanakkor, mint a legtöbb alapjog, nem korlátozhatatlan, de az Alkotmány 8. § (2) bekezdése értelmében korlátozása csak törvényben történhet.

A fentiekből az következik, hogy a saját külsejét minden ember szabadon alakíthatja, bizonyos tág korlátok között. Ilyen korlát például a büntető törvénykönyv azon rendelkezése, amely az önkényuralmi jelképek viselését tiltja és büntetni rendeli. Az általános jellegű, mindenkire vonatkozó jogszabályok természetesen hatályosak az oktatási szereplőkre is. A közoktatási intézményekben folyó élet speciális viszonyait azonban törvényi szinten a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény is szabályozza. A közoktatási törvény több öltözködéssel kapcsolatba hozható rendelkezést tartalmaz, ám ezek csak a diákokra vonatkoznak.

A pedagógusok öltözködésével kapcsolatos szabályozást a munkajog területén találhatunk, a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 79. §-ában, amely a munkaruháról rendelkezik. Ezen szabályozás alapja, hogy a munkáltatónak óvnia kell a munkavállalók testi épségét, egészségét. A munkahelyi öltözködéssel kapcsolatos előírások tehát csak e cél érdekében szülehetnek, hiszen más esetben törvényi felhatalmazás nélkül, indokolatlanul korlátoznák az ember önrendelkezéshez való jogát. A fentiek értelmében a pedagógusokat megilleti az önrendelkezés szabadsága, és a személyiség szabad kibontakoztatásának joga, amelynek része az öltözködés szabad megválasztása. Az öltözködés megválasztásának csak jogszabályi korlátai lehetnek, így iskolai belső dokumentumokban sem lehet kötelezővé tenni, vagy megtiltani pedagógusok számára valamely viseletet az iskolai ünnepségeken. (K-OJOGB-223/2007.)

Több beadvány is érkezett hivatalunkhoz, amelyek az állami, önkormányzati fenntartású nevelési-oktatási intézményekben folytatható vallási nevelés felől érdeklődtek. A témakör megítélése szempontjából a közoktatási törvényen túl külön említésre méltó az Alkotmánybíróság 4/1993. (II. 12.) AB határozata, amely a vallásszabadság nevelési-oktatási intézményeken belüli érvényesülésével kapcsolatban tartalmaz elvi jelentőségű megállapításokat.

Az Alkotmány 60. §-a deklarálja, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. A közoktatási törvény 11. § (1) bekezdésének h) pontja értelmében pedig a tanuló joga, hogy vallási, világnézeti vagy más meggyőződését tiszteletben tartsák.

Az emberi méltósághoz való jog, mint általános személyiségi jog magában foglalja a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogot. A vallás az emberi minőség része, a vallásszabadság biztosítása a személyiség szabad kibontakozásához való jog érvényesülésének feltétele.

A vallásszabadságra a jog akkor képes hatást gyakorolni, ha a belső meggyőződés megnyilvánul, ez a megnyilvánulás a vallás gyakorlása. A vallás szabad megválasztását vagy elfogadását azon keresztül tudja védeni az állam, hogy az eszmék szabad áramlását biztosítja. Az állam kompetenciája csakis a meggyőződést alakító, illetve kifejező kommunikációs folyamatra korlátozódhat. A jognak tehát a külső feltételek biztosításával kell segítenie az emberi személyiség minél teljesebb kibontakozását.

Az állam fent vázolt helyzetéből következik semlegessége, sőt az állam vallási semlegességét kifejezetten elő is írja és garantálja az Alkotmány 60. § (3) bekezdése, amely szerint a Magyar Köztársaságban az egyház az államtól elválasztva működik. Az egyház elválasztása az államtól azonban semmilyen befolyással nincs az államnak arra a kötelességére, hogy az Alkotmány 60. §-a alapján a pozitív és a negatív vallásszabadságot (a meggyőződés kinyilvánításához, illetve annak mellőzéséhez való jogot) megkülönböztetés nélkül kell biztosítani. A pozitív és a negatív vallásszabadság egyenrangú, az állam egyiket sem tekintheti alapesetnek, amelyhez képest a másik kivétel. Abból, hogy az állam maga semleges, nem a negatív vallásszabadság, s még kevésbé a vallási közömbösség támogatása következik. Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére a vallásszabadsággal kapcsolatban sem merül ki abban, hogy tartózkodik az egyéni jogok megsértésétől, hanem gondoskodnia kell a vallásszabadság érvényesüléséhez szükséges feltételekről, hogy mindenki számára a tudatos választás legyen lehetséges.

Az államnak tehát kötelessége, hogy a vallásos meggyőződés kinyilvánítása, tanítása és az életvitelben való követése, az egyházak működése, s ugyanígy a vallás elutasítása, továbbá a vallási meggyőződésről való hallgatás számára olyan teret biztosítson, amelyben a különböző felfogások szabadon képződhetnek és fejlődhetnek, s ezen keresztül lehetővé teszik az egyéni meggyőződés szabad kialakítását. Az államnak egyrészt ezt a szabad kommunikációs folyamatot kell biztosítani. Másrészt adott esetben gondoskodnia kell más alapvető jogok védelméről a vallásszabadsággal szemben is. Az államnak szabályozott kompromisszumot kell létrehoznia ott, ahol eleve az állami szabályozás hoz létre olyan helyzetet, amelyben a vallás és a vallástalanság szabadsága egymást kölcsönösen korlátozza. Ilyen „tér” például a kötelező iskolai oktatás keretében folyó világnézeti nevelés.

Az államnak, ezáltal az állami, önkormányzati fenntartású nevelési-oktatási intézményeknek is, vallási kérdésekben semlegesnek kell lennie. Az állam ugyanis ezekkel a mindenki számára nyitva álló iskolákkal valósítja meg a művelődéshez való jogot, és biztosítja az iskolakötelezettség feltételét. A semlegesség azt követeli meg, hogy iskolai tantervét, szervezetét és felügyeletét az állam úgy alakítsa ki, hogy a tanulóknak a vallási, illetve világnézeti információkat és ismereteket tárgyilagosan, kritikusan és pluralista módon közvetítsék. Az erre vonatkozó szervezeti megoldások akkor alkotmányosak, ha elvileg képesek biztosítani a társadalomban meglévő vélemények teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és valóságghú kifejezésre jutását. A semleges állami iskola tehát nem lehet elkötelezett egyetlen vallás vagy világnézet mellett sem, hanem a szabad és megalapozott választás lehetőségét kell nyújtania. A világnézeti ismeretek teljes körű, kiegyensúlyozott arányú és tárgyilagos tanításának az iskola működése egészében kell megvalósulnia. Tárgyilagos tanítás esetén az állam nem kényszeríthet egyetlen tanárt sem arra, hogy saját meggyőződését elhallgassa.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény 17. §-a kimondja, hogy az állam által fenntartott nevelési és oktatási intézményben az egyház fakultatív tantárgyként vallásoktatást tarthat.

A közoktatási törvény a gyermekek jogai között külön kiemeli vallásszabadsághoz való jogot. Ezen túlmenően kifejti, hogy az állam és a helyi önkormányzat a nevelés és az oktatás terén vállalt feladatainak gyakorlása során köteles tiszteletben tartani a szülőknek, illetve a gyámnak azt a jogát, hogy vallási és világnézeti meggyőződésüknek megfelelő oktatásban és nevelésben részesülhessenek gyermekeik.

A közoktatási törvény a pozitív vallásszabadság érvényesülésének elősegítése céljából előírja, hogy az állami és a helyi önkormányzati nevelési-oktatási intézményben lehetővé kell tenni, hogy a gyermek, illetőleg a tanuló az egyházi jogi személy által szervezett fakultatív hit- és vallásoktatásban vegyen részt. Az egyházi jogi személy a hit- és vallásoktatást óvodában a szülők, iskolákban és kollégiumban a tanulók és a szülők igénye szerint szervezheti. A hit- és vallásoktatás az óvodában az óvodai foglalkozásoktól elkülönítve, az óvodai életrendet figyelembe véve, az iskolában pedig oly módon szervezhető, hogy alkalmazkodjon a kötelező tanórai foglalkozások rendjéhez. A hit- és vallásoktatás tartalmának meghatározása, a hitoktató alkalmazása és ellenőrzése, a hit- és vallásoktatással összefüggő igazgatási cselekmények végzése, így különösen a hit- és vallásoktatásra való jelentkezés megszervezése, előmeneteli értesítések, bizonyítványok kiadása, a foglalkozások ellenőrzése az egyházi jogi személy feladata. Az iskola, a kollégium, illetve az óvoda – a nevelési-oktatási intézményben rendelkezésre álló eszközökből – köteles biztosítani a hit- és vallásoktatáshoz szükséges tárgyi feltételeket, így különösen a helyiségek rendeltetésszerű használatát, valamint a jelentkezéshez és működéshez szükséges feltételeket. (K-OJOGB-627/2007., K-OJOGB-756/2007.)

Folyamatosan érkeznek hivatalunkba olyan beadványok, amelyben a panaszosok az iskolai dohányzás kérdéskörében kérnek tájékoztatást. A közoktatási törvény 10. § (1) bekezdése kimondja, a tanulónak joga, hogy a nevelési-oktatási intézményben biztonságban és egészséges környezetben neveljék és oktassák. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 6. § (9) bekezdése, részletezve a közoktatási törvény szabályait, megállapítja, hogy nevelési-oktatási intézményben, továbbá a nevelési-oktatási intézményen kívül a gyermekek, tanulók részére szervezett rendezvényeken tilos a szervezetre káros élvezeti cikkek, így többek között a dohánytermékek árusítása, fogyasztása.

A nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól szóló 1999. évi XLII. törvény számos paragrafusa foglalkozik a kérdéskörrel. A jogszabály szerint közforgalmú intézményben (a törvény értelmező rendelkezései alapján ide tartoznak a közoktatási intézmények is) csak a dohányzás számára kijelölt helyeken lehet dohányozni. De nem jelölhető ki ilyen hely, így tilos a dohányzás óvodákban, illetve közoktatási intézménynek a tanulók által is használt helyiségeiben. A törvény továbbá lehetőséget biztosít az iskolaszék számára, hogy az intézményt nemdohányzó intézménnyé nyilvánítsa. Ebben az esetben az intézmény területén dohányzóhely nem jelölhető ki, így az egész intézmény területén tilos a dohányzás. A nemdohányzó intézménnyé minősítés tényét jól látható és egyértelmű felirat, illetve jelzés alkalmazásával az iskolának a közforgalom számára nyitva álló bejáratánál, valamint a közforgalom által rendszeresen igénybe vett valamennyi helyiségében fel kell tüntetni. A törvény 7. §-a értelmében a dohányzási tilalmat megszegő tanulóval szemben fegyelmi eljárás kezdeményezhető. (K-OJOGB-142/2007., K-OJOGB-280/2007., K-OJOGB-692/2007., K-OJOGB-708/2007.)

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a 2007-ben üléselő Országos Diákparlament is olyan fontos problémának ítélte az iskolában történő dohányzás kérdését, hogy ajánlásában felkérte az oktatási és kulturális minisztert, intézkedjen, hogy az óvodákhoz hasonlóan mindenki számára tilos legyen a dohányzás a közoktatási intézményekben is. Megítélésünk szerint is helyesebb lenne, ha a törvény nem csak a lehetőséget biztosítaná a nemdohányzó intézménnyé nyilvánításhoz, hanem kifejezett szabályozással nevelési-oktatási intézmények területén tiltaná bárki számára a dohányzást.

AZ OKTATÁSSAL KÖZVETLENÜL ÖSSZEFÜGGŐ JOGOK ÉRVÉNYESÜLÉSE

A tanszabadságból eredő jogok

Az Alkotmány 70/F. és 70/G. §-a kimondja, hogy a Magyar Köztársaság biztosítja az állampolgárok számára a művelődéshez való jogot. Ezt a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező általános iskolával, képességei alapján mindenki számára hozzáférhető közép- és felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők anyagi támogatásával valósítja meg. A Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát.

A tanszabadság egyik elsődleges megvalósulási formáját jelenti a szabad iskolaválasztás jogának garantálása a közoktatási törvényben. E jog tartalma azonban nem minden esetben egyértelmű a szülők számára. A közoktatási törvény 13. § (1) bekezdése szerint a szülőt megilleti a nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztásának joga. A szabad iskolaválasztáshoz való joga alapján gyermeke adottságainak, képességeinek, érdeklődésének, saját vallási, illetve világnézeti meggyőződésének, nemzeti vagy etnikai hovatartozásának megfelelően választhat iskolát. Gyakran okoz problémát a szülőknek, hogy beíráshoz e tanköteleessé váló gyermeküket abba az iskolába, amelyik számukra szimpatikus, vagy a kötelezően kijelölt iskolába kell vinniük.

Beadványában egy szülő aziránt érdeklődött, hogy gyermekét más iskolába is írathatja-e, vagy csak abba, ahol az állandó lakóhelye van. A fentieknek megfelelően tájékoztattuk a panaszost, hogy a szabad iskolaválasztás joga alapján a szülő az általa választott bármely - a Magyar Köztársaság területén lévő - oktatási intézménybe beadhatja gyermeke felvételi kérelmét. (K-OJOGB-171/2007.)

Az önkormányzat nem korlátozhatja a szülők szabad iskolaválasztáshoz való jogát, valamint nem szűkítheti a közoktatási intézmény vezetőjének jogkörét a tanulók felvételéről való döntés során. A fenntartó e körben csupán az iskola körzetét jelölheti meg. A törvény 90. § (1) bekezdése szerint ugyanis a közoktatási intézményt fenntartó önkormányzat feladata, hogy meghatározza azt a működési (felvételi) körzetet, amelyben élő tanulók felvételét, átvételét az iskola nem tagadhatja meg. Ez azonban azt jelenti, hogy egyes tanulókat kötelező felvennie az iskolának, nem pedig azt, hogy mely területről fogadhat tanulókat. Ennélfogva jogellenes minden olyan döntés, intézkedés, amely akadályozza a szülőt azon joga gyakorlásában, hogy gyermekét az általa kiválasztott iskolába írassa be. Álláspontunk szerint sérül a szülő szabad iskolaválasztáshoz való joga akkor, ha a jelentkezés nem minden tanuló számára biztosított, ha egyes gyermekek eleve nem jelentkezhetnek egy kiválasztott iskolába. A jogszabály értelmében tehát a szülő az általa választott bármely - a Magyar Köztársaság területén lévő - oktatási intézménybe beadhatja gyermeke felvételi kérelmét. A közoktatási törvény 66. § (1) bekezdése alapján az intézmény vezetője dönt arról, hogy mely jelentkezőket veszi fel az intézménybe. Az iskolaigazgató a felvételtől való döntése során a jogszabály figyelembe vételével jár el. A 42. § (1) bekezdése szerint az iskola a felvétel feltételeként meghatározhat ugyan követelményeket, ezek azonban csak tanulmányi és csoportszervezési követelmények lehetnek.

Több panasz érkezett hivatalunkba azzal kapcsolatban, hogy a kiválasztott nem kötelező felvételt biztosító óvoda, iskola döntése következtében a testvérek nem egy intézménybe fognak járni. Amennyiben azonban a választott iskola nem a kötelező felvételt biztosító iskola, és az intézményben helyhiány van, akkor nem jogsértő a felvétel elutasítása. Szintén nem jogsértő, hogy e döntés következtében a testvérek nem egy iskolába fognak járni. Jogi

kötelezettsége csak a lakóhely (tartózkodási hely) szerinti kötelező felvételt biztosító iskolának van arra nézve, hogy a gyermeket felvegye tanulói sorába. (K-OJOGB-379/2007.)

Egy szülő arról számolt be, hogy nagyobbik gyermekét eltanácsolták az óvodából a településhez közigazgatásilag tartozó másik településen levő óvoda bezárása miatt. A szülő szeretne volna kisebbik gyermekét is ebbe a nem körzetes óvodába írni, hisz a testvérek külön óvodába járása lelki és anyagi többlet terhet jelent a szülőknek.

Tájékoztattuk, hogy hivatalunk állásfoglalása szerint az eltanácsolás jogszerűtlen. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 74. §-a tételesen sorolja fel az óvodai elhelyezés megszűnésének feltételeit. Ezek között nem szerepel az, hogy az óvoda javasolja a jogviszony megszüntetését. A felsorolás nem példálózó, hanem kimerítő jellegű, tehát az itt nem szereplő esetek mind jogszerűtlennek minősülnek. Az eltanácsolás nemcsak azért aggályos, mert a jogszabályok szó szerinti értelmezésének nem felel meg. Egy ilyen felszólítás vagy javaslat semmiféle jogi kötőerővel nem bír, de mégis komoly hatást tud gyakorolni a szülőre.

Tájékoztattuk továbbá arról is, hogy az óvodába való felvétel szabályait a közoktatási törvény 65. §-a tartalmazza. Az óvoda vezetője dönt a felvételről, aki a gyermek jelentkezését megtagadhatja, mert nem az az intézmény köteles a gyermek felvételét biztosítani. (K-OJOGB-268/2007.)

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 66. § (2) bekezdése értelmében az általános iskola köteles felvenni, átvenni azt a tanköteles tanulót, akinek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye a körzetében található (kötelező felvételt biztosító iskola). A kötelező felvételt biztosító iskolának akkor is fel kell vennie az oda jelentkező gyermeket, ha a tanulócsoport létszáma meghaladja a törvényi mértéket, ilyenkor az önkormányzatnak akár új osztály indításáról is gondoskodnia kell.

Egy szülő sérelmezte, hogy a körzetes óvoda igazgatója elutasította gyermekének felvételét helyhiányra hivatkozva. A gyermek napközbeni felügyelete nem megoldható és a szülő szerint az igazgató olyan gyereket is felvett időközben, akinek lakóhelye nem az óvoda körzetében található, vagy be sem töltötte a 3. életévét, holott a panaszos gyermeke a várólista 1. helyén szerepelt. Az intézményvezető nyilatkozatában kifejtette, hogy az óvoda túlterhelt, az OKÉV engedélyével a maximális csoportlétszámot is átlépték, egy csoport ideiglenes engedéllyel működik, és csak olyan gyermekeket vett fel az óvodába, akik iskolai előkészítésben kell, hogy részesüljenek vagy gyermek és családvédelmi szempontok szerint jogosult volt az elhelyezésre. Emellett az intézményvezető tájékoztatta a hivatalt arról, hogy a gyermeket már időközben felvette az óvodába. Mivel az intézményvezető az oktatási jogsérelmet saját hatáskörében orvosolta, kezdeményezést az ügyben nem fogalmaztunk meg. (K-OJOGB-313/2007.)

A szabad iskolaválasztás témaköréhez kapcsolódik a szülőnek azon joga is, hogy nemcsak gyermekük felvételéről, hanem a későbbi esetleges iskolaváltásról, a régi iskolában a tanulói jogviszony megszüntetéséről is szabadon döntsenek.

Egy szülő a következő kérdésekkel fordult hivatalunkhoz. Gyermeke beiratása után az intézmény összevont osztályokat indított, mivel nem volt elegendő első osztályos tanuló. A szülők ilyen feltételek mellett másik intézménybe szerették volna írni gyermeküket, azonban a kiíratásért az iskola egy bizonyos összeg befizetését kérte a szülőktől. Másrészt a panaszos aziránt érdeklődött, hogy nem kötelező felvételt biztosító iskola elutasíthatja-e a felvételi kérelmeket pusztán a gyermekek lakóhelye alapján.

Tájékoztattuk a szülőt, hogy az oktatási jogszabályok alapján intézményváltás esetén a fenntartó az iskolaváltást pénzfizetéshez nem kötheti. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 13. § (1) bekezdése szerint a szülőt megilleti a nevelési, illetőleg nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztásának joga. A nevelési, nevelési-oktatási intézmény szabad megválasztásának joga alapján gyermeke adottságainak, képességeinek, érdeklődésének, saját vallási, illetve világnézeti meggyőződésének, nemzeti vagy etnikai hovatartozásának megfelelően választhat óvodát, iskolát, kollégiumot.

A törvény 66. § (2) bekezdése részletesen szabályozza az iskolába való felvétel körülményeit. E szerint az általános iskola köteles felvenni, átvenni azt a tanköteles tanulót, akinek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye a körzetében található (a továbbiakban: kötelező felvételt biztosító iskola). A kijelölt iskola, ha nem kötelező felvételt biztosító iskola, a tanuló felvételét csak helyhiány miatt tagadhatja meg.

Ha az általános iskola a kötelező felvételi kötelezettsége teljesítése után további felvételi, átvételi kérelmeket is teljesíteni tud, köteles előnyben részesíteni azokat, akiknek a lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye azon a településen található, ahol az iskola székhelye, telephelye található. E körben a halmozottan hátrányos helyzetű tanuló felvételét csak helyhiány miatt tagadhatja meg. Ha az általános iskola a kötelező felvételi kötelezettsége teljesítése után további felvételi, átvételi kérelmeket is teljesíteni tud, és valamennyi felvételi kérelmet helyhiány miatt nem tudja teljesíteni, az általános iskola sorsolás útján dönt. A sorsolásra a felvételi kérelmeket benyújtókat meg kell hívni. Sorsolás nélkül is felvehető a halmozottan hátrányos, vagy sajátos nevelési igényű tanuló, továbbá az a tanuló, akinek sajátos helyzete indokolja. A sajátos helyzetet a helyi önkormányzat rendeletben állapítja meg. A fent hivatkozott jogszabályhely szerint a nem kötelező felvételt biztosító iskola nem utasíthatja el a gyermekek felvételét pusztán a lakóhelyük alapján, helyhiány miatt azonban igen. (K-OJOGB-429/2007.)

A közoktatási törvény 11. § (1) bekezdés k) pontja szerint a tanuló joga különösen, hogy tanulmányai során – a kerettantervben, a pedagógiai programban és az érettségi vizsgaszabályzatban meghatározott keretek között – megválassza azokat a tantárgyakat, amelyeket tanulni kíván, valamint, ha erre lehetőség van, megválassza a tantárgyakat tanító pedagógust.

Beadványában a szülő aziránt érdeklődött, hogy jogszerű-e ha sorsolással döntenek el, hogy ki milyen nyelvet fog tanulni. Tájékoztattuk az álláspontunkról a panaszt, miszerint a törvényben garantált szabad tantárgyválasztáshoz való jogosultság csak az iskola lehetőségeihez képest gyakorolható, vagyis ha az intézmény nem tud elegendő számú pedagógust biztosítani az angol tanulásához, akkor nem kényszeríthető erre.

A sorsolás intézményével kapcsolatban az Alkotmánybíróság 15/1993. (III. 12.) számú határozatában kimondta, hogy a sorsolás útján történő kiválasztással a véletlenszerűség a diszkriminációt kizárja.

A fentiek értelmében tehát az iskola nem köteles mindenki számára az angol nyelv oktatását biztosítani, ha ahhoz nem rendelkezik a megfelelő eszközökkel. A sorsolás útján történő döntéssel pedig nem sértett jogszabályt az intézmény, az így történő kiválasztás nem diszkriminatív. (K-OJOGB-470/2007.)

Tapasztalataink szerint gyakori probléma az, hogy az iskola nem minden tanulóknak tudja biztosítani a népszerűbb – általában az angol – nyelv vagy az emelt szintű nyelvoktatás választásának lehetőségét. (K-OJOGB-380/2007.)

Egy szülő sérelmezte, hogy gyermeke az iskolában nem az általuk választott angol nyelvet, hanem az igazgató által kijelölt németet köteles tanulni. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 11. § (1) bekezdés k) pontjában foglaltak szerint a tanuló joga különösen, hogy tanulmányai során – a pedagógiai programban és az érettségi vizsgaszabályzatban meghatározott keretek között – megválassza azokat a tantárgyakat, amelyeket tanulni kíván, valamint, ha erre lehetőség van, megválassza a tantárgyakat tanító pedagógust. Azonban ez a jogosultság csak az iskola lehetőségeihez képest gyakorolható. A közoktatási törvény 66. § (7) bekezdése ugyanakkor kimondja, hogy az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – az igazgató dönt. A jogszabály szerint tehát az igazgató döntése meghozatala előtt nem köteles sem a tanulók, sem a szülők véleményét kikérni. (K-OJOGB-624/2007.)

A panaszos beadványában kifogásolta, hogy német nemzetiségű falu óvodájában a gyermekeknek már tanítják a német nyelvet. Tájékoztattuk, hogy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 5. §-a értelmében az óvodai nevelés nyelve a magyar, illetve a nemzeti és etnikai kisebbségek nyelve, de a nevelés, oktatás – részben vagy egészben – ezen kívül más nyelven is folyhat. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény több helyen is elismeri a nemzeti és etnikai kisebbségek jogát, hogy anyanyelvi oktatásban, nevelésben részesülhessenek. Az állam ugyanis a magyarországi kisebbségek anyanyelvét közösség-összetartó tényezőként ismeri el és támogatni rendeli. Az állam tekintet nélkül arra, hogy a nevelési, oktatási intézménynek ki a fenntartója, támogatja a kisebbségek által használt nyelv alkalmazását a kisebbségi nevelésben, oktatásban. (K-OJOGB-764/2007.)

Hivatalunkhoz 2007. évben is érkeztek olyan beadványok, amelyekből kiderült, a tanulók és szüleik is nagy súlyt helyeznek arra, hogy olyan pedagógus végezze a gyermekek, diákok oktatását, nevelését, akinek munkájával teljes mértékben elégedettek. A tanár személye mind a tanulók, mind a szülők számára rendkívül fontos kérdés, hiszen a tanárnak nemcsak a tanításban, hanem a nevelésben, a diákok személyiségének kibontakoztatásában is rendkívül fontos szerepe van.

A közoktatási törvény megteremti a lehetőséget a pedagógus megválasztásához, a törvény azonban maga szűkíti ezt a tanulói jogot, amikor kimondja, hogy ennek gyakorlására csak az intézmény lehetőségeihez képest van mód. Mivel az iskola vezetője munkáltatói jogkörével élve dönthet a pedagógusok alkalmazásáról, ezekben az ügyekben nem állapítottuk meg az oktatási jogok megsértését. Az oktatási jogok biztosja ugyanis nem vizsgálhatja a döntések célszerűségét, annak felelősségét a döntéshozó viseli.

A szabad tanárválasztáshoz való jog nem minden iskolában, és nem minden tantárgy esetében valósulhat meg. Az alternatívák kidolgozása csupán egy lehetőség, amelyet a jogalkotó a döntéshozók számára biztosít. Amennyiben az érintett intézményben lehetőség van a tanulmányi csoport, illetve a pedagógus szabad megválasztására, úgy annak eljárási szabályait a szervezeti és működési szabályzatban, illetve a házirendben kell rögzíteni.

Egy szülő sérelmesnek találta, hogy gyermekének osztályfőnökét, akinek a munkájával a szülők maximálisan meg vannak elégedve, az igazgató leváltotta. Tájékoztatuk, hogy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 11. § (1) bekezdés k) pontja értelmében a tanuló joga különösen, hogy tanulmányai során – a kerettantervben, a pedagógiai programban és az érettségi vizsgaszabályzatban meghatározott keretek között – megválassza azokat a tantárgyakat, amelyeket tanulni kíván, valamint, ha erre lehetőség van, megválassza a tantárgyakat tanító pedagógust.

A közoktatási törvény fenti rendelkezése megteremti a lehetőséget a pedagógus megválasztásához, a törvény azonban maga korlátozza ezt a tanulói jogot, amikor kimondja, hogy ennek gyakorlására csak az intézmény lehetőségeihez képest van mód. A közoktatási törvény 54. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a közoktatási intézmény vezetője gyakorolja a munkáltatói jogokat, és dönt az intézmény működésével kapcsolatban minden olyan ügyben, amelyet jogszabály vagy kollektív szerződés (közalkalmazotti szabályzat) nem utal más hatáskörébe. Ezen jogszabályi rendelkezésből következik, hogy az osztályban tanító pedagógusok kijelölésének kérdésében az intézményvezető jogosult dönteni.

Az oktatási jogok biztosja nem vizsgálhatja e döntések célszerűségét, annak felelősségét a döntéshozó viseli. (K-OJOGB-425/2007)

A közoktatási törvény 6. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban minden gyermek tanköteles. Gyakran fordulnak a szülők hivatalunkhoz azzal kapcsolatban, hogy a gyermek életkora szerint mikor tanköteles. A 6. § (2) bekezdésében foglaltak szerint a gyermek, ha eléri az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget, legkorábban abban a naptári évben, amelyben a hatodik, legkésőbb amelyben a nyolcadik életévét betölti, tankötelessé válik. A gyermek, ha az iskolába lépéshez szükséges fejlettséget elérte, abban a naptári évben, amelyben a hatodik életévét május 31. napjáig betölti, megkezdheti a tankötelezettség teljesítését. A törvény 6. § (4) bekezdés a) pontjában foglaltak szerint az iskola igazgatója dönt a tankötelezettség kezdetéről az óvoda véleménye alapján, illetőleg ha a gyermek nem járt óvodába, vagy az óvoda kezdeményezi, a nevelési tanácsadó véleménye alapján.

A közoktatási törvény 6. § (3) bekezdése szerint a tankötelezettség annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tanuló tizenhetedik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a huszadik életévét betölti. A törvény az átmeneti rendelkezések között rögzíti, hogy annak a gyermeknek, aki tanulmányait az általános iskola első évfolyamán az 1997/98. tanévben,

illetve azt megelőzően kezdte meg, tankötelezettsége annak a tanévnek a végéig tart, amelyben a tizenhatodik életévét betölti. A sajátos nevelési igényű tanuló tankötelezettsége meghosszabbítható legfeljebb annak a tanévnek a végéig, amelyben a tizennyolcadik életévét betölti. (K-OJOGB-675/2007.)

Egy beadványozó aziránt érdeklődött, hogyan szerezhetne érettségi bizonyítványt úgy, hogy 21. életévét már betöltötte. A kiválasztott iskola ugyanis a felvételi kérelmét a korára való tekintettel elutasította.

Tájékoztatottuk, hogy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 52. § (1) bekezdés c) pontja szerint nappali rendszerű iskolai oktatásban a tanuló abban az évben kezdhet utoljára tanévet, amelyben betölti - középiskola és szakiskola esetén - a huszonkettedik életévét. Ez a határidő egy évvel meghosszabbítható abban az esetben, ha a tanuló az általános iskola első évfolyamán a tanulmányait a hetedik vagy a nyolcadik életévében kezdte meg, továbbá, ha olyan szakképzésben vesz részt, amelyben a szakképzési évfolyamok száma meghaladja a kettőt.

A fentiekre tekintettel tájékoztattuk a panaszost, hogy joga van tanévet kezdeni, még hozzá nappali rendszerű iskolai oktatásban. Ha nappali rendszerű oktatás nem valósul meg abban az iskolában, amelybe jelentkezett, a közoktatási törvény 78. §-a értelmében tanulmányait felnőttoktatás keretében folytathatja. A 78. § szerint ugyanis az, aki nappali rendszerű iskolai oktatásban nem tud vagy nem akar részt venni, attól a tanévtől kezdve, amelyben a tizenhatodik életévét betölti, a munkahelyi, családi vagy más irányú elfoglaltságához, a meglévő ismereteihez és életkorához igazodó iskolai oktatásban (a továbbiakban: felnőttoktatás) kezdheti meg, illetve folytathatja tanulmányait. A felnőttoktatásban a nevelés és oktatás megszervezhető a nappali oktatás munkarendje, továbbá esti, levelező vagy más sajátos (például távoktatás) munkarendje szerint. Nappali oktatás munkarendje szerint azok részére szervezhető meg az oktatás, akik a törvény alapján nappali rendszerű iskolai oktatásban vehetnek részt.

Aki betölti a 22. életévét, tanulmányait kizárólag felnőttoktatás keretében folytathatja a 78. § (1) bekezdés c) pontja alapján. Ez a határidő maximum egy évvel meghosszabbítható abban az esetben, ha a tanuló az általános iskola első évfolyamán a tanulmányait a hetedik életévében kezdte meg, továbbá, ha olyan szakképzésben vesz részt, amelyben a szakképzési évfolyamok száma meghaladja a kettőt.

Tájékoztatottuk, hogy mivel még csak a 21. életévét töltötte be, jogosult arra, hogy nappali rendszerű oktatásban tanévet kezdjen, illetőleg arra is, hogy tanulmányait felnőttoktatás keretében folytassa. (K-OJOGB-373/2007.)

A beadványozó a többcélú oktatási intézményekben tanuló gyermekek belső felvételiztetése, valamint a tanulói jogviszony megszüntetése felől érdeklődött.

A közoktatási törvény 66. § (4) bekezdése szerint ha a többcélú közoktatási intézmény az általános iskolai feladatok mellett gimnáziumi, szakiskolai, szakközépiskolai feladatok közül bármelyiket ellátja, nem tarthat felvételi vizsgát azoknak a tanulóknak, akik a többcélú intézmény keretében fejezték be az általános iskolai tanulmányaikat. A tanulók a pedagógiai programban meghatározottak alapján folytatják tanulmányaikat a megfelelő iskolatípus szerinti oktatásban.

E bekezdés szerint ha az egységes iskola az általános iskolai feladatok mellett gimnázium, szakközépiskola és a szakiskola feladatai közül legalább kettőt ellát, a pedagógiai programjában kell meghatározni, hogy a közös követelmények teljesítése után milyen feltételek teljesítésével milyen kiegészítő tanulmányokat kell folytatni. A felvételi kérelmek elbírálásánál a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat előnyben kell részesíteni. Az előnyben részesítés feltételeit a pedagógiai programban kell meghatározni.

A fentiek alapján álláspontunk szerint többcélú oktatási intézményben tanuló diákok számára felvételi eljárás nem szervezhető, ha tanulmányaikat ugyanazon oktatási intézményben kívánják folytatni. Ennek menetét a pedagógiai program határozza meg, amely bizonyos követelményeket szabhat a tanulók számára abban az esetben, ha az iskola többféle középiskolai feladatot is ellát (gimnázium, szakközépiskola, szakiskola).

A közoktatási törvény 66. § (6) bekezdése akképpen rendelkezik, hogy a többcélú közoktatási intézmény a tankötelezettség ideje alatt a tanuló jogviszonyát nem szüntetheti meg, amíg a tanulmányok folytatására bármelyik iskolai feladatot ellátó intézményegységben lehetőség van. A tankötelezettség megszűnése után a tanulói jogviszony megszüntetésére az egységes iskolában a középiskolára, az összetett iskolában, továbbá a közös igazgatású közoktatási intézmény és az általános művelődési központ iskolai feladatot ellátó intézményegységeiben az ellátott feladatoknak megfelelő iskolatípusra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. (K-OJOGB-639/2007.)

A tavalyi évben ismét érkezett hozzánk beadvány nem magyar állampolgárságú tanulók magyarországi tanulmányaival kapcsolatban.

Egy hazai kollégium igazgatója fordult hivatalunkhoz a kollégiumban lakó szlovák állampolgárságú középiskolás diákok tandíjfizetési kötelezettségével kapcsolatban.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 110. § (1) bekezdése határozza meg a nem magyar állampolgár kiskorú magyarországi tankötelezettségének esetköreit. Jelen problémakörre a közoktatási törvény 110. § (1) bekezdésének b) pontja vonatkozik, mely szerint a nem magyar állampolgár kiskorú akkor tanköteles Magyarországon, ha a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogát Magyarországon gyakorolja.

A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi I. törvény 6. § (1) bekezdésének c) pontja határozza meg a magyarországi tanulmányok folytatása esetére az EGT-állampolgár tartózkodásának feltételeit: „A három hónapot meghaladó tartózkodásra az az EGT-állampolgár jogosult, (...) aki tanulmányok - ideértve a szakképzést, továbbá a felnőttképzést, ha annak képzési programja akkreditált - folytatása céljából felvételt nyert a közoktatásról vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó oktatási intézménybe, és beutazásakor elegendő forrással rendelkezik önmaga és családtagjai számára ahhoz, hogy tartózkodásuk ne jelentsen indokolatlan terhet a Magyar Köztársaság szociális ellátórendszerére, valamint külön jogszabályban meghatározottak szerint biztosítási jogviszony keretében jogosult az egészségbiztosítási szolgáltatások igénybevételére, vagy azok fedezetéről a jogszabályok rendelkezései szerint maga gondoskodik.” Az ebben a bekezdésben meghatározott feltételeket teljesítő EGT-állampolgárnak a házasátára, valamint eltartott gyermeke jogosult tartózkodásra.

Ezen feltételek meglétét a tanuló nevelési-oktatási intézménybe történő felvételénél igazolni kell. Ez a korábbi tartózkodási engedély helyett kiállított regisztrációs igazolással történik. A törvény a 2004/38 EK irányelvben megfogalmazott szabályoknak megfelelően a három hónapnál hosszabb ideig tartózkodó EGT-állampolgárok számára bejelentési kötelezettséget ír elő jogszabályban meghatározott okiratok bemutatásával, illetve csatolásával. Ezután az eljáró hatóság azonnal kiállítja a tartózkodás bejelentéséről szóló regisztrációs igazolást, amely a bejelentkezés tényét és időpontját tanúsítja.

A közoktatási törvény a nem magyar állampolgárok magyarországi tanulmányai esetében két esetkört különböztet meg.

Az első esetben a nem magyar állampolgár kiskorú tartózkodási joggal rendelkezve szülőjével együtt tartózkodik Magyarországon. Ezzel szemben a második esetben a kiskorú tanuló szülője nélkül tartózkodik Magyarországon.

Az első esetkörre a közoktatási törvény 110. § (4) bekezdése vonatkozik, ami szerint a nem magyar állampolgár mindaddig, ameddig a 2007. évi I. törvény szerint gyakorolja a szabad mozgás és tartózkodás jogát Magyarországon az óvodai nevelést, és - amennyiben tankötelessé válik - az iskolai nevelést és oktatást, a kollégiumi nevelést, a pedagógiai szakszolgáltatásokat a tankötelezettség fennállása, továbbá a tankötelezettség ideje alatt megkezdett és a tankötelezettség megszűnése után folytatott tanulmányok alatt a magyar állampolgárokkal azonos feltételekkel veheti igénybe, tehát ingyenesen vehet igénybe minden olyan szolgáltatást, amely a magyar állampolgárságú tanulók számára ingyenes.

Ezen szolgáltatások gyakorlásának feltételeit részletesen a közoktatási törvény 110. § (6) bekezdése tartalmazza. E jogszabályi rendelkezés alapján a nem magyar állampolgár kiskorú abban az esetben jogosult a magyar állampolgárokkal azonos szolgáltatások igénybevételére, ha szülőjével együtt tartózkodási joggal rendelkezik és a szülő ellátásuk biztosítása érdekében keresőtevékenységet folytat. A jogalkotó nem határozza meg expressis verbis a keresőtevékenység folytatásának helyét, de a keresőtevékenység folytatásának feltételként történő meghatározása mögött az a vélelmezhető jogalkotói szándék húzódik meg, hogy a szabad mozgás és tartózkodás jogát Magyarországon gyakorló személyek és családtagjaik elegendő forrással rendelkezzenek ahhoz, hogy magyarországi tartózkodásuk ne jelentsen indokolatlan terhet a Magyar Köztársaság szociális ellátórendszerére. Állásfoglalásunk alapján ez a jogalkotói cél akkor teljesül, ha a szülő tartózkodási ideje alatt Magyarországon folytat keresőtevékenységet. Ezen feltételek meglétét szintén a regisztrációs igazolás tanúsítja.

A második esetkört – amikor a tartózkodási joggal rendelkező nem magyar állampolgár tanuló szülője nélkül tartózkodik Magyarországon – a közoktatási törvény 110. § (8) bekezdése szabályozza. Ez esetben a tanulót az óvodai, iskolai és kollégiumi ellátásért, továbbá a pedagógiai szakszolgáltatások igénybevételéért díjfizetési kötelezettség terheli. A díj mértéke nem haladhatja meg a szakmai feladatra jutó folyó kiadások egy tanulóra jutó hányadát. A közoktatási intézmény vezetője a díjat a fenntartó által meghatározott szabályok alapján csökkentheti, illetve elengedheti Ezen tanulók után állami normatíva nem igényelhető, és egyéb kedvezmények sem járnak. (K-OJOGB-694/2007.)

A közoktatási törvény lehetőséget biztosít arra, hogy a tanköteles magyar állampolgár a tankötelezettségét külföldön működő iskolában teljesítse. A tanulmányok engedély nélkül

folytathatók külföldön, azonban annak érdekében, hogy a tankötelezettség teljesítését a jegyző figyelemmel tudja kísérni, a tanköteles tanuló külföldi tanulmányait a szülőnek be kell jelentenie a jegyzőnek. Ha a tanuló már járt iskolába Magyarországon, a külföldi tanulmányokat az iskola igazgatójának kell bejelenteni. A külföldi tanulmányok ideje alatt szünetel a magyarországi tanulói jogviszony, azonban a tanuló természetesen bármikor visszajöhet külföldről és folytathatja magyarországi tanulmányait.

Egy külföldön közszolgálatot teljesítő szülő középiskolában tanuló gyermeke évhalasztásával kapcsolatban fordult hivatalunkhoz.

A beadványozót tájékoztattuk arról, hogy az 1993. évi LXXIX. törvény értelmében a szülő köteles beírni tanköteles gyermekét nevelési-oktatási intézménybe. A tanulói jogviszony a beiratkozás napjával jön létre.

A törvény 69. § (5) bekezdése alapján szünetel a tanulói jogviszonya annak, akinek engedélyezték, hogy tanulmányait megszakítsa, illetőleg, akit fegyelmi határozattal a tanév folytatásától eltiltottak. A tanulónak a tanulói jogviszony szünetelése alatt is joga, hogy látogassa az iskola létesítményeit, tájékoztatást kapjon az őt érintő kérdésekben, kérje átvételét másik iskolába. A tanuló a tanulói jogviszonyon alapuló jogait - ha jogszabály másképp nem rendelkezik - a tanulói jogviszony szünetelése alatt is gyakorolhatja. A törvény 109. § (1) bekezdése szerint magyar állampolgár engedély nélkül folytathat tanulmányokat külföldön. A (2) bekezdés szerint továbbá magyar állampolgár tankötelezettségét külföldi nevelési-oktatási intézményben is teljesítheti. A lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező, tanköteles tanuló esetén a tanulmányok külföldön történő folytatását - a tanköteles gyermek nyilvántartása céljából - be kell jelenteni a lakóhely, ennek hiányában tartózkodási hely szerint illetékes községi, városi, fővárosi kerületi, megyei jogú városi önkormányzat jegyzőjének, illetőleg, ha a tanuló már hazai iskolába beiratkozott, az iskola igazgatójának.

Az állandó lakóhellyel rendelkező tanulónak a külföldi tanulmányok alatt szünetel a magyarországi tanulói jogviszonya. (K-OJOGB-354/2007.)

A tanulás szabadságának alkotmányos joga a közoktatási törvény 7. § (1) bekezdésének rendelkezései szerint azt is jelenti, hogy a szülő dönthet arról, hogy a tanuló tankötelezettségét milyen formában teljesíti: iskolába járással vagy magántanulóként. Hivatalunknál szülők és intézményvezetők is kértek tájékoztatást arról, hogy milyen feltételekkel válhat magántanulóvá a diák. A szülő ezirányú szándékát az intézményvezetőnek jelenti be. A bejelentést követő három napon belül az iskola igazgatója beszerzi a tanuló lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes gyermekjóléti szolgálat véleményét, annak eldöntésére, hátrányos-e ez a megoldás a tanulónak. Abban az esetben, ha az iskola igazgatója szerint a tanulónak hátrányos, hogy tankötelezettségének magántanulóként tegyen eleget, vagy az így elkezdett tanulmányok befejezésére nem lehet számítani, köteles erről értesíteni a gyermek lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes önkormányzat jegyzőjét, aki dönt arról, hogy a tanuló milyen módon teljesítse tankötelezettségét. Az igazgató tehát egyoldalúan nem tagadhatja meg a kérelmet. Amennyiben azonban e jog gyakorlását a gyermek érdekeivel ellentétesnek véli, úgy a jegyzőre száll át a döntés joga.

A fentiekben ismertetett eljárás mellett a jogszabályok a magántanulóvá válás egy másik útját is szabályozzák. A 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 23. § (3) bekezdése alapján a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság, illetve a nevelési tanácsadó rendelkezik azzal a hatáskörrel, hogy javaslatot tegyen arra, hogy a fogyatékos, illetve a beilleszkedési zavarral, tanulási nehézséggel és magatartási rendellenességgel küzdő tanuló tanulmányait magántanulóként folytassa. A szakértői vélemény a szülő számára javaslat, az a szülő egyetértésével és aláírásával válik kötelezővé. Az iskola tehát egyetlen esetben sem dönthet a szülő helyett a magántanulói státuszról. Gyakran okoz problémát, hogy bár a magántanulói státusz választása tanulói jog, az intézményvezetők - a szülők hiányos ismereteit vagy félelmét kihasználva - egyoldalúan döntenek a magántanulói státusz kialakításáról, például a diákok magatartási problémái miatt. A magántanulóvá nyilvánítás

azonban nem lehet a rossz magaviselet szankciója. Amennyiben a tanuló fegyelmezetlenül viselkedik, úgy a szervezeti és működési szabályzatban megállapított fegyelmező intézkedések alkalmazhatók vele szemben, vagy fegyelmi eljárás során a közoktatási törvényben meghatározott fegyelmi büntetések kiszabására van lehetőség.

A közoktatási törvény 19. § (1) bekezdés c) pontja értelmében a pedagógus joga, hogy megválassza az alkalmazott tankönyveket. Ennek a jognak az érvényesítése kapcsán ki kell térnünk a gyermekek tankönyvellátásának kérdésére, ezen belül is arra, hogy a jogszabályban meghatározottak részére a tankönyveknek ingyenesen kell rendelkezésre állniuk. Az elmúlt évben is több szülő kereste meg hivatalunkat az ingyenes tankönyvellátással kapcsolatos kérdésével, panaszával.

A tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény 8. § (3) bekezdése szerint az iskola tankönyvrendelésének biztosítania kell, hogy a nappali rendszerű iskolai oktatásban részt vevő minden olyan tanuló részére, aki a tartósan beteg, sajátos nevelési igényű, három- vagy többgyermekes családban él, egyedülálló szülő által nevelt, nagykorú és saját jogán családi pótlékra jogosult, rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesül, a tankönyvek ingyenesen álljanak rendelkezésre (normatív kedvezmények). A fenti normatív kedvezmények bevezetése fokozatosan történt, amely a 2005/2006. tanévben lezárult, így az ingyenes tankönyvellátás már a teljes jogosulti körre kiterjed. Mint azt a fentiekben már ismertettük, az intézmény az ingyenes tankönyvellátást az igényjogosultak részére három módon nyújthatja: az iskolától történő kölcsönzés, a napköziben, tanulószobában elhelyezett tankönyvek igénybevétele, továbbá a tankönyvek megvásárlásához nyújtott támogatás útján. A jogszabály szerint az iskola - a fenntartó anyagi helyzetétől függően - bármelyik lehetőséget választhatja. Jogszerűen jár el tehát akkor is, ha az ingyenes tankönyvellátást könyvtári tankönyvek kölcsönzésével biztosítja az arra jogosult tanulói számára. Ezek a tankönyvek az iskola tulajdonában maradnak, így a tanulóknak a tanév végén vissza kell adniuk azokat. A tankönyveknek továbbá alkalmasnak kell lenniük arra, hogy több évfolyam tanulói egymást váltva használják őket. Ehhez azonban szükséges, hogy a diákok az iskola által kölcsönzött tankönyveket úgy kezeljék, hogy azok az utánuk következő évfolyamok tanulói számára is használható állapotban legyenek. Álláspontunk szerint nem okoz tanulói jogsérelmet az, hogy az iskola az ingyenes tankönyvellátás nyújtásának ezt a módját választja. A könyvtári tankönyvek kölcsönzése csupán kedvezmény, a jogosulti körbe tartozó tanulók, illetőleg szüleik dönthetnek úgy, hogy nem kérik a tankönyvek könyvtári példányait, hanem saját erőből megvásárolják a tankönyveket. Amennyiben azonban a kedvezményt igénybe veszik, úgy el kell fogadniuk a kölcsönzéssel együtt járó feltételeket. Az ingyenes tankönyvellátással kapcsolatban több esetben tapasztaltuk, hogy nem egységes az a rendszer, amelynek alapján a három- vagy többgyermekes családok esetében a felsőoktatásban résztvevő gyermeket az eltartottak közé számítják be, vagy a kedvezmények elbírálásánál őket nem veszik figyelembe. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 19. § (4) bekezdése értelmében közös háztartásban élő közeli hozzátartozóként kell figyelembe venni a 25 évesnél fiatalabb, önálló keresettel nem rendelkező, felsőoktatási intézmény nappali tagozatán tanulmányokat folytató gyermeket.

A tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény 8. §-a határozza meg, hogy kik jogosultak alanyi jogon tankönyvtámogatásra. A törvény 8. § (4) bekezdése alapján az iskolai tankönyvrendelésnek biztosítania kell, hogy - az iskolától történő tankönyv-kölcsönzés, napköziben, tanulószobában elhelyezett tankönyvek igénybevétele, használt tankönyvek biztosítása, illetőleg tankönyvek megvásárlásához nyújtott pénzbeli támogatás útján - a nappali rendszerű iskolai oktatásban részt vevő minden olyan tanuló részére, aki tartósan

beteg; testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos; pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartósan és súlyosan akadályozott (pl. dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, mutizmus, kóros hyperkinetikus vagy kóros aktivitászavar); három- vagy többgyermekes családban él; nagykorú és saját jogán családi pótlékra jogosult; rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül a tankönyvek ingyenesen álljanak rendelkezésre (normatív kedvezmények). A gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő - nevelőszülőnél, gyermekotthonban, vagy más bentlakásos intézményben nevelkedő - ideiglenes hatállyal elhelyezett, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett tanuló után nem vehető igénybe a normatív kedvezmény.

Az iskola igazgatója felel a normatív kedvezmények biztosításáért. Abban a kérdésben, hogy a normatív kedvezményre való jogosultság elbírálásánál kit kell három- vagy többgyermekes családban élő, nagykorú és saját jogán családi pótlékra jogosultnak tekinteni - kivéve, ha a családi pótlékra való jogosultság a legmagasabb életkor elérése miatt szűnt meg - a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény II. fejezetében foglaltakat kell alkalmazni.

A tankönyvpiaci törvény 8. § (6) bekezdése szerint a normatív kedvezményt igényelni kell jogszabályban meghatározott igénylőlapon. Az igénylő a jogosulatlanul igénybe vett kedvezményért jogszabályban meghatározott módon felel.

A tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 23/2004. (VIII. 27.) OM rendelet 22. § (1) bekezdése szerint az iskola minden év november 15-éig köteles felmérni, hogy hány tanuló kíván az iskolától - a következő tanítási évben - tankönyvet kölcsönözni, hány könyvre van szükség a napközis, illetve a tanulószobai foglalkozásokon, illetve hányan kívánnak használt tankönyvet vásárolni. E felmérés során tájékoztatnia kell a szülőket arról, hogy a tankönyvpiac rendjéről szóló törvény 8. §-ának (4) bekezdése alapján kik jogosultak normatív kedvezményre, továbbá, ha az iskolának lehetősége van, további kedvezmény nyújtására és mely feltételek esetén lehet azt igénybe venni. Az iskolába belépő új osztályok tanulói esetében a felmérést a beiratkozás napjáig kell elvégezni. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 4 /A. § (1) bekezdés d) pontja alapján a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell szabályozni egyéb jogszabályban meghatározottakon túlmenően a nem alanyi jogon járó tankönyvtámogatás elvét, és az elosztás rendjét. (K-OJOGB-467/2007.)

A tanév rendje

A közoktatási intézmények működésének kereteit jogszabályi előírások határozzák meg, de tanítási év konkrét feladatainak végrehajtását helyben kell megszervezni. A tanév helyi rendjének elkészítésekor figyelembe kell venni a közoktatási törvényben és a tanév rendjéről szóló miniszteri rendeletben megfogalmazott rendelkezéseket, mindemellett tekintettel kell lenni a helyi sajátosságokra is. A tanév szervezeti kereteit, a tanév kezdő és befejező napját, valamint a tanítási szünetek időszakát a tanév rendjéről szóló miniszteri rendelet szabályozza.

Egy pedagógus a tanítási napok számával, illetve azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy május 1-jén milyen feltételekkel lehet ballagást szervezni. A 2007/2008. tanév rendjéről szóló 19/2007. (III. 23.) OKM rendelet meghatározza a tanév időtartamát (kezdő, valamint utolsó napját), a szünetek időpontját, valamint a tanítási napok számát. A közoktatási intézmény ezektől a rendelkezésektől az idézett rendelet 2-4. §-aiban, illetve a közoktatási törvény 52. §-ában meghatározott esetekben térhet el. A tanórán kívüli foglalkozások tartását a közoktatási törvény 53. §-a szabályozza. Amennyiben a ballagás szerepel az

iskola pedagógiai programjában, akkor az a törvény 53. § (2) bekezdés e) pontjában megjelölt kulturális rendezvénynek minősülhet. A 121. § (1) bekezdés 39. pontja értelmében kulturális rendezvény csak tanítási napon szervezhető. (K-OJOGB-619/2007.)

Az iskola és a kollégium házirendje állapítja meg az iskolai, kollégiumi tanulói munkarendet, a tanórai és tanórán kívüli foglalkozások, a kollégiumi foglalkozások rendjét. A házirendet az óvoda, az iskola, a kollégium vezetője készíti el, és a nevelőtestület fogadja el. A házirend elfogadásakor, illetve módosításakor az iskolaszék, kollégiumszék, óvodaszék, továbbá az iskolai, kollégiumi diákönkormányzat egyetértési jogot gyakorol. Az egyetértési jog azt jelenti, hogy az említett szervezetek egyetértése nélkül érvényes házirend nem jöhet létre.

A diákok és a szülők önállóan és képviseleti szerveiken keresztül véleményük kinyilvánításával részt vehetnek az intézmény bármely döntésében. A mindennapi működés részletes szabályozásában azonban a puszta véleménynyilvánításnál sokkal jelentősebb jogosítványokkal rendelkeznek. Gyakran a döntés érvényességének feltétele a véleményük meghallgatása, és egyes kiemelt fontosságú ügyekben a jogszabálytól való eltérés csak az oktatási szereplők képviseleti szerveinek konszenzusával valósítható meg. Ezekben a területeken mutatkozik meg leghangúlyosabban az oktatási szereplők együttműködésének szükségességének.

Egy középiskola diákönkormányzatát segítő pedagógus arról kért tájékoztatást, hogy jogszerű-e az intézményvezetőség eljárása, ha az iskolai diákönkormányzat döntése alapján kijelölt, minden évben megrendezésre kerülő tanítás nélküli munkanap „technikai okok” miatti elmaradásáról (nem elhalasztásáról) döntöttek, mivel úgy ítélték meg, hogy a diákbizottság által tervezett programok nem kötik le a tanulókat. A közoktatási törvény 63. § (3) bekezdése szerint a diákönkormányzat - a nevelőtestület véleményének kikérésével - dönt egy tanítás nélküli munkanap programjáról. E rendelkezés szerint a nevelőtestületnek joga van a diákönkormányzat által kijelölt tanítás nélküli munkanap megszervezésével kapcsolatban észrevételeket tenni, azonban ennek a napnak a megszervezése nem vonható el a diákönkormányzattól, és a közoktatási törvény arra sem biztosít az iskolavezetőségnek hatáskört, hogy ezt a napot eltörölje. A pedagógust tájékoztattuk továbbá, hogy a közoktatási törvény 84. § (2) bekezdésének értelmében a diákönkormányzat jogainak megsértése esetén tizenöt napon belül a fenntartóhoz törvényességi kérelmet nyújthat be. A fenntartó döntése ellen - a törvényben foglaltak szerint - a bíróságnál élhet jogorvoslattal. (K-OJOGB-259/2007.)

Egy szülő azzal a kérdéssel fordult hozzánk, hogy az oktatási intézményben milyen kereskedelmi tevékenység folytatható. A közoktatási törvény 122. § (12) bekezdése értelmében az óvoda, az iskola és a kollégium a szervezeti és működési szabályzatában határozza meg a nevelési-oktatási intézményben folyó reklámtevékenység szabályait, miszerint az óvodában, általános iskolában és általános iskolai tanulókat fogadó kollégiumban tilos a reklámtevékenység, kivéve, ha a reklám a gyermekeknek, tanulóknak szól és az egészséges életmóddal, a környezetvédelemmel, a társadalmi, közéleti tevékenységgel, illetve a kulturális tevékenységgel függ össze. A kereskedelmi tevékenységekkel kapcsolatban a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 6. § (9) bekezdése további megszorításokat tartalmaz: a nevelési-oktatási intézményben, illetve azon kívül a gyermekek, tanulók részére szervezett rendezvényeken tilos a szervezetre káros élvezeti cikkek árusítása, fogyasztása. A nevelési-oktatási intézmény vezetője - amennyiben erre az intézmény alapító okirata feljogosítja - amennyiben megállapodást kíván kötni az intézményben üzemelő élelmiszer-árúsító üzlet vagy áruautomata működtetésére, döntéséhez beszerzi az iskola-egészségügyi szolgálat szakvéleményét arra vonatkozóan, hogy az árukínálat megfelel-e az egészséges táplálkozásra vonatkozó ajánlásoknak. Az intézményvezető nem köthet megállapodást, ha a szakvéleménye szerint az árukínálat nem felel meg ajánlásoknak, kivéve, ha az iskolai, kollégiumi szülői szervezet (közösség) a megállapodás megkötését támogatja. A nevelési-oktatási intézményben folytatható reklámtevékenység szabályait tartalmazó szervezeti és működési szabályzat elfogadásához, módosításához; illetve az intézményben üzemelő élelmiszerárúsító üzlet nyitvatartási rendjének meghatározásához a nevelési-oktatási intézmény vezetője beszerzi az iskolai, kollégiumi szülői szervezet (közösség) és az iskolai, kollégiumi diákönkormányzat egyetértését. (K-OJOGB-189/2007.)

A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 9. §-a szabályozza a tanítási órák idejét és időpontját. Elméleti tanítási órát az iskolában reggel nyolc órától tizenkilenc óráig, a szakképző évfolyamokon és az alapfokú művészetoktatási intézményekben húsz óráig terjedő időszakon belül lehet megtartani. Amennyiben van rendelkezésre álló elegendő tanterem, abban az esetben az elméleti tanítási órákat délelőtt kell megszervezni. Az első tanítási órát - az iskolai szülői szervezet (közösség) és az iskolai diákönkormányzat egyetértésével - legfeljebb negyvenöt perccel korábban lehet megkezdeni. Tehát legkorábban negyed nyolckor kezdődhet a nulladik órának nevezett tanóra. Elméleti oktatás keretében a tanítási órák ideje általában negyvenöt perc. Az iskola ennél rövidebb, illetve hosszabb tanítási órákat is szervezhet azzal a megkötéssel, hogy a tanítási órák ideje hatvan percnél nem lehet hosszabb, továbbá az egy tanítási napon a közoktatási törvény alapján tartható kötelező tanórai foglalkozások számításánál a tanítási órákat negyvenöt perces órákra átszámítva kell figyelembe venni. További megszorítás, hogy a tanítási órák között - a tanulók részére - szünetet kell tartani. A szünetek rendjét az iskola házirendje határozza meg. A fentiekből következik, hogy nem lehet összevont, kilencven perces tanórát tartani szünet közbeiktatása nélkül.

A hivatalunkhoz forduló szülők gyakran sérelmezik, hogy gyermekeik túlságosan leterheltek a magas óraszámok miatt. A közoktatási törvény meghatározza, hogy az egyes iskolai évfolyamokon naponta legfeljebb hány kötelező tanítási órája lehet a tanulónak. A tanulók tanulmányi kötelezettségeinek korlátai tehát megjelennek a jogszabályokban, ezek a rendelkezések azonban csak a kereteket határozzák meg, amelyeken belül egy-egy intézmény oktatási szereplői maguk állapíthatják meg a mindennapokban követendő részletes szabályokat. A magas óraszám önmagában nem okoz jogsérelmet, amennyiben azt a vonatkozó jogszabályok rendelkezéseinek betartásával állapítja meg az intézmény. A tanuló túlterheltsége ezzel szemben érdeksérelmet okozhat a szülőnek és a tanulónak egyaránt.

A közoktatási törvény a tanórai foglalkozásokat két részre osztja, a kötelező tanórai foglalkozásokra és a választható tanórai foglalkozásokra. Évfolyamonként meghatározza továbbá a tanulók érdekében a kötelező tanórai foglalkozások felső határát. A jogszabályok lehetőséget biztosítanak ugyanakkor arra, hogy a tanuló magára nézve kötelezőként a fentieket meghaladó számú órát vállaljon. A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet 6-7. §-a jól áttekinthető összegzést ad a kötelező és nem kötelező tanórai foglalkozások rendszeréről. Ezek szerint a tanulói részvétel szempontjából a tanítási óra lehet kötelező, ezen belül minden tanuló részére kötelező, vagy a tanuló által kötelezően választott, és lehet nem kötelező (választható) – másképpen a tanórai foglalkozások közül szabadon választott – tanítási óra. Az iskola helyi tantervében kell meghatározni, hogy melyek azok a tanuló által kötelezően választható tanítási órák, amelyek közül a tanuló köteles választani, és azt is, hogy hány órát kell választania.

Előfordulhat olyan eset is, hogy az iskola helyi tantervében meghatározott tananyag elsajátítása, a követelmények teljesítése csak a szabadon választott tanítási órákon való részvétellel teljesíthető. Ilyenkor az iskolába történő beiratkozás jelenti a szabadon választott tanítási órákon való részvétel vállalását. Az intézményt természetesen ebben az esetben is szigorú előzetes tájékoztatási kötelezettség terheli. Fel kell hívni a tanulónak és a kiskorú tanuló szülőjének figyelmét a felvételi tájékoztatóban, továbbá a beiratkozás előtt írásban is a beiratkozás jogkövetkezményeire.

Egy gimnáziumi tanuló azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy iskolájában hogyan lenne lehetőség kötelező, illetve választható tanóraként filozófiát tanulni. A közoktatási törvény 11. § (1) bekezdés k) pontja szerint a tanuló joga különösen, hogy tanulmányai során – a pedagógiai programban és az érettségi

vizsgaszabályzatban meghatározott keretek között – megválassza azokat a tantárgyakat, amelyeket tanulni kíván. A szabad tantárgyválasztás jogának gyakorlása azonban csak az intézményi korlátok között lehetséges. A törvény 48. § (1) bekezdésének b) pontja értelmében a helyi tanterv meghatározza az iskola egyes évfolyamain tanított tantárgyakat, a kötelező és választható tanórai foglalkozásokat és azok óraszámait, az előírt tananyagot és követelményeit. A kerettantervvel és a helyi tantervvel kapcsolatos jogszabályok nem tartalmazzak kötelező előírást filozófia tanóra tartására. A rendelkezések a nevelőtestület belátására bízzák, hogy a filozófiával kapcsolatos ismereteket önálló óráként, vagy esetleg más tanóra keretében adják át tanulóiknak. A 25. § szerint a tanuló érettségi vizsgára történő felkészítése a kötelező tanórai foglalkozások keretében történik. Az érettségi vizsgára történő felkészülést az iskola a nem kötelező (választható) tanórai foglalkozásokon, az intézményi lehetőségek keretében segíti. A tantárgyak megválaszthatóságának kérdésében a jogszabályi rendelkezések betartása mellett csak a nevelőtestület, illetve az intézményvezető jogosult dönteni. (K-OJOGB-726/2007.)

Értékelés, minősítés

A tanulmányi teljesítmény, a magatartás és a szorgalom értékelése, minősítése természetes velejárója és egyben központi kérdése az iskolákban folyó mindennapi nevelési-oktatási tevékenységnek. Az évközi teljesítmények alapján megállapított félévi és év végi osztályzatok az iskola egyik legfontosabb döntését jelentik, hiszen ekkor az intézmény a diák jövőjéről hoz döntést. Az értékeléssel kapcsolatos döntések ezért általában az oktatási szereplők figyelmének középpontjában állnak. Ezt jelzi az a nagyszámú kérdés és panasz is, amely évről-évre ebben a tárgyban érkezik hivatalunkhoz.

A közoktatási törvény 19. § (1) bekezdés e) és f) pontja szerint a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy év közben, félévkor és a tanév végén értékelje a tanulók munkáját, minősítse teljesítményüket, azaz a tanuló félévi és tanév végi osztályzatait a pedagógus állapítja meg a diák évközi munkái és érdemjegyei alapján. A tanulók munkájának értékelésekor, minősítésekor a pedagógust széleskörű szabadság illeti meg akár az értékelés módszeriben, akár az érdemjegyek megállapításában. A pedagógus ezen autonómiája azonban nem korlátlan, határait a törvény más rendelkezései, többek között a szülők és tanulók jogai, valamint az intézmény működésére és belső rendjére vonatkozó szabályzatokban foglaltak jelölik ki. E szabályzatok nyilvánosságát és hozzáférhetőségét a diákok és szülők széles körű tájékoztatása érdekében a jogszabályok biztosítják. Abban a kérdésben, hogy a pedagógus autonómiája alapján a diák teljesítményét hányasra értékeli, nem járhatunk el.

Egy panaszos aziránt érdeklődött, hogy házi feladat el nem végzéséért adható-e elégtelen osztályzat. Tájékoztatuk, hogy a jogszabályok nem tiltják, hogy a pedagógus érdemjeggyel értékelje a tanulók házi feladatát. Az értékelés részletes szabályainak a helyi szabályzatban nézhet utána. (K-OJOGB-623/2007.)

A beadványozó azzal kapcsolatban fogalmazott meg panaszt, hogy gyermeke tanára kiszámíthatatlanul értékelt a tanulók teljesítményét. Sérelmezte, hogy a pedagógus gyakran a megírt dolgozatokat nem javítja ki, csak bizonyos tanulókat javítja és értékeli. A dolgozatokat azonban mindenkivel beszédi, és a tanulók nem tudhatják kié lesz kijavítva, értékelve. Mivel a pedagógus a már látott dolgozatok alapján dönti el, hogy melyik tanulót értékeli, ez visszaélészerű helyzetet eredményezhet. Az intézményvezető nyilatkozatában tájékoztatta a hivatalt, hogy a szülő észrevételeit jogosnak találta ezért a megfelelő lépéseket a probléma orvoslása érdekében megtette. A dolgozatok megírattatása, javítása ezentúl az iskolai belső dokumentumoknak megfelelően fog történni. Mivel az intézményvezető a jogsérelmet saját hatáskörében orvosolta, kezdeményezést az ügyben nem fogalmaztunk meg és az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-50/2007.)

A szervezeti és működési szabályzat, valamint a pedagógiai program számos értékeléssel kapcsolatos kérdésben tartalmaz kötelező rendelkezést. A közoktatási törvény 14. §-a szerint a

szülő joga, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. Ennek megfelelően a pedagógusnak a tanulót és a kiskorú tanuló szülőjét az érdemjegyekről rendszeresen értesítenie kell. A rendszeres tájékoztatás elmulasztása a jogszerűen megállapított érdemjegytől függetlenül jogsérelmet okozhat. A tájékoztatás részben személyesen, részben az érdemjegyeknek a naplóba és az ellenőrzőbe időben történő bejegyzésével valósulhat meg. Az iskola tájékoztatási kötelezettségéhez tartozik, hogy biztosítsa a dolgozatokba való betekintést. Annak érdekében azonban, hogy a tanuló hiányosságait a szülővel korigálhassa, a megtekintés nem jelentheti csupán a dolgozatok megismerését és tanulmányozását az iskola helyiségében egy meghatározott időkeretben. A megtekintésnek szükségszerűen magában kell foglalnia a dolgozat birtoklását, vagyis arról a szülő kérésére másolatot kell rendelkezésére bocsátani.

A tájékoztatásnak a rendszerességen túl alapvető követelménye a tényszerűség. A napló, és az ellenőrző csak abban az esetben nyújthatnak valós képet a tanuló tanulmányi teljesítményéről, ha az érdemjegyek megállapításukat követően a lehető legrövidebb időn belül bejegyzésre kerülnek a megfelelő helyre.

A panaszos azért fordult a hivatalhoz, mert sérelmezte, hogy gyermekét év végén megbuktatták testnevelés tantárgyból, jóllehet állítása szerint az elégtelen osztályzatot utólag vezették be a naplóba. Az iskola igazgatójának nyilatkozata szerint intézményükben az osztályfőnökök kötelesek havonta egyeztetni a naplóba és az ellenőrzőbe beírt érdemjegyeket. Mivel azonban a tanulónak többször nem volt ellenőrzője, a jegyeket az osztályfőnöknek kellett pótolnia, így fordulhatott elő az adminisztrációs hiba. A hibát azonban orvosolták, így a tanuló jeles osztályzattal zárta az év végét testnevelés tantárgyból. Mivel a jogsérelmet az intézményvezető saját hatáskörében orvosolta, kezdeményezést nem fogalmaztunk meg az ügyben. (K-OJOGB-496/2007.)

A tájékoztatás idejére és módjára nemcsak a jogszabályok rendelkezései vonatkoznak. Az intézménynek szervezeti és működési szabályzatában kell részletesen meghatározni a tanulók rendszeres tájékoztatásának rendjét és formáját. (K-OJOGB-430/2007.)

Egy beadványozó aziránt érdeklődött, hogy a buktatás szándékáról az iskola köteles-e a közoktatási törvény szerint a szülőt egy hónappal korábban írásban értesíteni. Tájékoztattuk, hogy nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint a tanuló csak akkor buktatható meg, ha az iskola egy hónappal a jegyek lezárása előtt értesítette őt, illetve szülőjét az érdemjegyei alapján várható elégtelen osztályzatról. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994.(VI.8.) MKM rendelet 4. § (2) bekezdés g) pontja szerint az iskola szervezeti és működési szabályzata tartalmazza a tanulók rendszeres tájékoztatásának rendjét és formáit. Amennyiben ott létezik ilyen szabály és a gyermek úgy bukik meg, hogy azt az iskola megszegi, az iskola döntése ellen eljárás indítható. (K-OJOGB-653/2007.)

A pedagógus az értékelés, minősítés során kialakíthat egyedi módszereket, alkalmazhat sajátos értékelési, számonkérési technikákat, de ezeknek természetesen összhangban kell lenniük a jogszabályi előírásokkal, illetve az intézmény pedagógiai programjával.

Egy szülő aziránt érdeklődött a hivatalnál, hogy van-e olyan jogszabály, amely előírja, hogy javítóvizsgán legfeljebb csak közepes osztályzat adható, ilyen módon korlátozva a pedagógus értékelését. (A panaszost tájékoztattuk, hogy az értékelés részletes szabályait az iskola pedagógiai programja tartalmazza, ez azonban nem lehet ellentétes az oktatási jogszabályokkal.) Tekintettel arra, hogy a javítóvizsgán is a pedagógus feladata az értékelés, valamint arra, hogy nincs olyan jogszabályi megszorítás, mely szerint a pedagógus javítóvizsgán csak három jeggyel osztályozhat, ilyen szabályozást a pedagógiai program sem tartalmazhat. (K-OJOGB-434/2007.)

Az egyéni értékelési módszerek alkalmazásánál nagyon fontos, hogy a diákok és a szülők alapos ismeretekkel rendelkezzenek a pedagógus szempontjairól, értékelési elveiről, azonban

a kellő időben adott, részletes és érdemi tájékoztatás mellett sem alkalmazható olyan értékelési módszer, amely a tanulói jogviszonyra vonatkozó szabályoknak ellentmond. Amikor a közoktatási törvény 70. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a pedagógus a tanuló teljesítményét, előmenetelét tanítási év közben rendszeresen érdemjeggyel értékeli, akkor egyben azt is kimondja, hogy az érdemjeggyel a pedagógus kizárólag a tanuló teljesítményét, előmenetelét értékelheti. Törvényi előírás továbbá, hogy az érdemjegy, illetőleg az osztályzat megállapítása a tanuló teljesítményének, szorgalmának értékelésekor, minősítésekor nem lehet fegyelmezési eszköz. Minden esetben jogsértő az, ha az érdemjegy nem a tanuló teljesítményét, hanem a tanuló kötelezettségeinek teljesítésével kapcsolatos egyéb körülményt értékel. Az írásbeli beszámoltatások formáit, rendjét, korlátait, a tanulók tudásának értékelésében betöltött szerepét, súlyát a közoktatási törvény 48. § (4) bekezdése szerint az iskola pedagógiai programja részeként megalkotott helyi tantervben meg kell meghatározni. (K-OJOGB-718/2007., K-OJOGB-712/2007.)

A nevelési-oktatási intézmény ennek megfelelően abban az esetben szervezhet év végi záróvizsgát, kísérettségi vizsgát, vagy bármely más, a közoktatási törvényben nem szabályozott beszámoltatási formát, ha a fenti szabályzat rendelkezik arról. Ebben az esetben azonban szükséges a helyi tantervben azt is meghatározni, hogy az így szerzett érdemjegy milyen mértékben számít bele az év végi osztályzatba. Az a szabályozás nem jogsértő, amely szerint a záróvizsga, kísérettségi vizsga érdemjegye meghatározó az év végi osztályzat megállapításakor, azonban kizárólagos beszámítása az oktatási jogok sérelmét okozza, hiszen a közoktatási törvény szerint az év végi osztályzatot az érdemjegyek - és nem pusztán egy érdemjegy - alapján kell meghatározni. A pedagógus autonómiájának további korlátja a közoktatási törvény 70. §-ában foglalt rendelkezés, amely szerint az egyes tanulók év végi osztályzatát a nevelőtestület osztályozó értekezleten áttekinti, és a pedagógus, illetve az osztályfőnök által megállapított osztályzatok alapján dönt a tanuló magasabb évfolyamba lépéséről. Abban az esetben, ha az év végi osztályzat a tanuló hátrányára lényegesen eltér a tanítási év közben adott érdemjegyek átlagától, a nevelőtestület felhívja az érdekelt pedagógust, hogy adjon tájékoztatást ennek okáról, és indokolt esetben változtassa meg döntését. Ha a pedagógus nem változtatja meg döntését, és a nevelőtestület ennek indokaival nem ért egyet, az osztályzatot az évközi érdemjegyek alapján a tanuló javára módosítja.

Egy beadványozó azt sérelmezte, hogy gyermeke év végi bizonyítványába négyes érdemjegy került, annak ellenére, hogy a tanév alatt csak ötös osztályzatai voltak. A fentiek alapján tájékoztattuk, hogy a pedagógusnak a tanári autonómia keretein belül lehetősége van arra, hogy az érdemjegyeket eltérő súllyal számítsa be a félévi, év végi eredménybe. (K-OJOGB-653/2007.)

Amennyiben a tanuló a tanév végén elégtelen osztályzatot kapott, lehetősége van javítóvizsgát tenni. Ha az elégtelen osztályzatok száma meghaladja a kettőt, a tanuló a nevelőtestület engedélyével tehet javítóvizsgát. A nevelőtestület az engedély megadásáról az osztályozó értekezleten dönt, és az itt megszületett döntést a bizonyítványba történő bejegyzéssel közli a tanulóval. Ha a tanuló nem kapja meg az engedélyt, azaz a tantestület úgy határoz, hogy a tanuló tanulmányait évfolyamismétléssel folytathatja, nincs lehetősége javítóvizsgát tenni.

Egy panaszos javítóvizsga letételével kapcsolatos szabályokról érdeklődött. Tájékoztattuk, hogy a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI.8.) MKM rendelet 21. § (8) bekezdése szerint ha a tanuló a tanév végén elégtelen osztályzatot kapott, javítóvizsgát tehet. Ha az elégtelen osztályzatok száma meghaladja a kettőt, a nevelőtestület engedélyével tehető javítóvizsga. Amennyiben erre nem kap engedélyt, évet kell ismételnie. A javítóvizsga letételére a rendelet 25. § (1) bekezdése alapján augusztus 15-től augusztus 31-ig terjedő időszakban kell az oktatási intézménynek a vizsgaidőszakot kijelölnie. (K-OJOGB-453/2007.)

Mulasztás

Idén is számos tanórai mulasztással kapcsolatos beadvány érkezett hivatalunkhoz. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 20. §-a tartalmazza a mulasztásra vonatkozó rendelkezéseket. A (2) bekezdés szerint ha a tanuló a tanítási óráról, a kollégiumi foglalkozásról távol marad, mulasztását igazolnia kell. A mulasztást igazoltnak kell tekinteni, ha a tanuló - kiskorú tanuló esetén a szülő – írásbeli kérelmére – a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra, a tanuló beteg volt, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja, vagy a tanuló hatósági intézkedés vagy egyéb alapos indok miatt nem tudott kötelezettségének eleget tenni.

Amennyiben a távolmaradást nem igazolják, a mulasztás igazolatlan. Az iskola köteles a szülőt értesíteni a tanköteles tanuló első igazolatlan mulasztásakor, illetve, ha a nem tanköteles kiskorú tanuló igazolatlan mulasztása a tíz órát eléri. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire. Ha az iskola értesítése eredménytelen maradt, és a tanuló ismételten igazolatlanul mulaszt, az iskola a gyermekjóléti szolgálat közreműködését igénybe véve megkeresi a tanuló szülőjét.

A rendelet 20 § (6) bekezdése rendelkezései szerint, ha a tanulónak egy tanítási évben az igazolt és igazolatlan mulasztása együttesen az iskolai nevelés-oktatás általános műveltséget megalapozó középfokú nevelés-oktatás szakaszában a kettőszázötven tanítási órát, az iskolai nevelés-oktatás szakképesítés megszerzésére felkészítő szakaszában az elméleti tanítási órák húsz százalékát, alapfokú művészetoktatási intézményben a tanítási órák egyharmadát, egy adott tantárgyból a tanítási órák harminc százalékát meghaladja, és emiatt a tanuló teljesítménye tanítási év közben nem volt érdemjeggyel értékelhető, a tanítási év végén nem osztályozható, kivéve, ha a nevelőtestület engedélyezi, hogy osztályozó vizsgát tegyen. A nevelőtestület az osztályozó vizsga letételét akkor tagadhatja meg, ha az igazolatlan mulasztások száma meghaladja az igazolt mulasztások számát, és az iskola eleget tett értesítési kötelezettségének. Ha a tanuló a tanítási év végén nem osztályozható, tanulmányait évfolyamismérléssel folytathatja. Ha a tanuló mulasztásainak száma már az első félév végére meghaladja a meghatározott mértéket, és emiatt teljesítménye nem volt érdemjeggyel értékelhető, félévkor osztályozó vizsgát kell tennie.

Az igazolatlan mulasztás következményeiről a fent említett rendelet 28. §-a szolgál iránymutatásul. A (2) bekezdés szerint megszűnik a tanulói jogviszonya - a tanköteles tanuló kivételével - annak, aki igazolatlanul harminc tanítási óránál többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább kettő alkalommal, írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire. A tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt, továbbá minden esetben a tanuló állandó lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes fővárosi, megyei egészségbiztosítási pénztárat. A (3) bekezdés alapján megszűnik a tanulói jogviszonya annak, aki az alapfokú művészetoktatási intézményben igazolatlanul tíz tanítási óránál többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább kettő alkalommal, írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire. (K-OJOGB- 215/2007., K-OJOGB-281/2007., K-OJOGB-176/2007.)

A mulasztások és azok igazolása fontos kérdései a tanulók iskolai életének. A nevelési-oktatási intézményből történő mulasztás és annak igazolásának részletes szabályait a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet tartalmazza, amely

szerint ha a tanuló a tanítási órától távol marad, mulasztását igazolnia kell. A jogszabály szövegéből tehát két dolog következik: egyfelől az, hogy minden esetben, ha a tanuló távol marad az órától, mulasztásról beszélhetünk, másfelől pedig, hogy csak akkor beszélhetünk mulasztásról, ha a tanuló a tanórától távol marad. A tanuló távolmaradásának, mulasztásának igazolására vonatkozó rendelkezéseket a nevelési-oktatási intézmény házirendjében kell meghatározni.

Egyes esetekben az óvodai foglalkozásról, a tanórától, illetve a kollégiumi foglalkozásról történő távolmaradást a jogszabály erejénél fogva igazoltnak kell tekinteni. Ilyen eset, ha a gyermek, tanuló beteg, és azt a házirendben meghatározottak szerint igazolja. Az intézmény szabályozási jogköre ebben az esetben az orvosi igazolás benyújtásának eljárási rendelkezéseiben nem terjed túl. A rendelet 20. §-a szerint ugyanis a beteg gyermek, tanuló az orvos által meghatározott időben nem látogathatja az intézményt. A jogszabály nem ad arra lehetőséget, hogy a nevelési-oktatási intézmény az orvosi igazolásban foglaltakat megkérdőjelezze, vagy egy orvosi igazolást ne fogadjon el. A mulasztást akkor is igazoltnak kell tekinteni, ha a tanuló hatósági intézkedés, vagy egyéb alapos ok miatt nem tud kötelezettségének eleget tenni. Álláspontunk szerint alapos oknak kell tekinteni a különleges időjárásból, vagy egyéb előre nem látható eseményből adódó közlekedési akadályokat, továbbá azt az esetet is, amikor a tanuló középiskolai felvételi vizsgán vesz részt. Ezzel ellentétes döntés még a házirend rendelkezéseire alapozva sem hozható. Ugyancsak igazoltnak kell tekinteni a mulasztást, ha a szülő előzetesen bejelentette az óvónőnek, hogy gyermekét nem viszi el az óvodába, illetve a tanuló - kiskorú tanuló esetén a szülő írásbeli kérelmére - a házirendben meghatározottak szerint engedélyt kapott a távolmaradásra. Egyéb esetekben, amennyiben a távolmaradást nem igazolják, az igazolatlan mulasztás jogkövetkezményeit kell alkalmazni. (K-OJOGB-692/2007.; K-OJOGB-670/2007.)

A panaszos az iskola házirendjének az ügyeletes tanulókra vonatkozó szabályai ellen emelt kifogást. E szerint a portai ügyeletes tanulók 7.50-től 14.10-ig kötelesek szolgálatot teljesíteni, ez az elfoglaltság a beadványozó szerint megakadályozza őket, hogy eleget tegyenek a közoktatásról szóló törvényben foglalt azon kötelezettségüknek, hogy részt vegyenek a kötelező és a választott foglalkozásokon, szakmai gyakorlatokon.

A panaszosnak a fentiek alapján a következő tájékoztatást adtuk. A 11/1994 MKM rendelet 20. § (2) bekezdése felsorolja azon eseteket, amikor a tanuló mulasztását igazoltnak kell tekinteni. Amennyiben kiskorú tanulóval van szó, és közülük bármelyiknek a szülei nem értenek egyet a diákok portai ügyeletben való foglalkoztatásával, ezen diákok esetében – a szülők írásbeli kérelmének elmaradása miatt – a mulasztás nem tekinthető igazoltnak. Továbbá álláspontunk szerint nem tartozik a törvényben felsorolt „egyéb alapos indok” fogalma alá sem az ügyeletes munka miatti távolmaradás, tehát ezen az alapon sem a kiskorú, sem a nagykorú tanulók mulasztása nem tekinthető igazoltnak. Mivel az igazolatlan mulasztáshoz a jogszabály súlyos jogkövetkezményeket fűz, álláspontunk szerint az iskola nem kötelezheti a diákot arra, hogy tanítási időben az intézményben ügyeletes portai feladatot lássanak el. (K-OJOGB-324/2007.)

Egyik beadványozó aziránt érdeklődött, hogy amennyiben egy tanuló iskolát vált, hogyan kell alkalmazni a mulasztás szabályait, folytatni kell az igazolatlan órák számolását vagy újra kell kezdeni. Tájékoztattuk, hogy a mulasztás számítására vonatkozó szabályok mindig nevelési, tanítási évre vonatkoznak, ennek megfelelően az igazolatlan órák számát folytatólágoosan kell számolni. Ezért ha a tanuló intézményt vált a két intézménynek együtt kell működnie, és meg kell osztaniuk egymással a mulasztással kapcsolatos információkat. (K-OJOGB-324/2007.)

Nem alkalmazhatóak az igazolatlan mulasztás jogkövetkezményei abban az esetben, ha a tanuló a testnevelés felszerelését hagyja otthon, és emiatt nem tud részt venni a testnevelés órán, valamint akkor sem, ha nem ünneplő ruhában jelenik meg az iskolai ünnepségen. (K-OJOGB-766/2007., K-OJOGB-623/2007.)

A mulasztással szorosan összefügg a tanóráról való késés problémája. A nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 20. § (8) bekezdése értelmében, ha a tanuló a tanórai foglalkozás kezdetére nem érkezik meg, késik, amit igazolnia kell. A késések ideje - a házirendben foglaltak szerint - összeadható. Amennyiben ez az idő eléri a tanórai foglalkozás idejét, a késés egy igazolt vagy igazolatlan órának minősül. Az elkéső tanuló nem zárható ki a tanóráról. Álláspontunk szerint a késés miatt azért sem lehet a tanulót az egész tanítási órától távol tartani, mivel az sérti a diák tanuláshoz való jogát. Az ezzel ellentétes gyakorlat akkor sem jogszerű, ha azt a házirendben szabályozzák. Az sem változtat a gyakorlat jogszerűtlenségén, ha a szülőket tájékoztatják arról, hogy a gyermeket haza küldték. (K-OJOGB-370/2007.)

Egy általános iskolában tanuló gyermekek szülei fordultak hivatalunkhoz, mivel aggályosnak tartották, hogy a reggel késve érkező gyermekeket nem engedik be az iskolába, igazolatlan napot kapnak, és nem biztosítják a felügyeletüket. Az intézményben hasonló módon jártak el az óráról való kiküldés esetében is, amikor a tanulók igazolatlan órát kapnak, és felügyeletük szintén nem volt biztosított.

Az intézményvezetőtől nyilatkozatot kértünk, aki elismerte, hogy a gyakori késések miatt – szóbeli figyelmeztetések után – a tanulókat hazaküldték, és igazolatlan napot kaptak. Továbbá tájékoztatta a hivatalt, hogy a tanulók rossz magatartásukkal sokszor zavarták a tanítási órákat, ezért gyakran fordult elő, hogy kiküldték őket óráról. A fentieknek megfelelően tájékoztattuk az intézményvezetőt és kezdeményezéssel fordultunk felé, hogy a jövőben a tanulók késésének összeszámolása a jogszabályoknak megfelelően történjen. Az intézményvezető a kezdeményezést elfogadta. (K-OJOGB-370/2007.)

Fenntartói irányítás

Mielőtt a fenntartói irányítással kapcsolatos ügyekre térnénk, szükségesnek tartjuk ismertetni, hogy a közoktatási törvény hatálya kiterjed az óvodai nevelésre, az iskolai nevelés-re-oktatásra, a kollégiumi nevelésre-oktatásra, függetlenül attól, hogy azt milyen intézményben, szervezetben látják el, illetve ki az intézmény fenntartója. Jóllehet, a közoktatási intézmények túlnyomó többségét a helyi önkormányzatok tartják fenn, a közoktatási törvény az alapelvek között rögzíti, hogy közoktatási intézményt az állam, a helyi önkormányzat, a helyi kisebbségi önkormányzat, az országos kisebbségi önkormányzat, a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett egyházi jogi személy, továbbá a Magyar Köztársaság területén alapított és itt székhellyel rendelkező, jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, alapítvány, egyesület és más jogi személy, továbbá természetes személy alapíthat és tarthat fenn.

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 86. § (1) bekezdése kimondja, hogy a községi, a városi, a fővárosi kerületi és a megyei jogú városi önkormányzat köteles gondoskodni az óvodai nevelésről, az általános iskolai oktatásról, továbbá a nemzeti és etnikai kisebbség által lakott településen a nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozók óvodai neveléséről és az általános iskolai neveléséről és oktatásáról. A 88. § (4) bekezdése értelmében az önkormányzatok feladataikat intézmény létesítésével, fenntartásával, társulásban való részvétellel vagy más önkormányzattal, illetve fenntartóval kötött megállapodás útján láthatják el.

A közoktatási törvény rendelkezései szerint a fenntartónak számos jogosítványa van a közoktatási intézmények irányításával kapcsolatban. Ezen jogosítványok gyakorlása során azonban be kell tartania a jogszabályokban előírt tartalmi és eljárási korlátozásokat. A fenntartói irányítás részletes szabályait a közoktatási törvény 102-106. §-ai tartalmazzák. A fenntartó – többek között – dönt a közoktatási intézmény létesítéséről, átszervezéséről, megszüntetéséről, meghatározza az intézmény költségvetését, az adott nevelési, tanítási évben

indítható csoportok, osztályok számát, engedélyezi a maximális létszámtól való eltérést, ellenőrzi a közoktatási intézmény gazdálkodását, működésének törvényességét, hatékonyságát.

A fenntartói irányítás témakörében az elmúlt évben is számos beadvány érkezett közoktatási intézmények összevonásával, átszervezésével, megszüntetésével kapcsolatosan, fontosnak tartjuk ismét ismertetni az erre vonatkozó hatályos jogszabályi rendelkezéseket. Az e tárgykörben hozzánk érkezett panaszok azt bizonyítják, hogy mind a tanulók és a szülők, mind a pedagógusok súlyos sérelemként élik meg az óvodák, iskolák bezárását, átszervezését, és sok esetben tehetetlennek és kiszolgáltatottnak érzik magukat. Nemcsak tanulók és szülők, hanem pedagógusok és intézményvezetők is felkeresték hivatalunkat. A panaszosok kérdései részben arra irányultak, hogy jogszerű-e a fenntartó bezárásról, átszervezésről hozott döntése, részben pedig arra, hogy mit tehetnek az érintettek, amennyiben ilyen jellegű döntésről értesülnek. Vizsgálataink során felhasználtuk az Alkotmánybíróság általi értelmezését, valamint az állampolgári jogok országgyűlési biztosának és általános helyettesének hasonló tárgyú vizsgálatait. A problémával kapcsolatban az alábbi állásfoglalást alakítottuk ki.

A művelődéshez való jog az Alkotmányban biztosított alapjogok második generációjaként ismert jogok csoportjának része, olyan társadalmi konszenzuson alapuló érték, amely államméltóként fogalmazódik meg. Az állam törvényekben vállalt feladatának ellátását részben az önkormányzatok útján valósítja meg azáltal, hogy biztosítja – többek között – az ingyenes és kötelező általános iskola igénybevitelének lehetőségét. Az önkormányzat, mint fenntartó – a jogszabályok keretei között – nagyfokú önállósággal rendelkezik az intézményi struktúra kialakításában, szervezésében. A közszolgáltatás megvalósítására hozott döntéseit kizárólag törvényességi okokból vizsgálhatjuk felül, célszerűségi szempontból felülbírálni azokat egyetlen szervezetnek sincs joga. A nevelési-oktatási intézmények országosan tapasztalható átszervezései, összevonásai és megszüntetései gazdasági és demográfiai okok természetes következményei. Önmagában nem tekinthető jogellenes magatartásnak egy intézmény átszervezése, összevonása, megszüntetése, ha a fenntartó betartja az arra vonatkozó garanciális szabályokat.

Az intézménymegszüntetés törvényességének ellenőrzése e garanciális szabályok megtartásának megvizsgálásából állhat. Egy település lakossága számára az oktatási feltételek kiemelkedő fontosságúak, ugyanakkor a körülmények változása, a folyamatos szolgáltatás miatt az intézményrendszer megváltoztatása, szűkítése olykor elkerülhetetlen. Ez pedig az intézmény dolgozói, tanulói és szülei körében bizonyos sérelmet mindig okoz. Az érintettek jogainak védelmét ebben az esetben egyrészt egy kötelező eljárási szabály, a véleményük beszerzése jelenti (közoktatási törvény 102. § (3) bekezdése szerint), másrészt az a törvényi követelmény, hogy az oktatásról továbbra is megfelelő színvonalon¹ kell gondoskodni oly módon, hogy annak igénybevétele a tanulónak, szülőnek ne jelentsen aránytalan terhet² (a 4. §

¹ A közoktatási törvény értelmező rendelkezései (121. § (1) bekezdés 22.) szerint megfelelő színvonalon való további gondoskodás: ha az új feltételek között folyó óvodai nevelés, iskolai oktatás, kollégiumi nevelés személyi és tárgyi feltételei megfelelnek a szabványoknak, a közoktatási törvény 1. és 3. számú mellékletében meghatározott előírásoknak, s továbbra is biztosítottak a meglévő pedagógiai szolgáltatások (pl. a nemzeti vagy etnikai kisebbségi óvodai nevelés, iskolai nevelés és oktatás a nyelvi környezetben; nem szűnik meg tagozatos oktatás, sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók sajátos nevelése és oktatása, tanulási nehézséggel küzdők nevelése, oktatása) igénybevétele.

² A közoktatási törvény értelmező rendelkezései (121. § (1) bekezdés 3.) szerint aránytalan terhet: ha a gyermek, tanuló az óvodai nevelést, iskolai nevelést és oktatást lényegesen nehezebb körülmények között vagy jelentős költségnövekedés mellett tudja igénybe venni, figyelembe véve a gyermek, tanuló életkorát, sajátos nevelési

(7) bekezdés a) pontja szerint). Hogy az intézmény átszervezése aránytalan teherrel jár-e, ennek eldöntéséhez a fenntartónak be kell szereznie a fővárosi, megyei önkormányzat – fejlesztési tervre épített – szakvéleményét. A közoktatási törvény 2003. szeptember 1-jétől hatályos rendelkezése szerint (a 88. § (6) bekezdés alapján) a helyi önkormányzat az országos szakértői névjegyzékben szereplő szakértő véleményét is köteles beszerezni tervezett intézkedésének véleményezése céljából. A 2003. szeptember 1-jét követően meghozott, iskolabezárással kapcsolatos döntéseknek érvényességi kelléke a szakértői vélemény beszerzése. A szakértőnek abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a javasolt megoldás biztosítja-e az adott tevékenység, szolgáltatás megfelelő színvonalon történő további ellátását. A szakértő véleményét a fővárosi, megyei önkormányzat részére – a szakvélemény megkérésével egyidejűleg – meg kell küldeni. A független szakértőre a helyi önkormányzat megkeresésére – 2007. január 1-jétől - a közoktatási feladatkörében eljáró Oktatási Hivatal tesz javaslatot.

A fenntartói döntések másik korlátja, hogy a közoktatási törvény 102. § (9) bekezdése alapján tanítási évben (szorgalmi időben), továbbá – a július-augusztus hónapok kivételével – nevelési évben a fenntartó iskolát nem indíthat, továbbá iskolát, kollégiumot, óvodát nem szervezhet át, nem szüntethet meg, fenntartói jogát nem adhatja át, iskolai osztályt, kollégiumi csoportot, óvodai csoportot nem szervezhet át, és nem szüntethet meg, az iskola, kollégium, óvoda feladatait nem változtathatja meg.

A közoktatási törvény a fenntartó döntése ellen jogorvoslati lehetőséget is biztosít. A közoktatási törvény 84. § (12) bekezdése szerint ugyanis, ha jogszabály a fenntartói irányítás körébe tartozó valamely döntés meghozatalát előzetes vélemény, egyetértés, szakvélemény beszerzéséhez köti, az ennek elmulasztásával hozott döntés megtámadható. A sikeresen megtámadott döntés a meghozatalának időpontjától kezdődő hatállyal érvénytelenné válik. Megtámadásra a sérelmet szenvedett fél és az jogosult, akinek a megtámadáshoz törvényes érdeke fűződik. A megtámadást három hónapon belül írásban kell közölni a fenntartóval, majd a közlés eredménytelensége esetében tizenöt napon belül érvényesíteni az illetékes közigazgatási hivatal vezetőjének címzett beadvánnyal - ha a döntést a helyi önkormányzat vagy szervei hozták. A három hónapos határidő a döntésnek az érdekelt részére történő közlésének napján kezdődik. Ha ez a nap nem állapítható meg, a közlés napja a döntés meghozatalát követő tizenötödik munkanap. A megtámadáshoz biztosított határidő jogvesztő, igazolásnak helye nincs. Ha a közigazgatási hivatal vezetőjének eljárása eredménytelen, vagy a döntést nem a helyi önkormányzat és szervei hozták, a fenntartói döntést bíróság előtt lehet megtámadni.

Amennyiben azonban a fenntartó betartja a vonatkozó garanciális szabályokat, döntése nem lesz jogsértő, ugyanakkor számos érintett tanuló, szülő, pedagógus számára komoly érdeksérelmet okozhat. A vonatkozó jogszabályi rendelkezésekben biztosított jogaikkal élve a tanulók és a szülők mind egyénileg, mind kollektív módon kinyilváníthatják fenntartásaikat, javaslattal élhetnek, kérdéseket, kezdeményezéseket fogalmazhatnak meg, s ezek mind hatással lehetnek az önkormányzat átszervezésről meghozandó döntésére. Sajnos sok panaszbeadványból érződött az, hogy a fenntartó nem kezelte egyenrangú partnereknek az

igényét (pl. a változás miatt a nevelési-oktatási intézmény eléréséhez szükséges időtartam jelentősen megnövekszik; a nevelési-oktatási intézményt csak tömegközlekedési eszközzel, többszöri átszállással lehet megközelíteni). A nehezen megközelíthető iskola miatt több szülő is megkeresett minket, akiknek a fenti tájékoztatást adtuk, illetőleg tanácsoltuk, kérjük ki a közlekedés-rendészet véleményét arról, hogy veszélytelenül megközelíthető-e az iskola. (K-OJOGB-206/2007., K-OJOGB-300/2007., K-OJOGB-343., K-OJOGB-345/2007.)

iskolapolgárokat, nem vette figyelembe véleményüket, és nem adott számukra megfelelő tájékoztatást az iskola átszervezéséről. Azt is észleltük, hogy a közoktatás szolgáltatásának feladatát az önkormányzatok egy része átadta alapítványoknak vagy az egyháznak, és vagy jogutódlással történő megszűnéssel vagy egyéb szerződéses megállapodás nyomán a továbbiakban alapítványok, egyházak lettek a nevelési-oktatási intézmények fenntartói. Azt látjuk, hogy finanszírozási problémák miatt csökken az állam által fenntartott intézmények száma.

2007-ben több nevelési-oktatási intézményt azért szervezett át annak fenntartója, mert a közoktatási törvény rendelkezései szerint 2008. augusztus 31-ig át kell alakítani azokat a nevelési-oktatási intézményeket, amelyek 8 évfolyamnál kevesebbvel működnek. A törvény 26. § (3) bekezdése szerint az alapító okirata szerint nyolc évfolyamnál kevesebb évfolyammal működő általános iskolának, másik nyolc évfolyammal működő általános iskola vagy legalább hat évfolyammal működő gimnázium tagiskolájaként kell ellátnia feladatait. Ezért a 133. § (3) bekezdése akképpen rendelkezik, hogy a fenntartónak 2008. augusztus 31-ig gondoskodnia kell a nyolc évfolyamnál kevesebb évfolyammal működő általános iskolájának tagintézménnyé történő átalakításáról vagy az általános iskolai feladatok - a törvényben meghatározottak szerinti - iskolafenntartás nélkül történő megoldásáról. A 2006/2007. tanévtől kezdődően kell vizsgálni azt a kérdést, hogy indult-e hetedik és nyolcadik évfolyam az általános iskolában. A hetedik és a nyolcadik évfolyamon indított osztályokat akkor lehet figyelembe venni, ha az egyes osztályok tanulói létszáma eléri a maximális osztálylétszám ötven százalékát, vagyis a 15 főt, mert a közoktatási törvény 3. számú melléklete 7-8. évfolyamon 30 főben állapítja meg a maximális osztálylétszámot (ennél a számításnál a tényleges tanulói létszámot kell figyelembe venni).

A nyolc évfolyamnál kevesebb évfolyammal működő általános iskola megszüntetése esetén nincs szükség az átszervezés során a fent említett aránytalan teher vizsgálatára, abban az esetben, ha a helyi önkormányzat az általános iskolai feladatellátásról kistérségi társulás által fenntartott iskola igénybevételeivel gondoskodik és a tanulók szállítása iskolabusszal megoldott.

Amennyiben a helyi önkormányzat a fentebb meghatározottak szerint nem tud gondoskodni a nyolc évfolyamnál kevesebb évfolyammal működő általános iskola tagintézménnyé történő átalakításáról, vagy az általános iskolai feladatok ellátásáról, a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal engedélyével tovább működtetheti az iskolát. Az oktatási hivatal az általános iskola székhelye szerint illetékes többcélú kistérségi társulás és a közigazgatási hivatal bevonásával dönt. A továbbműködési engedély iránti kérelmet 2007. január 31-ig lehetett benyújtani.

Aggódó szülők, pedagógusok kerestek meg minket azzal a panasszal, hogy a településükön, vagy a főváros egy kerületében bezárják az általános iskolát, középiskolát illetőleg más intézménnyel összevonják, és tagintézményként fog működni a továbbiakban. Az iskolapolgárok legtöbbször azt sérelmezték, hogy az iskolabezárásról kevés információt kaptak, nem tájékoztatták őket megfelelő időben, véleményüket nem hallgatták meg. Kifogásolták pedagógusok elbocsátását, és aggodalmukat fejezték ki az oktatás megfelelő színvonalon való további folytatásáról. A panaszosoknak a fent említett jogszabályi háttérrel adtunk felvilágosítást. (K-OJOGB-32/2007., K-OJOGB-250/2007., K-OJOGB-252/2007., K-OJOGB-310/2007., K-OJOGB-351/2007., K-OJOGB-365/2007., K-OJOGB-369, K-OJOGB-372/2007., K-OJOGB-396/2007., K-OJOGB-435/2007., K-OJOGB-455/2007., K-OJOGB-643/2007.)

Egy aggódó szülő arról kért tőlünk információt, milyen tájékoztatási kötelezettsége van az intézménynek az elsősök felé, akik az iskola átszervezése miatt egy jogutód intézményben fogják már megkezdeni a tanévet. A kérdés arra irányult, hogy a jövődöbéli elsősöket kell-e, és ha igen, meddig kell értesítenie az igazgatónak az intézményváltásról. Tájékoztattuk a szülöt, hogy a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 8. számú melléklete rendelkezik a középfokú iskolákba történő jelentkezés rendjéről és a felvételi eljárás szabályairól. Az 1.17. pont szerint ha az iskola megállapítja, hogy a meghirdetett tagozatot nem tudja elindítani, köteles erről három munkanapon belül értesíteni a jelentkezőket. Tehát ha az az osztály, amelybe a tanulók felvételiztek, nem indul, erről a felvételt követő 3 munkanapon belül tájékoztatást kell adnia az igazgatónak. (K-OJOGB-231/2007.)

A közoktatási törvény szerint a fenntartó jogkörébe tartozik az is, hogy döntsön a közoktatási intézményekben az adott évfolyamon indított osztályok számáról, azonban ezirányú döntésével nem sértheti meg az átszervezésre vonatkozó fenti rendelkezéseket, illetőleg más törvényi passzusokat sem.

Egy szülő kereste meg hivatalunkat, a következő panasszal. Az iskola fenntartója úgy döntött, hogy a 2007/2008. tanévben nem indít első osztályt az általános iskolában, annak ellenére, hogy 21 szülő írta be ide a gyermekét. A panaszos kifogásolta a fenntartói döntést. Tájékoztattuk a szülöt arról, hogy a közoktatási törvény 102. § (2) bekezdés c) pontja értelmében a fenntartó határozza meg az adott tanítási évben az iskolában indítható osztályok számát, továbbá engedélyezi az átlagléttszámtól és a maximális létszámtól való eltérést. A törvény 3. számú melléklete szabja meg az egyes osztályokban az átlag-, illetve a maximális létszámot. Ez alapján az első osztályban az átlagléttszám 21 fő. A jogszabály 118. § (6) bekezdése eltérést enged, amikor kimondja, hogy a 3. számú mellékletben meghatározott iskolai osztály létszáma az átlagléttszámhoz képest csökkenthető (többletszolgáltatás), ha az ehhez szükséges fedezetet a fenntartó többletköltségvetése támogatás nélkül, vagy a nevelési-oktatási intézmény saját forrásaiból biztosítja. Ez azonban egy lehetőség, a fenntartó önkormányzat dönti el, hogy megadja-e az engedélyt a kisebb létszámú osztály indításához. Az eljárásunk közben azonban a fenntartó megváltoztatta döntését, és az iskola körzetes diákjai beiratkozhattak első osztályba, ezért az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-487/2007.)

Egy fővárosi általános iskola és gimnázium SZMK-jának elnöke, a DÖK elnöke, illetve az iskolaszék ügyvivője keresett meg minket, mert nem értettek egyet a helyi önkormányzat képviselő-testületének a döntésével. A döntésben a felvételi eljárás rendjét évközben módosították azzal, hogy 5. és 9. gimnáziumi évfolyamot nem indít az iskola, az önkormányzat két másik fenntartásában lévő intézményben pedig meghatározták azt, hogy csak azon tanulók tanulhatnak tovább az intézményben a 9. évfolyamon, akik máshová nem jelentkeztek, vagy nem nyertek felvételt. Kifogásolták a panaszosok azt is, hogy az eljárás során nem kérték ki az SZMK, a DÖK és az iskolaszék véleményét. Megkerestük az önkormányzat polgármesterét, aki nyilatkozatában a következőkről tájékoztatott:

A képviselőtestületi döntéssel kapcsolatban a regionális közigazgatási hivatal törvényességi ellenőrzés keretében észrevételt tett, miszerint a határozat nem felel meg a törvényi előírásoknak. Az évfolyamok számának megváltoztatása intézményátszervezésnek minősül, a fenntartó azonban nem kérte ki az érintett intézmény alkalmazotti közösségének, a diákönkormányzatnak, a szülői szervezetnek a véleményét a döntéshozatalt megelőzően. Valamint a közoktatási törvény 88. § (6) bekezdésében előírt fővárosi önkormányzati előzetes szakvélemény is hiányzott. A közigazgatási hivatal határozata szerint sérült a szabad iskolaválasztási jog és a jogbiztonsághoz fűződő jog azzal is, hogy a tanulók későn értesültek a változtatásokról. A 2006/2007 tanév rendjéről szóló 4/2006. (II. 24.) OM rendelet 3. számú melléklete szerint a középfokú iskoláknak 2006. októberig kellett nyilvánosságra hozniuk a felvételi eljárásuk rendjét, ezt követően nem lehet a felvétel rendjén változtatni. A közigazgatási határozatra tekintettel a fenntartó határozatát visszavonta, és gimnáziumi osztályok indítását fogalmazta meg, így a felvételi eljárás menete nem sérült. (K-OJOGB-177/2007., K-OJOGB-275/2007.)

Sok szülő kifogásolta, hogy az osztályösszevonások miatt gyermekének magas osztálylétszámú osztályban kell tanulnia. Kaptunk olyan pedagógusi levelet is, ami a magas osztálylétszám törvényi háttéréről érdeklődött. Tájékoztattuk a beadványozókat arról, hogy a közoktatási törvény szerint a fenntartó joga, hogy döntsön a közoktatási intézményekben működő osztályok számáról. A fenntartó ez irányú döntése azonban nem korlátlan, illetve nem sértheti meg a törvény más rendelkezéseit. Korlátot jelent például az egy osztályba

felvehető tanulók száma. A törvény 66. § (5) bekezdése szerint az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – az igazgató dönt. Az osztályok, csoportok szervezésének szabályait a törvény 3. számú melléklete határozza meg. Eszerint az iskolai osztályokat oly módon kell megszervezni, hogy az 1-4. évfolyamra felvett gyermekek, tanulók száma ne lépje túl a maximális 26 fős, az 5-8. évfolyamon pedig a 30 fős létszámot. A törvény 3. számú melléklet II. 7. pontja értelmében az óvodai csoportokra, iskolai osztályokra, kollégiumi csoportokra megállapított maximális létszámot legfeljebb húsz százalékkal át lehet lépni a nevelési év, illetőleg a tanítási év indításánál, ha az óvodában legfeljebb két óvodai csoport, illetőleg az iskolában az adott évfolyamon legfeljebb két iskolai osztály, a kollégiumban két kollégiumi csoport indul; továbbá függetlenül az indított osztályok, csoportok számától, akkor is, ha a nevelési év, tanítási év során az új gyermek, tanuló átvétele, felvétele miatt indokolt. A fenntartó tehát a maximális létszám eléréséig összevonhat osztályokat, összevont osztály létrehozása a tanév elején nem jogszerűtlen. (K-OJOGB-432/2007., K-OJOGB-444/2007., K-OJOGB-450/2007.)

Egy iskolai SZMK tagjai fordultak hozzánk beadvánnyal, mert az általános iskola párhuzamos évfolyamait (első, negyedik, ötödik és hetedik) össze fogják vonni, de a szülők szerint kis teremben zsúfolódnának össze a gyerekek. A szülőknek a fentebb összefoglalt jogszabályi háttérrel adtunk felvilágosítást. Tájékoztattuk továbbá őket arról is, hogy az osztályösszevonás további korlátját jelentheti az a jogi előírás, amelyet a közoktatási intézmények elhelyezésének és kialakításának építészeti-műszaki követelményeiről szóló 19/2002. (V. 8.) OM rendelet 2. számú mellékletének 2. számú függeléke tartalmaz, vagyis hogy a tanterem alapterülete nem lehet kevesebb, mint 2,0 nm/fő. (K-OJOGB-399/2007.)

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 8. § (4) bekezdése a települési önkormányzatok kötelezően ellátandó feladatai közé sorolja az óvodai nevelésről, valamint az általános iskolai oktatásról és nevelésről való gondoskodást. E feladatokat az önkormányzatok a közoktatási törvényben és egyéb jogszabályokban meghatározottak szerint látják el, azonban a jogszabályi keretek között dönthetnek arról, hogy a szolgáltatást hogyan, milyen mértékben valósítják meg. A közoktatási törvény szerint alapszolgáltatásnak minősül: az óvodai foglalkozás, az iskola, a kollégium által – a törvény alapján – ingyenesen biztosított tanórai és tanórán kívüli foglalkozás, a logopédiai és a dyslexia-megelőző foglalkozás, a mindennapos testedzés, a rendszeres egészségügyi felügyelet, a tanítás kezdete előtti és az étkezés alatti felügyelet, továbbá az iskolában, kollégiumban térítési díj fizetési kötelezettség mellett biztosított tanórai és kollégiumi foglalkozás. Az iskolában az oktatást az alapszolgáltatások biztosításával kell megszervezni (közoktatási törvény 51. §).

Egy kismama szülő arról kért tájékoztatást, jogszerű-e az, hogy a nyári óvodai ellátást csak azoknak a gyerekeknek biztosítják, akik szülei munkáltatói igazolással bizonyítják, hogy nem tudják gyermekük felügyeletét biztosítani. A közoktatási törvény 24. § (2) bekezdése alapján az óvoda a gyermek hároméves korától ellátja a gyermek napközbeni ellátásával összefüggő feladatokat is. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 41. § (1) bekezdése határozza meg azon gyermekek körét, akik napközbeni ellátásra jogosultak. A törvény szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerő-piaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A hivatkozott § (2) bekezdése a jogosulti kört részletezi. E szerint a gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermekek számára kell biztosítani, akinek fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, továbbá akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási díjban részesül, illetve akinek szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásáról nem tud gondoskodni.

Álláspontunk szerint tehát a gyermek számára a napközbeni ellátás kötelező jellegű biztosításához az első bekezdésben foglalt feltételnek minden esetben fenn kell állnia. Pusztán az a tény, hogy a panaszos gyermeket vár és tanulmányokat folytat, nem ad jogosultságot az óvodáskorú gyermeke számára, hogy a nyári időszakban az óvoda napközbeni ellátását igénybe vegye. A törvény a napközbeni ellátás, mint szolgáltatás igénybevételére abban az esetben biztosíthat további lehetőséget, amennyiben a szülő egyéb ok miatt nem tud gondoskodni gyermeke felügyeletéről. A szülő ezen indok megjelölésével kérheti a gyermek számára napközbeni ellátás biztosítását. (K-OJOGB-731/2007.)

Számos kérdés érkezett hivatalunkhoz a közoktatási intézmények által nyújtott szolgáltatások finanszírozását illetően is. A szülők többnyire azzal kapcsolatosan kívántak tájékozódni, hogy gyermekük ingyenesen, térítési díj vagy tandíj ellenében veheti-e igénybe a közoktatási intézmények különböző szolgáltatásait. A közoktatási törvény 114. §-a sorolja fel az ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásokat.

Egy szülő fordult hozzánk a következő panasszal. Egy nyári kirándulás megszervezésére beszedett összeget a szülő nem kapta vissza, holott lánya nem utazhatott el a kirándulásra. Tájékoztattuk a szülőt arról, hogy a kirándulás megszervezése nem a pedagógiai program kötelező órái keretében történt, a pedagógus azt, mint magánszemély szervezte meg. Ebben az esetben a pedagógus és a szülők között létrejött szerződésre a Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. törvény 198. § - 597. §) szabályai az irányadóak. A törvény szerint szerződésből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére. A szerződés nem szerződészerű teljesítése szerződésszegést jelent, amelynek orvoslása érdekében bírósághoz lehet fordulni. A polgári perrendtartásról az 1952. évi III. törvény rendelkezik. Pénztartozás esetén az illetékes bíróság polgári nemperes eljárás során állapítja meg a szerződésszegő fél szerződéskötési kötelezettségét a felperes által benyújtott fizetési meghagyás jóváhagyásával. A bíróság határozata kikényszeríthető. (K-OJOGB-415/2007.)

Beadványában egy szülő tájékoztatást kért abban a kérdésben, hogy alapítvány által fenntartott óvodában térítésmentesen jár-e sajátos nevelési igényű tanulóknak a logopédiai ellátás, illetve a szakszolgálatok által nyújtott szolgáltatások. Tájékoztattuk a szülőt, hogy a közoktatási törvény 114. § (1) bekezdés a) pontja rendelkezik az óvodákban ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások köréről, amely szerint az óvodában ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások az óvodai foglalkozások [24. §], szükség esetén a logopédiai, a dyslexia-megelőző foglalkozás, a sajátos nevelési igényű gyermeknek napi két óra felzárkóztató foglalkozás, a gyermekek rendszeres egészségügyi felügyelete, az óvoda létesítményeinek, eszközeinek használata az ingyenes szolgáltatások igénybevételéhez. A jogszabály azonban ezen szolgáltatások ingyenességét csak a helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá a helyi önkormányzati feladatellátás keretében működő óvodák esetében biztosítja. (K-OJOGB-645/2007.)

Az oktatási szereplők jogainak garanciái

Az oktatási szereplők jogainak érvényesüléséhez nélkülözhetetlen, hogy az intézmények betartsák a garanciális jellegű jogszabályi rendelkezéseket. A közoktatási törvény, valamint a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet számos garanciális szabályt rögzít. Kiemelkedő jelentőségű garanciális jellegű előírások az oktatási szereplők tájékoztatásával kapcsolatos rendelkezések. Álláspontunk szerint érdemes különös hangsúlyt fektetni az oktatási szereplők közötti hatékony információ-áramlásra, a rendszeres tájékoztatásra, mert ezzel számos konfliktus megelőzhető.

A tájékoztatáshoz való jog az egyes oktatási szereplők jogai között általános elvként szerepel. A közoktatási törvényben foglaltak szerint a szülő joga különösen, hogy gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon. Ez a jog a szülői jogok között különleges szerepet játszik, valamennyi további joguk gyakorlásának biztosítója.

Egy szülő sérelmesnek érezte, hogy az iskola, ahova gyermeke jár, nem megfelelően tájékoztatja őket gyermekük tanulmányi eredményeiről. A szülő tájékoztatást kért továbbá a független vizsgabizottság előtti vizsga lehetőségéről. A közoktatási törvényben foglaltak alapján az iskola köteles rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást adni a tanuló fejlődéséről, tanulmányi előmeneteléről. E kötelezettséget a közoktatási törvény mind a szülők jogainak [14. § (1) bekezdés b) pont], mind a pedagógusok feladatainak körében [19. § (7) bekezdés f) pont] rögzíti. De az iskola szervezeti és működési szabályzatában is rendelkezni kell a szülők értékeléssel, minősítéssel összefüggő tájékoztatásáról. Itt kell szabályozni, hogyan ismertetik a szülőkkel az értékelés elveit és az osztályzatok kiszámítási módját, illetve azt, milyen módon tekinthetők meg a dolgozatok. A független vizsgabizottság előtti vizsga lehetőségéről a közoktatási törvény a tanulói jogok között [11. § (1) bekezdés o) pont] rendelkezik. Ennek részletszabályait a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 22. §-ának (3) bekezdése tartalmazza, miszerint a tanuló - kiskorú tanuló esetén a szülő aláírásával - a bizonyítvány átvételét követő tizenöt napon belül kérheti, hogy javítóvizsgát független vizsgabizottság előtt tessen. Az iskola a kérelmet hét napon belül továbbítja a vizsgáztatásra kijelölt intézménynek. (K-OJOGB-430-/2007.)

Az oktatási szereplők jogainak és kötelezettségeinek nemcsak a jogszabályok, hanem a helyi szabályzatok is forrásai. A nevelési-oktatási intézmények belső szabályzataira vonatkozó előírásokat garanciális rendelkezéseknek tekintjük, mivel e szabályzatok számos kérdésben kiegészítik a jogszabályokban foglaltakat. Ezen kérdésekben a részletszabályozás joga az intézményt illeti meg. A belső szabályzatok megalkotása során azonban mindenkor tekintettel kell lenni a vonatkozó jogszabályi előírásokra. A szabályzatokban foglaltak értelemszerűen nem lehetnek ellentétesek a jogszabályokkal. Fontos hangsúlyoznunk, hogy a helyi szabályzatok megalkotóinak mindig az elérendő célból kell kiindulniuk. Minden olyan szabályozás, amely túlmegy ezeken a célokon vitatható, esetenként jogsértő lehet.

A szülő panasszal élt az iskolával szemben, mivel lánya, több tanulóval egyetemben, büntetésből egy hétig nem ehetett a menzán az igazgatóhelyettes beírásának rendelkezései szerint. A panaszos tájékoztatása szerint az iskola házirendjében szerepel ez a büntetési mód, miszerint „a kulturált étkezés szabályait megszegőkkel szemben az iskola bizonyos időre akár az étkezési szolgáltatást meg is vonhatja.” A közoktatási törvény 52. § (1) bekezdése szerint az iskolában a tanítást a nappali oktatás munkarendje szerint, a nem kötelező tanórai foglalkozások, a tanórán kívüli foglalkozások, az osztálybontások, egyéni foglalkozások és az iskolai alapszolgáltatások biztosításával kell megszervezni. A törvény értelmező rendelkezései az alapszolgáltatások körébe sorolja az étkezés alatti felügyeletet is, amely tehát nem vonható el az étkezést igénybe vevő gyerekektől. A törvény 114. § (1) bekezdés b) pontja szerint a fenntartói feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásnak minősül az általános iskolákban az étkezés ideje alatti felügyelet. Az iskoláknak a felügyeletet ingyen, az étkeztetést pedig a körülmények mérlegelésével ingyen, vagy térítési díj ellenében köteles szolgáltatni. A házirendnek meg kell felelnie a jogszabályi előírásoknak, nem tartalmazhat a tanulói kötelezettségek megszegése esetére olyan szankciót, amellyel az iskola az alapszolgáltatásainak körét csökkenti, vagy megvonja. Jelen ügyben kezdeményezést fogalmaztunk meg, miszerint az intézmény vezetője gondoskodjon a gimnázium házirendjének a jogszabályokkal való összhangjának biztosításáról. (K-OJOGB-73/2007.)

A szülő joga továbbá, hogy megismerje az intézmény belső szabályzatait: szervezeti-működési szabályzatát, házirendjét, nevelési, illetve pedagógiai programját, illetve, hogy tájékoztatást kapjon az abban foglaltakról. Az oktatási szereplők ugyanis kizárólag akkor tudnak megfelelően élni jogaikkal, ha elegendő információval rendelkeznek az iskola életéről, az azt szabályozó dokumentumokról.

Az oktatási szereplők jogai érvényesülésének fontos garanciája a közoktatási törvény által meghatározott eljárási rendelkezések betartása. A közoktatási törvény 83. § (2) bekezdése szerint a tanuló, a szülő, az óvoda, az iskola, a kollégium döntése vagy intézkedése, illetve intézkedésének elmulasztása ellen - a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül - a gyermek, tanuló érdekében eljárást indíthat. A tanulói és szülői panaszok kivizsgálása a közoktatási törvény 83. § (3) és (5) bekezdései alapján

történik. Az eljárást megindító kérelem, ha egyéni érdeksérelemre hivatkozással nyújtják be, felülbírálati kérelem, ha jogszabálysértésre hivatkozással nyújtják be, törvényességi kérelem. A törvényességi kérelmek ügyében a fenntartó képviselője jár el és hoz másodfokú döntést. Ugyanezen eljárási rend vonatkozik a tanulói jogviszony létesítésével, megszüntetésével és a fegyelmi eljárással kapcsolatos felülbírálati kérelmekre. Az egyéb tárgyban benyújtott felülbírálati kérelmeket az iskolaszék, valamint, ha az intézményben iskolaszék nem működik, akkor a nevelőtestület tagjaiból álló, legalább három tagú bizottság vizsgálja meg.

A fenti rendelkezések biztosítják, hogy a jogorvoslati eljárás során az adott ügyet a döntéshozón kívül más is megvizsgálhassa.

Egy szülő azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, mit tehet, ha nem szeretné elfogadni a fegyelmi eljárás azon döntését, amely szerint gyermekét egy másik iskolába áthelyezzék. Tájékoztattuk a panaszost, hogy a közoktatási törvény 83. §-a szerint a tanuló, a szülő az iskola döntése vagy intézkedése ellen - a közléstől, ennek hiányában a tudomására jutásától számított tizenöt napon belül - a gyermek, tanuló érdekében eljárást indíthat. Az eljárást megindító kérelem, ha egyéni érdeksérelemre hivatkozással nyújtják be, felülbírálati kérelem; ha jogszabálysértésre hivatkozással nyújtják be, törvényességi kérelem. A fenntartó képviselője jár el, és hoz másodfokú döntést a törvényességi kérelem; továbbá a tanulói jogviszony létesítésével, megszüntetésével, a tanulói fegyelmi ügyekkel kapcsolatban benyújtott felülbírálati kérelem tekintetében. A fenntartó képviselője az eljárásában a kérelmet elutasíthatja, illetve a döntést jogszabálysértés vagy egyéni érdeksérelem esetén megváltoztathatja, vagy megsemmisítheti, és a nevelési-oktatási intézményt új döntés meghozatalára utasíthatja. A fentiek alapján a szülőnek lehetősége van a fegyelmi döntés ellen fellebbezni, és kérni a határozat megváltoztatását, illetve megsemmisítését. Emellett a szülőnek bármikor jogában áll, megfelelő eljárás mellett, gyermeke átvételét kérni egy másik oktatási intézménybe, ha az új iskola igazgatója a tanuló jelentkezési kérelmét elfogadja. (K-OJOGB-711/2007.)

A közoktatási törvény, illetve a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet számos garanciális szabályt rögzít a tanulói jogviszony tekintetében.

Egy szülő azért kereste meg hivatalunkat, mert sérelmesnek érezte, hogy a körzeti óvoda gyermekének felvételi kérelmét a kérelmezők magas számára hivatkozással elutasította. A közoktatási törvény 24. § (2) bekezdésében foglaltak szerint az óvoda a gyermek hároméves korától ellátja – a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározottak szerint – a gyermek napközbeni ellátásával összefüggő feladatokat is. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 41. § (1) bekezdése határozza meg azon gyermekek körét, akik napközbeni ellátásra jogosultak. A törvény szerint a gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A (2) bekezdés az első bekezdésben meghatározott jogosulti kört részletezi. E szerint a gyermekek napközbeni ellátását különösen az olyan gyermekek számára kell biztosítani, akinek testi, illetve szellemi fejlődése érdekében állandó napközbeni ellátásra van szüksége, továbbá akit egyedülálló vagy időskorú személy nevel, vagy akivel a családban három vagy több gyermeket nevelnek, kivéve azt, akire nézve eltartója gyermekgondozási segélyben, gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesül, illetve akinek szülője, gondozója szociális helyzete miatt az ellátásáról nem tud gondoskodni. A közoktatási törvény 65. § (1) bekezdése értelmében az óvodai felvétel, átvétel jelentkezés alapján történik. Az óvodába a gyermek harmadik életévének betöltése után vehető fel. A szülő gyermeke óvodai felvételét, átvételét bármikor kérheti. A (2) bekezdés szerint a gyermeket elsősorban abba az óvodába kell felvenni, átvenni, amelynek körzetében lakik, illetőleg ahol szülője dolgozik. A kötelező felvételt biztosító óvoda – ha a gyermek betöltötte a harmadik életévét – nem tagadhatja meg annak a gyermeknek a felvételét, aki a fentiek alapján jogosult a gyermek napközbeni ellátásának igénybevételére. A fentiek alapján tájékoztattuk a panaszost arról, hogy tekintettel, hogy hároméves gyermekük nappali felügyeletéről munkavégzésük miatt nem tudnak gondoskodni, gyermekük jogosult a napközbeni ellátás igénybevételére, így a körzeti óvodába gyermeke felvételét bármikor kérheti. (K-OJOGB-523/2007.)

Egy intézményvezető azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, lehetséges-e, hogy egy tanuló a tanulmányi követelményeket az előírtnál rövidebb idő alatt teljesítse. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 71. § (3) bekezdése értelmében a tanuló az iskola igazgatójának engedélyével az iskola két vagy több évfolyamára megállapított tanulmányi követelményeket egy tanévben, illetve az előírtnál rövidebb idő alatt is teljesítheti. Ebben az esetben a nevelési-oktatási intézmények működéséről szóló 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 21. §-a szerint a félévi és a tanév végi osztályzat megállapításához a tanulónak osztályozó vizsgát kell tennie. A tanuló osztályzatait az osztályozó vizsgán nyújtott teljesítménye alapján kell megállapítani. Osztályozó vizsgát az iskolában, illetve független vizsgabizottság előtt lehet tenni. A szabályosan megtartott osztályozó vizsga nem ismételtető. (K-OJOGB-814/2007.)

Garanciális jellegűnek tekintjük azon rendelkezéseket is, amelyekkel a közoktatási törvény meghatározza a tanulói jogviszony megszűnésének, megszüntetésének lehetőségeit. A törvény 75. §-a rendelkezik a tanulói jogviszony megszűnéséről, illetve megszüntetéséről. A jogszabály taxatív módon tartalmazza ennek eseteit, amely azt jelenti, hogy csak a jogszabályban meghatározott esetben és módon szűnhet, illetve szüntethető meg a jogviszony. Az iskola a tanulói jogviszony egyoldalú megszüntetésére négy esetben jogosult, de önkormányzati fenntartású iskolában valamennyi csak nem tanköteles tanulóval szemben alkalmazható. A törvény szerint az igazgató megszünteti a tanulói jogviszonyt fizetési hátralék miatt a szülő, nagykorú tanuló esetén a tanuló eredménytelen felszólítása és a tanuló szociális helyzetének vizsgálata után, kivéve, ha a tanuló hátrányos helyzetű. Megszűnik a tanuló tanulói jogviszonya abban az esetben is, ha az iskola kötelező foglalkozásairól a jogszabályban meghatározott időnél igazolatlanul többet mulasztott. Megszűnik a tanulói jogviszony a kizárás az iskolából fegyelmi határozat jogerőre emelkedésének napján. Az iskola a tanítási év utolsó napján egyoldalú nyilatkozattal is megszüntetheti annak tanulónak a tanulói jogviszonyát, aki nem tanköteles, ha ugyanannak az évfolyamnak a tanulmányi követelményeit második alkalommal nem teljesítette. Fontos hangsúlyozni, hogy a fenti megszüntetési módok önkormányzati fenntartású iskolában csak nem tanköteles tanulóval szemben alkalmazhatók. A fenti jogviszonyt megszüntető esetekhez képest viszont a tanuló átvételét eredményezi az, ha a tanuló betöltötte a tizenhatodik életévét, és nem végezte el az általános iskola hatodik évfolyamát, az általános iskola a tanítási év végén kérelem hiányában is kezdeményezi a tanuló átvételét a kötelező felvételt biztosító szakiskolába, amennyiben az iskolában nem folyik felnőttoktatás, illetve a tanuló nem kívánja ott folytatni a tanulmányait.

A szülő panaszában azt sérelmezte, hogy tanköteles gyermekének tanulói jogviszonyát az iskola egyoldalúan megszüntette 2006 májusában, erről azonban csak 2007 áprilisában kapott írásbeli határozatot. A közoktatási törvény 75. §-a rendelkezik a tanulói jogviszony megszűnéséről. A (3) bekezdés szerint a nem tanköteles tanuló tanulói jogviszonya megszűnik, ha az iskola kötelező foglalkozásairól a jogszabályban meghatározott időnél igazolatlanul többet mulasztott. A panaszos gyermeke 1989-ben született, tanulmányait az általános iskola első évfolyamán az 1998/1999-es tanévet megelőzően kezdte, ezért tankötelezettsége annak a tanévnek a végéig tartott, amelyben betöltötte a 16. életévét, így 2006. májusában már nem volt tanköteles, ez alapján ha a hiányszám eléri a jogszabályban meghatározott számot, akkor tanulói jogviszonya megszűnik a tanév végével. A 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 28. § (2) bekezdése alapján megszűnik annak a nem tanköteles tanuló tanulói jogviszonya, aki igazolatlanul harminc tanítási óránál többet mulaszt, feltéve, hogy az iskola a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt legalább kétszer alkalommal, írásban figyelmeztette az igazolatlan mulasztás következményeire. A tanulói jogviszony megszűnéséről az iskola írásban értesíti a tanulót, kiskorú tanuló esetén a szülőt, továbbá minden esetben a tanuló állandó lakóhelye, ennek hiányában tartózkodási helye szerint illetékes fővárosi, megyei egészségügyi biztosi pénztárat. A rendelet 20. § (3) bekezdése szerint az iskola köteles a szülőt értesíteni a tanköteles tanuló első igazolatlan mulasztásakor, illetve, ha a nem tanköteles kiskorú tanuló igazolatlan mulasztása a tíz órát eléri. Az értesítésben fel kell hívni a szülő figyelmét az igazolatlan mulasztás következményeire. Ha az iskola értesítése eredménytelen maradt, és a tanuló ismételtelen igazolatlanul mulaszt, az iskola a gyermekjóléti szolgálat közreműködését igénybe véve megkeresi a tanuló szülőjét. Tekintettel, hogy az intézmény ezen tájékoztatási kötelezettségének nem tett eleget, jövőre irányuló kezdeményezéssel fordultunk az igazgató felé, hogy a tanulói mulasztással kapcsolatos tájékoztatási kötelezettségének tegyen eleget, illetve, hogy a jövőben a tanulói jogviszony

megszűnéséről a tanulókat írásbeli határozatban értesítse. Az intézmény a kezdeményezést elfogadta. (K-OJOGB-378/2007.)

Egy szülő arról kért tájékoztatást, hogy bukás esetén megszűnik-e gyermeke tanulói jogviszonya. A panasz tartalma alapján a tanulónak a gimnázium harmadik évfolyamát meg kellett ismételnie. A tanév végén az igazgató felhívta a szülőt arra, hogy bár az intézménynek kötelessége a következő tanévre helyet biztosítani a tanuló számára, ennek ellenére meg kellene fontolniuk, hogy a tanuló más intézménybe folytassa a tanulmányait. A tanév kezdetekor az intézményvezető ismételten utalt arra, hogy nem biztos, hogy a tanulót el tudja helyezni az iskolában. A panaszost tájékoztattuk arról, hogy a közoktatási törvény 75. §-a tartalmazza a tanulói jogviszony megszűnésének eseteit, amely felsorolás kimerítő jellegű, azaz a tanulói jogviszony megszűnésének minden lehetséges esetét tartalmazza, azoktól tehát jogszerűen eltérni nem lehet. Ezek között nem szerepel okként az évismétlés. A törvény a 75. § (5) bekezdésében meghatározott esetben ad arra lehetőséget, hogy az iskola a tanítási év utolsó napján egyoldalú nyilatkozattal megszüntesse annak a tanulónak a tanulói jogviszonyát, aki nem tanköteles, ha ugyanannak az évfolyamnak a tanulmányi követelményeit második alkalommal nem teljesítette. Az iskolaváltásra vonatkozó intézményi felhívás esetén, amennyiben a szülők úgy határoznak, hogy az intézményváltás lehetőségével nem kívánnak élni, az iskola egyoldalúan nem szüntetheti meg a diák tanulói jogviszonyát. (K-OJOGB-426/2007.)

A nem helyi önkormányzatok által fenntartott intézmények esetében a tanulói jogviszony megszüntetésére vonatkozó szabályozás a fentiekől eltérően alakul. A közoktatási törvény 81. § (1) bekezdésének d) pontja szerint ugyanis ha a nevelési-oktatási intézményt nem helyi önkormányzat, illetve nem állami szerv tartja fenn az óvodai, iskolai, kollégiumi felvétel, továbbá az óvodai elhelyezés, a tanulói jogviszony, illetőleg a kollégiumi tagsági viszony fenntartása – írásbeli megállapodásban – fizetési kötelezettséghez köthető. Az óvodai elhelyezés, a tanulói jogviszony és a kollégiumi tagsági jogviszony megszüntetésével kapcsolatosan tehát – írásbeli megállapodásban – a törvénynek a jogviszony megszüntetésére vonatkozó előírásaitól el lehet térni.

A tanulói jogviszony megszüntetéséhez kapcsolódóan minden évben találkozunk az eltanácsolás problémájával. Az ilyen jellegű igazgatói döntések háttérében gyakran az áll, hogy az iskola nem tartja elegendőnek a rendelkezésére álló pedagógiai eszközöket egy-egy nehezen kezelhető, problémás magatartású tanulóval szemben. Az eltanácsolás, bár semmiféle jogi kötőerővel nem bír, mégis komoly hatást tud gyakorolni a szülőre. A szülő és az iskola képviselőjében eljáró igazgató helyzete ugyanis rendkívül eltérő. A szülő ilyenkor nincs alkupozícióban, hiszen nem kíván gyermekének rosszat, nem akarja, hogy egy esetleges ellenséges környezetben legyen kénytelen tanulni. Az iskola részéről érkező hasonló felszólítás nyomán látszólag a szabad iskolaválasztás jogával él, amikor elviszi gyermekét más intézménybe, valójában azonban nyomásnak enged, mert úgy érzi, nincs más lehetősége. Ezzel a megoldási móddal az iskola jogilag szabályozott eljárásokon kívüli útra tereli az ügyet, amelynek pedig jogilag szigorúan kötött rendben kellene zajlania. Így megfosztják a tanulót azoktól a garanciáktól, amelyek a fegyelmező intézkedések alkalmazásához, illetve a fegyelmi eljárás lefolytatásához kapcsolódnak. Azonban minden ilyen típusú ügyben komoly bizonyítási nehézségeket jelenthet, annak megállapítása, hogy az iskola ráhatására hagyta-e el a tanuló az adott intézményt.

Egy szülő beadványában azzal kapcsolatban kérte hivatalunk segítségét, hogy 6. osztályos magatartászavaros fiát az alapítványi iskola igazgatója eltanácsolta az iskolából, és magántanulói státuszba kényszerítette egy iskolai verekedést követően. Panaszában foglaltakkal kapcsolatban telefonon tájékoztattuk a szülőt arról, hogy a közoktatási törvény 75. §-a szabályozza tételesen a tanulói jogviszony megszűnésének eseteit. Ezek között nem szerepel, hogy az iskola eltanácsolás keretében javasolja a tanulónak a jogviszony megszüntetését. A törvényi felsorolás kimerítő jellegű, tehát az itt nem szereplő esetek mind jogszerűtlennek minősülnek, így az eltanácsolás is. Az eltanácsolással az iskola jogilag szabályozott eljárásokon kívüli útra tereli az ügyet, amelynek pedig jogilag szigorúan kötött rendben kell zajlania. A tanulók kötelességszegő magatartásának szankcionálására az iskolának rendelkezésére állnak a

jogszabályokban rögzített lehetőségek, így a fegyelmező intézkedések, illetve a fegyelmi eljárás. A tanulók fegyelmi felelősségéről a közoktatási törvény 76. §-a, míg a fegyelmi eljárások lefolytatásának szabályairól a 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 5. számú melléklete rendelkezik. A fegyelmező intézkedések formáit és azok alkalmazásának elveit pedig az intézmények szervezeti és működési szabályzatában kell rögzíteni. (K-OJOGB-194/2007.)

Álláspontunk szerint az eltanácsolás kényszerrel párosuló megoldásának nem szabad előfordulnia a közoktatási intézményekben. A tanulók köteleességszegő magatartásának szankcionálására az iskolának rendelkezésére állnak a jogszabályokban rögzített lehetőségek, indokolt esetben fegyelmező intézkedések alkalmazására, fegyelmi eljárás megindítására kerülhet sor.

A tanulók köteleességszegő magatartása többféle jogkövetkezményt vonhat maga után. Súlyos és vétkes kötelezettségszegés esetén fegyelmi eljárásnak van helye, amennyiben pedig a tanuló cselekménye nem éri el a fegyelmi eljárás megindításához szükséges szintet, más fegyelmező intézkedések alkalmazhatók. Lényeges, hogy ezeket az intézkedéseket csak a tanulói jogviszonnyal összefüggő köteleességszegések szankciójaként lehet alkalmazni. A tanulók fegyelmi felelősségéről a közoktatási törvény 76. §-a, míg a fegyelmi eljárások lefolytatásának szabályairól a 11/1994. MKM rendelet 5. számú melléklete rendelkezik garanciális jelleggel. A fegyelmező intézkedések formáit és azok alkalmazásának elveit pedig az intézmények házirendjében kell rögzíteni. Azonban a tanulók köteleességszegő magatartásának következményeként oktatási jogokat sértő fegyelmező intézkedéseket a házirend sem tartalmazhat.

Egy pedagógus azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogy kiküldhető-e a fegyelmezetlenül viselkedő tanuló a tanítási óráról. A tanuló tanórán tanúsított fegyelmezetlen magatartásával nemcsak saját köteleseit nem teljesíti, hanem zavarja a tanóra megfelelő lebonyolítását, gátolja társai tanuláshoz való jogának érvényesülését, valamint a pedagógus munkájának elvégzését. Ezért indokolt, hogy a köteleességszegő magatartás ne maradjon következmények nélkül, a kiküldés azonban szankcióként nem alkalmazható. A tanulók fegyelmezetlen magatartását jogszerűen az intézmény házirendjében meghatározott fegyelmező intézkedések kilátásba helyezésével lehet szankcionálni. A kiküldésre álláspontunk szerint csak akkor kerülhet sor, ha az mások jogainak vagy a tanuló egyéb jogainak védelme érdekében szükséges, ennek megítélése azonban mindig és mindenképpen egyedi mérlegelést igényel, a kiküldés időtartama nem tarthat automatikusan az óra végéig, hanem csak a szükséges ideig. Tekintettel a közoktatási törvény 41. § (5) bekezdésében rögzített kötelezettségre, miszerint a nevelési-oktatási intézménynek gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről, az intézménynek a kiküldött tanuló felügyeletét is biztosítania kell. (K-OJOGB-822/2007.)

A szülő azzal a kérdéssel kereste meg hivatalunkat, hogy gyermeke kaphat-e igazgatói figyelmeztetést iskolán kívül tanúsított magatartásáért. A közoktatási törvény 41. § (5) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézménynek többek között gondoskodnia kell a rábízott gyermekek, tanulók felügyeletéről. Az értelmező rendelkezések értelmében a felügyelet a gyermek, tanuló testi épségének megóvásáról és erkölcsi védelméről történő gondoskodás, a nevelési-oktatási intézménybe történő belépéstől a nevelési-oktatási intézmény jogszerű elhagyásáig terjedő időben, továbbá a nevelési, illetve a pedagógiai program részeként tartott kötelező, a nevelési-oktatási intézményen kívül tartott foglalkozások, programok ideje alatt. A fentiek értelmében az iskolán kívül, illetve nem iskolai, kötelező program során tanúsított magatartás vonatkozásában az iskola felügyeleti jogköre már nem áll fenn, így emiatt az iskola fegyelmi büntetést nem alkalmazhat tanulójával szemben. (K-OJOGB-795/2007.)

A szülők azzal kapcsolatban kérték hivatalunk segítségét, hogy 8. évfolyamos gyermekeik emberi méltóságát a pedagógusok megsértették, kizárták őket a közösségi munkából, valamint az osztálykirándulásról. Az igazgató megkeresésünkre arról tájékoztatott, hogy nem volt kötelező az iskolai kirándulás, amelyre a gyerekek nem mehettek el, továbbá, hogy a tanulók saját elhatározásukból nem vettek részt az iskolai focizáson. A közoktatási törvény és végrehajtási rendeletei szabályozzák, hogy milyen eszközökkel rendelkezik egy iskola a tanulók nem megfelelő viselkedésének szankcionálására. A

közoktatási intézmény alkalmazhat ún. fegyelmező intézkedéseket (figyelmeztetés, intó, rovó, stb.), illetve indíthat fegyelmi eljárást. Állásfoglalásunk szerint az, hogy a fegyelmezetlen tanuló viselkedését miképpen szankcionálja a pedagógus, nem alapulhat pusztán tanári mérlegelésen. Ez alapján csak akkor jogszerű fegyelmezetlen tanulóval szemben szankcióként alkalmazni a kirándulástól való eltiltást, amennyiben az iskolai belső dokumentumokban szerepel ez a fegyelmező intézkedés, és a kiránduláson való részvétel a pedagógiai program szerint nem kötelező. Tekintettel azonban arra, hogy a tanulók már középiskolába járnak, és tanulói jogviszonyuk az adott iskolával megszűnt, az ügyet lezártuk. (K-OJOGB-357/2007.)

A közoktatási törvény 76. § (2) bekezdése határozza meg a fegyelmi eljárásban hozható fegyelmi büntetéseket. A törvény 76. § (3) bekezdése garanciális jelleggel rögzíti, hogy a tanköteles tanulóval szemben nem alkalmazható az eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától, valamint a kizárás az iskolából fegyelmi büntetés. A 76. § (2) bekezdés d) pontjában meghatározott, a tanköteles tanulóval szemben hozható legszigorúbb fegyelmi büntetés, az áthelyezés másik osztályba, tanulócsoporthoz vagy iskolába fegyelmi büntetés alkalmazásához a jogalkotó garanciális feltételt szab, miszerint tanköteles tanulóval szemben ez a fegyelmi büntetés csak akkor alkalmazható, ha az iskola igazgatója a tanuló átvételéről a másik iskola igazgatójával megállapodott. E rendelkezésből következik, hogy ennek a fegyelmi büntetésnek az alkalmazásánál a határozatot hozó intézmény vezetőjének kell fogadó intézményt találnia és annak igazgatójával megállapodnia a tanuló átvételéről. Amennyiben ilyen megállapodás nem jön létre, abban az esetben az intézmény eljárása nem tekinthető jogszerűnek.

A fegyelmi eljárás szabályait tartalmazó 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet 5. számú melléklete rendelkezik a fegyelmi határozat elleni fellebbezésről, az eljárást megindító kérelemről. Az elsőfokú határozat ellen a tanuló, kiskorú tanuló esetén a szülő nyújthat be eljárást megindító kérelmet. A kérelmet a határozat kézhezvételétől számított tizenöt napon belül kell az elsőfokú fegyelmi jogkör gyakorlójához benyújtani, amit az nyolc napon belül köteles továbbítani a másodfokú fegyelmi jogkör gyakorlójához. A felterjesztéssel együtt, véleményével ellátva az ügy valamennyi iratát továbbítani kell.

Egy kollégiumi nevelőtanár az intézményben alkalmazható jogszerű fegyelmezési eszközökkel kapcsolatban kért tájékoztatást. A nevelőtanár többek között arra kérdezett rá, hogy a szemetelésen tetten ért, illetve azon tanulók, akik beismerték a szemetelést, kötelezhetőek-e az egész udvar kitakarítására. Tájékoztattuk a pedagógust, hogy a közoktatási törvény 12. § (1) c. pontja szerint a tanuló kötelessége, hogy életkorához és fejlettségéhez, továbbá iskolai és kollégiumi elfoglaltságához igazodva, pedagógus felügyelete, szükség esetén irányítása mellett - a házirendben meghatározottak szerint - közreműködjön saját környezetének és az általa alkalmazott eszközöknek a rendben tartásában, a tanítási órák, kollégiumi foglalkozások, rendezvények előkészítésében, lezárásában. Ez alapján tehát felelősségre vonásra irányuló eljárás nélkül is kötelezni lehet a tanulót a saját környezet és az alkalmazott eszközök rendben tartására, illetve arra is lehetőség van, hogy szemétszedésre sorban beosszák a szoba, illetve emeleti közösségeket. Az ittas tanulók kollégiumból történő kizárásával kapcsolatos a közoktatási törvény 11. § 1. bekezdése, ami alapján a tanulónak joga van, hogy kollégiumi ellátásban részesüljön; ebből következően be kell engedni az ittas felnőtt tanulót is a kollégiumba, azt megtagadni nem lehet, mivel jogviszonya van a kollégiummal. Az ilyen magatartást tanúsító tanuló ellen fegyelmi eljárás indítható, de kizárni csak a kollégiumból kizáró fegyelmi határozat jogerőre emelkedésével lehet. Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a házirendet sértő tanuló büntethető-e jogai megvonásával pl.: a tanulási időn túli kimenő megvonásával, a lakószoba, az emelet el nem hagyásával stb. tájékoztattuk a pedagógust arról, hogy a fegyelmezetlen, házirendet sértő tanulókkal szemben csak a házirendben meghatározott fegyelmező intézkedéseket lehet alkalmazni. Helyi szabályzat, mint a házirend, a szervezeti és működési szabályzat azonban nem vonhat el általános jelleggel tanulói jogokat, az azokban szereplő szankciók nem lehetnek jogsértők. (K-OJOGB-687/2007.)

A pedagógusok, illetve az iskola akkor teljesítik a közoktatási törvényben lefektetett kötelezettségeiket, ha a köteleességszegő gyermekekkel szemben a jogszabályok által

szabályozott eljárás szerint járnak el, ennek biztosítása a közoktatási intézmény szakszerű és törvényes működésének biztosításáért felelős intézményvezető feladatkörébe tartozik.

Egy szülő azzal kapcsolatban kért tájékoztatást, hogyan alakulhat az osztálypénz fizetése, nyilvántartása, valamint az azzal való elszámolás. Tájékoztattuk a szülőt arról, miszerint a szülők közösen dönthetnek arról, hogy bizonyos célok érdekében különböző összegeket befizetnek. Ez a döntés azonban minden szülő esetében önkéntes. Ennek a pénznek a kezelésével megbízzhatják akár az egyik pedagógust is. Ebben az esetben a befizetett összegek a befizető szülők közös tulajdonába kerülnek. A pénzüsszegekről való elszámolást a szülők kérhetik az általuk megbízott pedagógustól. A közoktatási törvény 114. §-a értelmében a helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá a helyi önkormányzati feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások a tanórai foglalkozások és – többek között – az iskolai létesítményeknek (könyvtár, laboratórium, számítástechnikai központ, sport- és szabadidő létesítmények), eszközeinek használata. A jogszabály 114. § (4) bekezdésében foglaltak alapján az ingyenes szolgáltatások körében a nevelési program, a pedagógiai program végrehajtásához kapcsolódó, a mindenki számára előírt tananyag megismerését, feldolgozását, a mindennapi testedzést szolgáló, intézményen kívüli kulturális, művészeti, sport- vagy más foglalkozást, kirándulást, erdei iskolát a nevelési-oktatási intézmény költségvetésének terhére lehet megszervezni. Ezen szolgáltatásokért a szülőktől nem kérhető pénzbeli hozzájárulás. Pedagógusi jogként a törvény 19. §-a azonban lehetőséget biztosít a pedagógus számára, hogy - a minőség, típus és ár megjelölése nélkül - olyan ruházati vagy más felszerelés beszerzését kérje a tanulóktól, amely nélkülözhetetlen az általa tartott tanórai foglalkozáson való részvételhez, illetve a tanított tananyag elsajátításához, és amelyet a tanórai foglalkozáson egyidejűleg minden tanulónak rendszeresen alkalmaznia kell. Az e körbe nem tartozó felszerelések biztosítása azonban az iskola feladata. Az iskolaszék – annak hiányában az iskolai szülői szervezet (közösség) és az iskolai diákönkormányzat – a ruházati és más felszerelések megvételével kapcsolatosan a szülőkre háruló kiadások tekintetében korlátozásokat állapíthat meg. A korlátozás nem járhat azzal a következménnyel, hogy kizárja a meghatározott ruházati és más felszerelések megvételét. (K-OJOGB-768/2007.)

Szülők gyakran sérelmezik, hogy az oktatáshoz megvásárolt tankönyvek használhatatlanok, illetve, hogy azokat a pedagógusok nem is használják, így a diákoknak írásos anyag nélkül kell készülniük a tanórára. A pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközösség véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket, illetve, hogy a nevelési, illetve pedagógiai program alapján az ismereteket, a tananyagot, a nevelés és tanítás módszereit. Ennek a pedagógusi szabadságnak a jogszabályi rendelkezések határozzák meg a korlátait. Álláspontunk alapján a minden tanuló számára hozzáférhető tananyag nélkülözhetetlen eszköze az iskolai nevelésnek-oktatásnak, annak hiánya folytán kialakult helyzet jogsértő.

Az iskolai tankönyvrendelést az iskola igazgatója készíti el, a szakmai munkaközösség, az iskolaszék, iskolaszék hiányában az iskolai szülői szervezet (közösség) és az iskolai diákönkormányzat véleményének kikérését követően. A fentiek alapján a törvény garanciális jelleggel jogot, lehetőséget biztosít arra, hogy a szülők az iskola által javasolt tankönyvcsomag tartalmában változást kezdeményezzenek.

A beadványozó egy könyvkiadó tankönyveivel kapcsolatban élt panasszal, illetve tájékoztatást kért arról, hogy a kiadó könyveivel kapcsolatos tapasztalatok ellenére miért kell a gyerekeknek mégis ezekből a tankönyvekből tanulniuk. Kérdéseivel kapcsolatban tájékoztattuk a panaszost, hogy a tankönyvválasztással kapcsolatban a jogalkotó mind a pedagógusok, mind pedig a szülők számára garanciális jellegű jogokat biztosít. A közoktatási törvény 19. § (1) bekezdésének c. pontja alapján a pedagógust munkakörével összefüggésben megilleti az a jog, hogy a helyi tanterv alapján, a szakmai munkaközössége véleményének kikérésével megválassza az alkalmazott tankönyveket, tanulmányi segédleteket, taneszközöket, ruházati és más felszereléseket. Ez a pedagógusi jog a szülők irányába tájékoztatási kötelezettséget keletkeztet, ugyanis a szülőket a megelőző tanév végén tájékoztatni kell a következő tanévben a nevelő és oktató munkához szükséges tankönyvekről, eszközökről. A tankönyvrendelés összeállításában való részvételt a jogalkotó olyan módon biztosítja, hogy a

tankönyvrendelés elkészítését, illetve az erről való döntést a pedagógusi és a szülői oldal előzetes véleményadásához köti. A tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény 8. § (1) bekezdése alapján az iskolai tankönyvrendelést az iskola igazgatója készíti el, a szakmai munkaközösség véleményének kikérését követően, (...), valamint a (2) bekezdés szerint a tankönyvrendelés elkészítéséhez az iskola igazgatója beszerzi az iskolaszék, iskolaszék hiányában az iskolai szülői szervezet (közösség) és az iskolai diákönkormányzat véleményét. A fentiek alapján a törvény jogot, lehetőséget biztosít arra, hogy a szülők az iskola által javasolt tankönyvcsomag tartalmában változást kezdeményezzenek. Annak érdekében, hogy az érintett felek ezt a véleményadási jogukat érvényesíteni tudják, a jogalkotó tájékoztatási kötelezettséget ír elő az iskola részére. Minden iskolának törvényi kötelezettsége, hogy írásban értesítse, hirdetményben vagy más módon tájékoztassa a tanulókat és a szülőket az iskola tankönyvellátási folyamatairól (a támogatás feltételeiről, az igénybejelentés módjáról, a határidőkről, stb.), valamint nyilvánosságra hozza az alapvető dokumentumokat. (K-OJOGB-672/2007.)

A sajátos nevelési igényű, valamint a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő tanulók jogainak érvényesülése

Hivatalunkhoz az elmúlt évben is számos beadvány érkezett a sajátos nevelési igényű tanulók, valamint beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő tanulók jogaival összefüggésben. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ezen tanulók és szüleik rendkívül könnyen kerülnek kiszolgáltatott helyzetbe, amelyben nem tudnak megfelelően élni az őket megillető jogokkal. Ezért mindazok részéről, akik a közoktatásban velük kapcsolatos feladatot látnak el, fokozott odafigyelésre van szükség. A hozzánk beérkező panaszok alapján azt látjuk, hogy ezen tanulók után járó normatíva csökkentése, valamint sajátos nevelési igényű gyermekekkel foglalkozó intézmények bezárása és összevonása még kiszolgáltatottabbá teszi őket és családjaikat.

A Gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezményben részes államok (Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. törvény) elismerik a fogyatékos gyermek különleges gondozáshoz való jogát, és kötelezettséget vállalnak arra, hogy a gyermek állapotához alkalmazkodó segítséget biztosítsanak a szülőnek, gondozónak (23. cikk). A segítség a gyermek szüleinek vagy gondviselőinek anyagi erőforrásait figyelembe véve, lehetőség szerint ingyenes, és úgy kell alakítani, hogy a fogyatékos gyermek valóban részesülhessen oktatásban, képzésben. Mindezek érvényesüléséhez azonban fontos, hogy a szülő is elismerje gyermeke különleges gondozáshoz való jogát. Ez a jog ugyanis csak abban az esetben érvényesülhet, ha a gyermekkel olyan szakemberek foglalkoznak, akik birtokában vannak annak a tudásnak és tapasztalatnak, amely a fogyatékos gyermekek neveléséhez szükséges. Ezért a szülők a közoktatási törvényben biztosított szabad iskolaválasztás jogával fogyatékossgal élő gyermekük tekintetében csak korlátozottan élhetnek. Az iskola megválasztásakor figyelembe kell venniük gyermekük állapotát, egyedi szükségleteit és a szakértői javaslatban megfogalmazottakat, még akkor is, ha ez rájuk többletfeladatokat ró.

A közoktatási törvény 2003 óta nem alkalmazza a fogyatékos kifejezést, ehelyett a sajátos nevelési igényű gyermek/tanuló, illetőleg beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek/tanuló megnevezéssel jelöli azokat a gyermekeket, tanulókat, akiknek fejlődésük érdekében az átlagostól eltérő szolgáltatásokra van szükségük.

A törvény szerint sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az, aki a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján testi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, autista, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra visszavezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd, illetőleg aki a megismerő

funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességével küzd.

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló a nevelési tanácsadó véleménye alapján beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzd, illetve a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének organikus okra vissza nem vezethető tartós és súlyos rendellenességében szenved. Ők olyan fejlesztő foglalkoztatásra jogosultak, amelyekre a nevelési tanácsadó által kiállított szakvélemény tesz javaslatot.

Abban a kérdésben, hogy a gyermek, tanuló beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, vagy sajátos nevelési igényű, a nevelési tanácsadó megkeresésére a szakértői és rehabilitációs bizottság dönt.

A szakértői bizottságoknak és a nevelési tanácsadóknak kettős szerepük van. Egyrészt a konkrét ellátásokra való jogosultság a szakértői vélemény kibocsátásával keletkezik, ami azt jelenti, hogy szakértői vélemény nélkül a tanuló nem tarthat igényt a különleges szolgáltatásokra. Másrészt a speciális szakértelem, és az általuk hozzáférhető információk birtokában javaslatot tesznek azokra a konkrét ellátásokra, amelyek a gyermek, tanuló fejlődését szolgálják. A vizsgálat legfőbb célja, hogy megállapítsa vagy kizárja, hogy a tanuló valamely fogyatékoságban szenved, illetve, hogy a tanuló fejlődése szempontjából legmegfelelőbb oktatási módra javaslatot fogalmazzon meg. Emellett a szakértői javaslat számos más kérdésben orientálja a szülőt, a pedagógust és az intézményvezetőt, amikor állást foglal olyan kérdésekben, mint például az alkalmazandó pedagógiai módszerek, mentesítés bizonyos tantárgyak, tantárgyrészek alól vagy a magántanulói jogviszony. A szakértői bizottság és a nevelési tanácsadó közreműködése tehát nem csupán azért fontos, mert a szülő segítségére lehet a megfelelő intézmény kiválasztásában, hanem mert jogi hatással és a közoktatási törvény szerinti esetekben a szülőre, a tanulóra és az intézményekre is kötelező erővel bíró szakértői véleményt csak a vonatkozó jogszabályban meghatározott szervek, az abban foglalt eljárási szabályok betartásával bocsáthatnak ki. Álláspontunk szerint a vizsgálaton való részvétel a gyermek különleges gondozáshoz való joga érvényesülésének alapvető feltétele. A szülő és a szakértői bizottság együttműködése hatékonyan segítheti a tanuló fejlődését és felzárkózását.

Beadványában egy igazgató segítségünket kérte a következőben. Egy 3. évfolyamos tanulónak komoly magatartási problémái vannak, és a szülők együttműködési készségének hiánya miatt az iskola nevelőtestülete, szülői közössége, a gyermekjóléti szolgálat és a település jegyzője is tehetetlen. A problémával kapcsolatban hivatalunk állásfoglalását kérte az igazgató arról, hogy milyen törvényes eszközökkel tudják a szülők számára kötelezővé tenni a szakértői vizsgálaton való részvételt.

Tájékoztatottuk az igazgatót arról, hogy a 14/1994. (VI. 28.) MKM rendelet határozza meg a pedagógiai szakszolgálatok intézményei számára a nevelési-oktatási intézményekkel való együttműködés kereteit a sajátos nevelési igény, a beilleszkedési, a tanulási nehézség, a magatartási rendellenesség feltárása, a gyermekek, tanulók fejlődésének elősegítése céljából. A közoktatási törvény a szakértői és rehabilitációs bizottság által végzett szakértői vizsgálat tekintetében lehetőséget biztosít a vizsgálaton való részvétel kötelezővé tételére. A közoktatási törvény – amely a rendelet 23. § (4) alapján a nevelési tanácsadók eljárására is vonatkozik –, felhatalmazást ad a jegyző részére, hogy a tanuló érdekében kötelezze a szülőt arra, hogy a szakértői vizsgálaton gyermekével megjelenjen. A kikényszerítés, valamint a további eljárás garantálása a jegyző hatáskörébe tartozik. (K-OJOGB-684/2007.)

Számos levélben számolnak be szülők arról, hogy nem találnak megfelelő intézményt gyermeküknek. Sok esetben a szakértői bizottság azért nem tud a gyermek számára megfelelő oktatási intézményt találni, mert a rendelkezésre álló intézményi jegyzék nem tartalmaz ilyet. A helyi önkormányzatról szóló 1990 évi LXV. törvény 8. § (4) bekezdése szerint a települési önkormányzat köteles gondoskodni az óvodai nevelésről, az általános iskolai oktatásról és

nevelésről (ezt a közoktatási törvény 86. § (1) bekezdése is megismétli). Ez a kötelezettség magában foglalja a sajátos nevelési igényű tanulók ellátását is, amennyiben azok a többi tanulóval együtt nevelhetők, oktathatók (integráltan oktatható).

A közoktatási törvény 13. § (5) bekezdése szerint a szülő joga, hogy a sajátos nevelési igényű gyermek lakóhelyén, ennek hiányában tartózkodási helyén a polgármester segítségét kérje ahhoz, hogy gyermeke óvodai neveléséhez-oktatásához szükséges feltételeket a településen megteremtse. A képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet 14. § (4) bekezdése szerint, ha az iskolai nevelés és oktatás a többi tanulóval azonos iskolai osztályban azért nem szervezhető meg, mert az intézményi jegyzékben nincsen megfelelő iskola, a szakértői és rehabilitációs bizottság a szakvéleményt megküldi a tanuló lakóhelye szerint illetékes helyi önkormányzat polgármesterének. A polgármester intézkedik, hogy a megfelelő nevelési-oktatási intézmény rendelkezésére álljon, továbbá szükség esetén megkeresi a megyei főjegyzőt, hogy biztosítsa - a közoktatási törvény 88. §-ának (1) bekezdésében szabályozott megyei fejlesztési tervben foglaltak szerint - az utazó szakember hálózatból a szükséges gyógypedagógust (terapeutát) vagy más szakembert. A polgármester harminc napon belül tájékoztatja intézkedéséről a szakértői és rehabilitációs bizottságot. (K-OJOGB-736/2007., K-OJOGB-556/2007., K-OJOGB-632/2007.)

Sok panasz és kérdés érkezett hivatalunkba a sajátos nevelési igényű tanulók és a tanulási, beilleszkedési, magatartási nehézséggel küzdő tanulók tantárgyak értékelése alól való mentességével kapcsolatban. A közoktatási törvény a kötelező tanórai foglalkozás alóli felmentések, illetve az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből való mentesítések rendszerével biztosítja a sajátos nevelési igényű tanulóknak, és a tanulási, beilleszkedési nehézséggel küzdő tanulóknak, hogy tudásukat képességeiknek megfelelően értékelhessék. Az eltérő tanulmányi követelmények megállapítása az igazgató döntési jogosultsága. A közoktatási törvény e tárgyban az igazgató döntési jogköre szempontjából két eltérő jogintézményt hozott létre.

Az egyik ilyen intézmény, a kötelező tanórai foglalkozáson való részvétel alóli felmentés. Az erre vonatkozó kérelmet a tanuló terjeszti az igazgató elé. Ebben a kérdésben az igazgató mérlegelhet. A közoktatási törvény 69. §-ának (2) bekezdése rögzíti, hogy a felmentés az igazgató hatáskörébe tartozik. Az igazgató - a gyakorlati képzés kivételével - a tanulót kérelmére - részben vagy egészben - felmentheti az iskolai kötelező tanórai foglalkozásokon való részvétel alól, ha a tanuló egyéni adottságai, sajátos nevelési igénye, továbbá sajátos helyzete ezt indokolttá teszi. Az, akit felmentettek, az igazgató által meghatározott időben és a nevelőtestület által meghatározott módon ad számot tudásáról.

A másik lehetőség az értékelés és minősítés alóli mentesítés. Erről szintén az oktatási intézmény vezetője dönt, de az előbbiekkal ellentétben nincs mérlegelési jogköre. A mentesítéssel kapcsolatban az érintettek számára gyakran okoz gondot, hogy a kérdésben a nevelési tanácsadónak vagy a szakértői bizottságnak kell-e állást foglalnia. A jogszabályok különböző szerepet szánnak a nevelési tanácsadónak és a szakértői bizottságnak. A közoktatási törvény 30. §-ának (9) bekezdése értelmében a sajátos nevelési igényű tanulót, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulót - jogszabályban meghatározott munkamegosztás szerint - a szakértői és rehabilitációs bizottság vagy a nevelési tanácsadó szakértői véleménye alapján - a gyakorlati képzés kivételével - mentesíti az igazgató egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól. Ezt a szabályt a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet konkretizálja a következőképpen: a sajátos nevelési igényű tanulók esetén a

szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye szükséges, míg a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek esetében a nevelési tanácsadónak kell javaslatot tennie szakvéleményében a mentesítésre. Ahhoz azonban, hogy a gyermek ezt a számára megfelelő speciális lehetőséget igénybe vehesse, a szakvélemény nélkülözhetetlen. (K-OJOGB-375/2007., K-OJOGB-436/2007., K-OJOGB-457/2007., K-OJOGB-733/2007.)

Egy középiskola tanulóinak szülei jelezték hivatalunknál, hogy nevelési tanácsadói szakértői véleményben foglalt mentesítéseket az iskola igazgatója figyelmen kívül hagyja. A jogszabályi rendelkezésekben az igazgató is bizonytalan volt, ezért tájékoztatást kért hivatalunktól. Az igazgatót fenti állásfoglalásunkról tájékoztattuk, aki azt elfogadta, így a szülői kérelmeket jóváhagyta és a jogséremlmeket saját hatáskörében orvosolta. (K-OJOGB-212/2007., K-OJOGB-322/2007., K-OJOGB-225/2007., K-OJOGB-229/2007., K-OJOGB-303/2007.)

Panaszában egy szülő arról számolt be, hogy lánya nevelési tanácsadó véleménye szerint tanulási nehézségekkel küzd. A szakvélemény javaslatot tett matematika tantárgy értékelése alóli mentesítésre, illetőleg a matematika helyett más érettségi tárgy választását tette lehetővé a tanuló számára. A szülő azt sérelmezte, hogy gyermeke értékelésére matematika tantárgyból továbbra is sor kerül, valamint azt, hogy az érettségi vizsga alóli felmentésre vonatkozó kérelmét az intézményvezető elutasította. Nyilatkozatot kértünk az intézményvezetőtől, aki előadta, hogy a mentesítést elutasította, ezért az ügyben a következő kezdeményezést tettük.

A panaszos gyermeke tanulási nehézséggel és dyscalculia maradványtüneteivel küzd, ezért a képzési kötelezettségekről és a pedagógiai szakszolgálatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet, valamint közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény rendelkezéseinek megfelelően a nevelési tanácsadó tett javaslatot a matematika tantárgyból való értékelés alóli mentesítésre, illetőleg a matematika helyett más érettségi tárgy választására. A fenti jogszabályi háttérre tekintettel kezdeményeztük, hogy az intézmény vezetője a szakvélemény alapján mentesítse a tanulót az értékelés alól. Kezdeményeztük továbbá, hogy tegye lehetővé a matematika helyett más érettségi tárgy választását a tanuló számára. Az intézményvezető kezdeményezésünket elfogadta. (K-OJOGB-302/2007.)

Hivatalunkat megkereste egy szülő, aki beadványában előadta, hogy szakértői és rehabilitációs bizottság szakértői véleménye szerint gyermekénél tanulási nehézség állapítható meg. A szülő kifogásolta, hogy bár a szakvéleményben a bizottság javaslatokat tett a tanuló tanításával és nevelésével kapcsolatban, az intézmény vezetője a szakértői véleményben foglaltaknak mégsem tett eleget.

Az érintett intézmény vezetője előadta, hogy a szülő a levélben azt kérte, gondoskodjon arról, hogy a szakvélemény tartalmát a gyermeket tanító pedagógusok megismerjék. Ennek a kérésnek azonnal eleget tett. Ezt követően a szülő jogi képviselője 2007. szeptember 26-án újabb levelében azt kérte az igazgatótól, hogy a szakvéleményben javasoltak szerint mentesítse a panaszos fiát több tantárgyból való értékelés és minősítés alól. Ennek a kérésnek csak 2007. december 27-én tett eleget az intézményvezető, amikor 1/2008. számú igazgatói határozatában úgy rendelkezett, hogy a gyermek számára biztosítja a szakvéleményben meghatározott kedvezményeket.

A közoktatási törvény 30. § (9) bekezdése értelmében az intézmény vezetője dönt a tanulási nehézséggel küzdő tanulónak az egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és minősítés alóli mentesítéséről. A döntésével kapcsolatban az igazgatónak mérlegelési jogköre nincs. A közoktatási törvény úgy rendelkezik, hogy a tanuló számára a különleges gondozást a szakértői véleményben foglaltak szerint kell biztosítani. Tehát az igazgatónak a szakvéleményben leírtaknak megfelelően a legrövidebb időn belül eleget kell tennie. Az intézményvezető a 2007. december 27-én kelt 1/2008. számú határozatában a szakértői véleményben foglaltaknak eleget tett ugyan, és ezt megelőzően a tanuló nem megfelelő értékelésére nem került sor, ezért erre tekintettel kezdeményezést az ügyben nem fogalmaztunk meg. Felhívtuk azonban az igazgató figyelmét arra, hogy a szakértői vélemény által megállapított mentesítésre vonatkozó döntését az intézményvezetőnek a szakvélemény megismerését követően az esetleges jogsértések elkerülése érdekében a lehető legrövidebb időn belül kell meghoznia. (K-OJOGB-749/2007.)

Sokszor érzik azt sajátos nevelési igényű gyermekek szülei, hogy gyermekeik nem teljesítették megfelelően az adott év tananyagát, ezért szeretnének évismétlést kérni.

Egy figyelemzavaros hiperaktív gyerek szülője szeretne volna, ha az első osztályt fia megismételné, holott második évfolyamba léphetett volna. Telefonon tájékoztattuk a panaszost arról, hogy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 71. § (7) bekezdése alapján minden szülő – nemcsak a sajátos nevelési

igényű gyermek szülője - jogosult kérni az igazgatótól, hogy évfolyamot ismétljen a gyermeke. (K-OJOGB-510/2007.)

FELSŐOKTATÁS

A felsőoktatási területen hozzánk érkezett panaszokat hagyományosan három nagy csoportba osztjuk: az első csoportba a felvétellel és – immár szintén hagyományosan – az érettségivel kapcsolatos ügyek kerülnek a második csoportot a tanulmányi kötelezettségek teljesítésének gyakorlatát taglaló ügyek alkotják, míg a harmadik csoportba a tanulmányok finanszírozásának kérdéseit érintő ügyek tartoznak.

ÉRETTSÉGI – FELVÉTELI A FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBE

Első pillantásra az érettségi és a felvételi nehezen különíthető el egymástól. 2005, az új érettségi-felvételi rendszer bevezetése óta ugyanis az érettségi vizsga egyben felvételi vizsga is lehet, a felsőoktatási intézmények a korábbi gyakorlattól eltérően már csak nagyon szűk körben tarthatnak önálló felvételi vizsgát. Ha azonban alaposabban megnézzük a jogszabályi hátteret, fontos különbségeket is felfedezhetünk. Az érettségire az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet (érettségi rendelet) mellett vonatkoznak a közoktatási törvény szabályai is, a felvételire pedig a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet (felvételi rendelet) mellett a felsőoktatási törvény rendelkezései. A kettő együtt mégis egy folyamatos és elválaszthatatlan egész alkot. Ez a fő indoka annak, hogy az érettségit és a felvételit érintő ügyeket egy fejezetben tárgyaljuk.

A felvételi eljárás hivatalos, jogvesztő határidőkkel dolgozó eljárás. Ezért alapvető jelentőségű, hogy a felvételiző a felvételi jelentkezése során a legnagyobb körültekintéssel járjon el. Sok esetben nincs arra lehetőség, hogy később javítsa a hibás döntését, esetleges figyelmetlenségét vagy késedelmét.

A beadványozó más tárgyat jelölt meg a jelentkezési lapján a pontszámítás alapjául, mint ami a legmegfelelőbb lett volna számára, ráadásul a hiánypótlási-változtatási eljárásban is hibázott. A jelentkezési lap helyes kitöltése esetén felvételt nyert volna az általa választott szakra, így azonban hivatalunk sem tudott a segítségére lenni. (K-OJOGB-508/2007.)

A korábbi évekhez hasonlóan most is előjött az a kérdés, hogy a korábbi szabályokhoz képest egyes csoportok hátrányba kerülhetnek-e.

A panaszos már rendelkezik diplomával – 1995-ben érettségizett –, de a munkáltatója igénye alapján újabb végzettséget is kellene szereznie, hogy a munkakörét továbbra is elláthassa. A felvételi törzspontszámokat az érettségi eredménye alapján számolják ki, és ez nem éri el a felvételi rendelet 24. §-ában foglalt minimumkövetelményt, a 78 pontot. A panaszos sérelmezte, hogy ő így kiszorul a továbbtanulási lehetőségekből, és mindezek alapján az új felvételi szabályok hátrányos megkülönböztetést valósítanak meg, különösen annak a fényében, hogy a korábbi felvételi szabályok szerint diplomával már rendelkezők esetén nem az érettségi eredményből számolták a felvételi eredményt.

Álláspontunk szerint a pontszámítás új módja nem valósít meg jogsérelmet, mert nem zárja ki a felvételi eljárásból a régebben viszonylag rossz eredménnyel érettségizetteket sem. A panaszosnak ugyanis rendelkezésére áll az a lehetőség, hogy az érettségi rendelet 9. §-ában leírt érettségi vizsgafajták közül kiegészítő, szintemelő vagy ismétlő vizsgát tegyen, és ekkor a pontszáma emelkedhet. (K-OJOGB-509/2007.)

Az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen elért eredmény többletpontokra jogosít a felvételi eljárásban. Egy, az OKTV-t érintő 2006-os ügyünkben a panaszos nemcsak hivatalunkat, hanem az állampolgári jogok országgyűlési biztosát is megkereste. Az országgyűlési biztos ezért felvette hivatalunkkal a kapcsolatot.

Az ügyben egy pedagógus azt sérelmezte, hogy sem neki, sem versenyző tanítványának nem engedtek betekintést a szervezők a versenydolgozat javításába. Többször fordult kérelemmel az OKÉV-hez írásban és szóban egyaránt, ám azt a választ kapta, hogy az OKTV-n erre nincsen mód, csak május végén – amikor már a fellebbezésre szabott határidő lejár – tesznek közzé egy általános értékelést az interneten. Megállapítottuk, hogy az OKTV alig bír jogszabályi háttérrel és ezzel veszélybe kerül az ellenőrizhetőség, illetve a végső soron alkotmányi alapokra visszavezethető jogorvoslathoz való jog érvényesülése. Összefoglalóan elmondható, hogy az OKTV-re vonatkozó garanciális szabályok hiánya oktatási jogsérelemhez vezethet. A fentiekre tekintettel azzal a jogalkotási javaslattal fordultunk az oktatási és kulturális miniszterhez, hogy jogalkotás útján szüntesse meg az OKTV-vel kapcsolatos oktatási jogsérelemet. (K-OJOG-395/2006.)

Jogalkotási javaslatunkat az állampolgári jogok országgyűlési biztosának is megküldtük, aki azzal egyetértett, további intézkedést nem tartott szükségesnek.

A felvételi adminisztratív oldalát az Országos Felvételi Információs Központ (OFIK) tartja kézben.

A panaszos azt sérelmezte, hogy az OFIK önkényesen törölte a felvételi jelentkezését, annak ellenére, hogy pótlólag – és meglátása szerint indokolatlanul – kötelezték 9000 Ft befizetésére, amit ő be is fizetett. Az OFIK-tól azt a tájékoztatást kaptuk, hogy, a felvételiző rossz helyre ragasztotta fel a jelentkezési lapon a csekk feladóvevényét (amint az a nekünk eljuttatott fénymásolaton is látszott), és eleve több jelentkezési laphoz tartozó csekket használt fel, ami szabálytalan. (Az erre vonatkozó információ egyértelmű magán a jelentkezési lapon is, és a Tájékoztatóban is). Mivel a jelentkezés hibás, egy részösszeg befizetése rossz csekken történt, a csekket pedig rossz helyre ragasztotta fel a jelentkező, ezért kértek tőle 9000 Ft-ot pótlólag, illetve felszólították, hogy amennyiben befizette, igazolja a befizetést. A panaszos erre a megadott határidő után fizette be a pótlólag a kért összeget.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a felvételi eljárásban az OFIK nem hibázott, a felvételi kérelem törlése a panaszos hibája miatt, jogszerűen történt, hiszen a felvételiző nem igazolta szabályosan és időben a befizetést. A pótlólag befizetett 9000 Ft azonban nyilvánvalóan tartozatlan fizetés, ennek visszautalásáról később rendelkezett is az OFIK. (K-OJOG-521/2007.)

Gyakori kérdés, hogy a középiskolai tanulmányok során megszerzett kedvezményekkel milyen módon élhetnek a tanulók az érettségi-felvételi vizsgán. Amennyiben a közoktatási törvény 30. § (9) bekezdése alapján a tanuló kedvezményt kapott, az érettségi jelentkezéskor a vizsga egyes részei alól való mentesítést külön kell kérni. Ahhoz azonban, hogy a gyermek ezt a számára megfelelő speciális lehetőséget igénybe vehesse, a szakvélemény nélkülözhetetlen. Vagyis a sajátos nevelési igényű tanulók esetén a szakértői és rehabilitációs bizottságnak, a tanulási nehézséggel küzdő gyermekek esetében pedig a nevelési tanácsadónak kell javaslatot tenni az érettségi kedvezményekre a szakvéleményében. Az intézményvezető a szakvélemény alapján köteles biztosítani az érettségi vizsgán a hosszabb felkészülési időt, az írásbeli beszámolón pedig lehetővé kell tenni az iskolai tanulmányok során alkalmazott segédeszköz (írógép, számítógép stb.) alkalmazását, szükség esetén az írásbeli beszámoló szóbeli beszámolóval vagy a szóbeli beszámoló írásbeli beszámolóval történő felváltását.

Beadványában egy hallássérült tanuló szülője fordult hozzánk tanácsért, mert gyermeke angol nyelvből szeretne érettségizni. A szülőt a fenti kedvezményekről tájékoztattuk. (K-OJOG-107/2007.)

A panaszos sérelmezte, hogy a magyar érettségi dolgozata javítása azért nem volt megfelelő, mert a javító tanár nem kapta meg a diszgráfiájára vonatkozó „felmentési igazolást” tehát ennek tudta nélkül javította ki a dolgozatot.

Tájékoztattuk a beadványozót, hogy a jogszabály szerint nem egy általános jellegű kedvezményről van szó, hanem a vizsgázó azokat a kedvezményeket kaphatja – ilyen irányú kérelme esetén –, amelyeket az érettségi rendelet 20. § (7) bekezdése biztosít. Mivel ezeket a vizsgázó nem kérte, a javítás során a szakértői vélemény más módon nem vehető figyelembe. Nincs arra lehetőség, hogy a javító tanár „elnézöbben” javítsa azt a dolgozatot, amelyről tudja, hogy írója diszgráfiás.

Mindezek alapján az ügyben jogsérelmet kimutatni nem tudtunk. (K-OJOGB-521/2007.)

A beadványozó arról érdeklődött, hogy neki, mint fogyatékkal élőknek, milyen lehetőségei vannak a továbbtanulása során.

Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásáról szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet rendelkezik arról, hogy a fogyatékkal élő jelentkező minden jelentkezési helyén többletpontokra jogosult. Ezen jogosultság igazolásához azonban szükség van szakértői véleményre. Amennyiben a felsőoktatási intézménybe jelentkező fogyatékosága már a közoktatásban folytatott tanulmányai során is fennállt, azt a szakértői és rehabilitációs bizottság adja ki, amennyiben a fogyatékoságot később állapították meg igazságügyi szakértő jogosult azt kiadni, vizsgálat alapján, 30 napon belül. (K-OJOGB-723/2007.)

Kedvezményekre vonatkozó információkat egyes esetekben nem is tanulók/felvételizők, hanem iskolák kérnek tőlünk.

A hozzánk forduló iskola beadványában egyik tanulójának érettségi vizsga alóli felmentése ügyében kérte állásfoglalásunkat. A tanuló ugyanis az érettségik lezárulta előtt, de már az írásbeli vizsga után igazságügyi szakértői véleményt mutatott be az iskolában.

Az alábbiakról tudtuk tájékoztatni. A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 30. § (9) bekezdése értelmében a sajátos nevelési igényű tanulót, illetve a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulót – jogszabályban meghatározott munkamegosztás szerint – a szakértői és rehabilitációs bizottság vagy a nevelési tanácsadó szakértői véleménye alapján – a gyakorlati képzés kivételével – az igazgató mentesíti egyes tantárgyakból, tantárgyrészekből az értékelés és a minősítés alól. A mentesítést érettségi tantárgyakból is lehet kérni. A törvényben hivatkozott „jogszabályban meghatározott munkamegosztást” a képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgáltatokról szóló 14/1994. (VI. 24.) MKM rendelet tartalmazza. Ezen rendelet értelmében a sajátos nevelési igényű tanulók esetén a szakértői és rehabilitációs bizottság véleménye szükséges, míg a tanulási nehézséggel küzdő gyermekek esetében a nevelési tanácsadónak kell javaslatot tennie szakvéleményében a mentesítésre. A fentiek értelmében tehát igazságügyi szakértő véleménye az iskolára nézve nem kötelező.

A mentesítési kérelem benyújtására határidőt szab az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának kiadásáról szóló 100/1997. (VI. 13.) Korm. rendelet 12. § (9) bekezdése, amikor azt mondja, hogy az érettségi vizsgára való jelentkezés elfogadásakor kell döntenie a közoktatásról szóló törvény 30. §-ának (9) bekezdésében meghatározottak alapján benyújtott kérelemről is. Ez alapján még a megfelelő szakértőtől beszerzett szakvélemény sem befolyásolja a már megkezdett érettségi vizsgát. (K-OJOGB-403/2007.)

TANULMÁNYI ÉS VIZSGAÜGYEK

Az idei évben több alkalommal kellett tájékoztatást adnunk a hivatalunkhoz fordulóknak a magyar felsőoktatási képzési rendszerről, mivel a leendő hallgatók sokszor nem voltak tisztában az egyes képzési szintek közötti átjárhatósággal vagy éppen átjárhatatlansággal. Ezért szükségesnek látjuk itt, ezen a helyen is a képzési szintek egymáshoz való viszonyának bemutatását.

A középfokú végzettséget követően a felsőoktatásban két felsőfokú végzettségi szinten, alapképzést és mesterképzést adó képzésben szerezhető oklevél. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 11. § (1) bekezdése értelmében a felsőoktatás egymásra épülő, felsőfokú végzettségi szintet biztosító képzési ciklusai: az alapképzés, a mesterképzés és a

doktori képzés. Az alapfokozat az első felsőfokú végzettségi szint, amely feljogosít a mesterképzés megkezdésére. A mesterképzésben szakképzettség szerezhető, és elvégzését követően jelentkezni lehet doktori képzésre, amely a tudományos fokozat megszerzésére készít fel. Mindhárom képzési szint elvégzését követően ki lehet lépni a munkaerőpiacra.

A legnagyobb zavart az okozza, hogy a felsőoktatás képzési rendszerébe – a fenti képzési ciklusok mellett – beépült egy felsőfokú végzettségi szintet nem biztosító képzés, a felsőfokú szakképzés. Ez korábban megszerzett középfokú végzettségi szintre épülő munkakör betöltésére jogosító szakképesítést nyújt. A felsőfokú szakképzésen teljesített tárgyak – a felsőoktatási intézmények döntése alapján – az alapképzés során beszámíthatóak. A képzési rendszer biztosítja az alapképzésből a felsőfokú szakképzés irányába történő kilépés lehetőségét is.

A fentiekén túl az alap-, és a mesterfokozatot, illetve a főiskolai vagy egyetemi oklevél megszerzését követően további szakirányú szakképzettség szerezhető. Ez a szakirányú továbbképzés a már megszerzett végzettségre és meghatározott szakképzettségre épülő, újabb végzettséget nem adó képzés, amely speciális szakirányú szakképzettséget tanúsító oklevél kiadásával zárul.

Egy panaszos azzal a problémával kereste meg hivatalunkat, hogy 1994-1997 között tanulmányokat folytatott az akkori mentálhigiénés szakirányú továbbképzési szakon, ám a képzés végén oklevelet nem kapott. Helyette egy tanúsítványt adott ki az intézmény arról, hogy részt vett a képzésen, ám végzettséget és szakképesítést ezzel nem szerzett. Tájékoztattuk a panaszosat, hogy a vonatkozó jogszabály alapján a képzésben való részvétel előfeltétele felsőfokú főiskolai vagy egyetemi szintű végzettség és humán jellegű szakképzettség volt. Mivel ő ilyenkor nem rendelkezett, ezért erre a képzésre nem lehetett volna jogszerűen felvenni. Ha ennek ellenére a felsőoktatási intézmény mégis felvette, jogsértést követett el. Mivel eleve nem vehették volna fel, szabályos oklevelet biztosan nem is kaphatott, függetlenül attól, hogy jogellenesen mégis felvették. A szakirányú továbbképzésnek ugyanis az a lényege, hogy valamely végzettségre és szakképzettségre épül, és az alapidiplomához képest új végzettséget nem, hanem új szakképzettséget ad. A hallgatónak azonban nem volt a jelentkezéskor felsőfokú végzettsége, és a szakirányú továbbképzés sem adhatta azt. Az oktatási jogszabályok ugyanis megkülönböztetik a végzettség és a szakképzettség fogalmát. Végzettségnek számít az általános iskola elvégzése, az érettségi, illetve felsőfokú végzettséget ad egy felsőoktatási intézmény elvégzése. A végzettség azonban önmagában nem jelent semmifajta specializációt, azt a szakképzettség adja meg. Felsőfokú végzettséget csak felsőoktatási intézményben lehet szerezni, viszont fordítva ez nem igaz, nem ad felsőfokú végzettséget minden oklevél, amelyet felsőoktatási intézményben szereztek. Így például felsőfokú szakképzést felsőoktatási intézmények is folytathatnak, a képzés a felsőoktatás része, hatályos rá a felsőoktatási törvény, mégsem ad felsőfokú végzettséget. Ugyanígy a szakképzés is lehet középfokú, illetve felsőfokú, azonban nem a végzettségtől, hanem attól függően, hogy milyen szintű intézményben folyik, illetve, hogy igényel-e bemeneti követelményként középfokú végzettséget (érettségit). A szakirányú továbbképzés pedig egy már meglévő felsőfokú végzettségre és szakképzettségre épülhet. A panaszos a beiratkozását követően szerzett felsőfokú végzettséget, azaz most már jelentkezhetne jogszerűen egy szakirányú továbbképzési szakra, ám a korábban elvégzett alapján oklevelet automatikusan nem kaphat. Mivel a felsőoktatási intézmény jogszerűtlenül járt el a hallgató felvételekor, lehetősége van az ezzel kapcsolatban felmerült esetleges kárát polgári peres vagy nemperes eljárásban követelni az intézménytől. Másik lehetősége, hogy amennyiben ezt, vagy ehhez hasonló képzést az intézmény, vagy esetleg más felsőoktatási intézmény még most is folytatja, akkor erre jelentkezik, és megpróbálja részben vagy egészben beszámíttatni korábban végzett tanulmányait. A beszámítás azonban teljes mértékben az adott intézménytől függ. (K-OJOGB-339/2007., K-OJOGB-427/2007.)

Többen tartották aggályosnak, hogy a jogalkotó hátrányos megkülönböztetést tesz a felsőfokú szakképzettséggel, illetve felsőfokú diplomával rendelkezők között.

Őket arról tájékoztattuk, hogy az új felsőoktatási törvény hatályba lépését (2006. március 1.) követően megváltozott képzési rendszerben lehetősége van a hallgatónak arra, hogy egy alacsonyabb szintről egy magasabb szintre lépjenek. Ilyen eset az, amikor valaki egy felsőfokú szakképzés elvégzése után

alapképzésre vagy egységes, osztatlan képzésre jelentkeznek. Az átkerülés azonban nem automatikusan, hanem felvételi eljárás keretében történik. A felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet 17. §-ának (6) bekezdése értelmében a felsőfokú szakképzés befejezését követően szakirány szerinti jelentkezés esetén azon alapképzési szakon, amelyen a szakképzés ismeretanyaga beszámítható, a felvételi összpontszámot - amennyiben az a jelentkező számára kedvezőbb - a képzés négy félévének tanulmányi átlagából számított átlageredmény 24-szereseként - egész számmra kerekítve - kell meghatározni. Ez tehát egy lehetőség, amelynek biztosításáról a jogalkotó döntött. Véleményünk szerint a hatályos jogi szabályozás nem okoz oktatási jogsérelmet. (K-OJOGB-76/2007., K-OJOGB-498/2007.)

Számos probléma származik abból, amikor a felsőoktatási intézmények a hallgatókat nem, vagy nem pontosan tájékoztatják a tanulmányaikat érintő kérdésekről. A tájékoztatáshoz való jog, bár garanciális jelentőségű az egyéb hallgatókat megillető jogok gyakorlása szempontjából, megsértése esetén a bizonyítás az esetek többségében nehézségekbe ütközik, illetve a szükséges tájékoztatás elmulasztása nem változtat a jogszabályban vagy az intézményi szabályzatokban foglaltak meglétén.

Két hallgató 2003 nyarán pótfelvételi során nyert felvételt egy főiskola kommunikáció szakára, másoddiplomás képzésre. A beiratkozásakor azt az információt kapták, hogy az első diploma megszerésekor érvényben levő nyelvi követelmények érvényesek másoddiplomás képzésükre is, vagyis a diploma megszeréséhez elegendő egy nyelvi záróvizsgát tenniük. 2006 májusában – az államvizsgák előtt hat héttel – tudták meg, hogy középfokú nyelvvizsgát kell tenniük. Nyilatkozatkérő levelünkre válaszolva az intézmény főtitkára elmondta, hogy a beiratkozott hallgatók intézeti tájékoztató keretében kaptak tájékoztatást a képzés követelményrendszeréről, illetve a hallgatókat az intézmény szóban tájékoztatta. A felsőoktatásban a bölcsészettudományi és egyes társadalomtudományi alapképzési szakok képesítési követelményeiről szóló 129/2001. (VII. 13.) Korm. rendelet kommunikáció szakra vonatkozó rendelkezései között (1. számú melléklet 6.2.2. pont) nyelvvizsga-követelményként az szerepel, hogy a főiskolai szintű képzésben egy élő idegen nyelvből kell egy nyelvvizsgát tenni. Eljárásunk során kifejtettük, hogy a rendelet fenti előírásától sem a felsőoktatási intézmény, sem más nem tekinthet el, attól eltérni nem lehet; az ilyen magatartás jogsértő. A kormányrendelet fenti rendelkezése a hallgatók beiratkozásakor már hatályban volt, ezért az az ő számukra is megismerhető lett volna. A főiskola hiányos tájékoztatása sem változtat a jogszabályba foglalt kötelezettség meglétén, vagyis a beadványozók nem mentesíthetők a nyelvvizsga megszerése alól. Az intézmény vezetőjének figyelmét felhívtuk arra, hogy a hozzánk érkezett hasonló ügyek kapcsán azt látjuk, hogy azokban a felsőoktatási intézményekben, ahol a (felvételiző) hallgatókat pontosan tájékoztatják a velük szemben támasztott tanulmányi követelményekről, jelentősen csökken az ehhez hasonló panaszok száma. Ezért kezdeményezés megfogalmazása nélkül felhívtuk az intézmény főigazgatóját, hogy a további panaszok elkerülése végett a jövőben pontosabban tájékoztassák hallgatóikat a képzési követelményekről. (K-OJOGB-138/2007.)

Egy hallgató beadványában arról számolt be, hogy a beiratkozását követően a főiskolától kapott tájékoztató levélben nem szerepelt, hogy nem általános, hanem szaknyelvi vizsgát kell tennie a diploma megszeréséhez. Az ő esetében ez azért sem mindegy, mert életkorára való tekintettel mentességet kapna az általános nyelvvizsga letétele alól. Az érintett intézmény rektorát nyilatkozattételre hívtuk fel. Az intézményvezető válaszában elismerte, hogy a beiratkozott hallgatókat félreérthető módon tájékoztatták a diploma megszeréséhez szükséges nyelvvizsga követelményekről, amelyet azonban a későbbi tájékoztatók során helyesbítettek. A szakra vonatkozó képzési követelmények értelmében két élő idegen nyelvből kell legalább középfokú C típusú államilag elismert vagy azzal egyenértékű szaknyelvi vizsgát tenni. Tájékoztattuk a panaszost, hogy a 40. életévüket betöltött hallgatóknak járó kedvezmény csak az általános nyelvvizsgátelteli kötelezettség alól jelenthetne felmentést, ezért ilyen kedvezményben ő azért nem részesülhet, mert neki a kormányrendelet értelmében szaknyelvi vizsgákat kell tennie a diploma megszeréséhez. (K-OJOGB-242/2007.)

Amellett, hogy a hallgatóknak joguk van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjanak a tanulmányaikat érintő kérdésekről, elvárható tőlük, hogy az intézmények belső szabályzatait ismerjék, és tanulmányaikat azok szellemében végezzék.

A hozzánk forduló hallgatót arról tájékoztattuk, hogy nem létezik olyan jogszabály, amely a felsőoktatásban az órák látogatására nézve központilag megállapított rendelkezést tartalmazna. Az óralátogatás kötelezővé tétele a felsőoktatási intézmények hatáskörében van. Az intézmény saját belső szabályzatában rendelkezhet arról, hogy mely típusú órák látogatáskötelesek és melyek nem, illetve melyek tehetőek azzá, melyek nem. Ezt akár különbözőképpen szabályozhatja a nappali és a levelező rendszerű oktatás tekintetében. Az oktató egyénileg nem teheti kötelezővé az óralátogatást, csak abban az esetben, ha erre nézve a szabályzat neki döntési jogot ad. És ugyanez igaz fordítva is: ha a szabályzat szerint a kiscsoportos foglalkozások (szeminárium, gyakorlat) látogatáskötelesek, akkor az oktató jogsértően jár el, ha ott nem követeli meg a jelenlétet. (K-OJOGB-641/2007.)

Egyik beadványozónk hallgatói jogviszonyának egyoldalú megszüntetésével kapcsolatban kért tájékoztatást. Az érdeklődő hallgatónak elmondtuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 76.§ (2) bekezdése szabályozza, hogy a felsőoktatási intézmény egyoldalú nyilatkozattal milyen esetekben és milyen eljárással szüntetheti meg a hallgatói jogviszonyt. Ezek szerint a felsőoktatási intézmény egyoldalú nyilatkozattal is megszüntetheti annak a hallgatónak a hallgatói jogviszonyát, aki a) a tanulmányi és vizsgaszabályzatban, illetve a tantervben rögzített, a tanulmányokban való előrehaladással kapcsolatos kötelezettségeit nem teljesíti, b) egymást követő két alkalommal nem jelentkezett be a következő tanulmányi félévre, c) a hallgatói jogviszony szünetelését követően nem kezdi meg tanulmányait, feltéve minden esetben, hogy a hallgatót - legalább két alkalommal - írásban felhívták arra, hogy kötelezettségének a megadott határidőig tegyen eleget és tájékoztatták a mulasztás jogkövetkezményeiről. Mivel a tanulmányi kötelezettségek teljesítésének szabályait a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatában határozza meg, ezért javasoltuk a hallgatónak a szabályzat áttanulmányozását. (K-OJOGB-622/2007.)

Nem tudunk jogsérelmet kimutatni abban az ügyben, amelyben egy hallgató azzal a panasszal fordult hozzánk, hogy az egyik tantárgyból nem kapott annyi javítási lehetőséget, amennyit a kar tanulmányi és vizsgaszabályzata biztosít a hallgatók számára. Eljárásunk során kiderült ugyanis, hogy a tantárgy sikeres teljesítésének feltétele nem kizárólag a két „nagy” zárthelyi dolgozat eredményes megírása, hanem a gyakorlati órák legalább 75%-án való részvétel, illetve az úgynevezett „kisdolgozatok” megírása volt. Mivel a hallgató ezt a két feltételt nem teljesítette, – az egyetem álláspontja szerint – nem kaphatott volna félév végi aláírást, de a tárgy előadója mégis megengedte neki a zárthelyi dolgozatok egyszeri megírását. Mivel az egyetem tanulmányi és vizsgaszabályzata kimondja, hogy tantárgyelhagyás miatt hiányzó kreditpontok ismételt megszerzésének legkésőbbi időpontja a tantárgy újbóli meghirdetésének félévére, és a hallgató ezen rendelkezésnek sem tett eleget, ezért álláspontunk szerint, nem illette meg őt a zárthelyi dolgozatok pótlásának lehetősége és elbocsátása a karról jogszerű volt. Ugyanakkor a hallgató elbocsátását kimondó határozat formailag hibás, mivel nem volt megfelelően indokolva, illetve nem tartalmazta az arra való felhívást, hogy a hallgató jogorvoslatért bírósághoz fordulhat. Erre felhívtuk az intézményvezető figyelmét. (K-OJOGB-540/2007.)

A joggyakorlás szempontjából – a tájékoztatáshoz hasonlóan – a felsőoktatási intézmények különböző eljárásai során keletkezett határozatokkal szemben támasztott formai követelmények is garanciális jelentőségűek. Ezért több ügyben is kifejtettük álláspontunkat, amely szerint az indokolás és a jogorvoslati záradék elengedhetetlen szerves részét képezik a határozatoknak.

A hallgató átvételi kérelmet nyújtott be egy intézményhez, amelyet elfogadtak, tanulmányait azonban költségtérítéses képzésben folytathatta. Sérelmezte az egyetem azon döntését, hogy költségtérítéses képzésre vették át, mert úgy tudta, hogy a tanulmányi és vizsgaszabályzat alapján ugyanabba a finanszírozási formába kell átvenniük, amelyben addig is tanult; az ő esetében államilag támogatott képzésbe. Állítása szerint az előző egyetemen teljesített tantárgyait sem megfelelően számították be, és az elismert tantárgyokról sem kapott határozatot. Arról az ETR-en keresztül értesült, mint ahogy arról is, hogy a tanulmányi osztály vett fel helyette tantárgyakat. Nyilatkozatért fordultunk az intézmény vezetőjéhez. Az iránt érdeklődtünk, hogy a beadványozó mi alapján került költségtérítéses képzésre, a Kreditátviteli Bizottság milyen határozatot hozott a panaszos ügyében, továbbá lehetőség van-e a tanulmányi osztály által felvett tantárgyak törlésére. Az intézményvezető megküldte hivatalunknak mind a panaszos által írt áthelyezési kérelmet, mind a beiratkozási lapot, amelyeken valóban költségtérítéses képzési forma szerepelt. Ezért e tekintetben megállapítottuk, hogy nincs helye a panasz orvoslásának. Ugyanakkor jeleztük, hogy az átvételi kérelmen az is szerepelt, hogy a hallgató levelező tagozatra kéri az átvételét, és mégis nappali tagozatra vették át, amit az erről szóló határozatban nem indokoltak. A

hallgatónak nem sikerült bizonyítania, hogy a tanulmányi osztály vett fel helyette tantárgyakat, ezért az egyetem álláspontját fogadtuk el, amely szerint a tantárgyi egységek felvétele a tanulmányi előadó által történt ugyan, de a hallgató szóbeli kérésére és az általa megjelölt tárgyra nézve. A tantárgybefogadásról szóló határozatokról megállapítottuk, hogy tartalmi hiányosságban szenvednek, ugyanis nem tartalmaznak indokolást, és nem jelölik meg a hallgató számára rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket sem. Álláspontunk szerint az indokolás nem csak formai, hanem tartalmi kelléke is egy határozatnak, amelynek hiánya esetén sérül a hallgató tájékoztatáshoz, valamint jogorvoslathoz való joga. Indokolás és a jogorvoslásra hivatott szerv megjelölésének hiányában a hallgató nem élhet ezen jogaival, nem tudja, hogy mire hivatkozva kinél terjessze elő további kifogásait. A fentiekre való tekintettel kezdeményezés megfogalmazása nélkül felhívtuk az intézmény vezetőjét, hogy a további panaszok elkerülése végett a jövőben indokolással és jogorvoslati záradékkal ellátott határozatokat kézbesítsenek a hallgatóknak. (K-OJOGB-192/2007.)

A hivatalunkhoz érkező tanulmányi és vizsgaügyek jelentős részét teszik ki minden évben a nyelvvizsga követelményekkel, és főként a nyelvvizsga-mentességgel kapcsolatos kérdések, panaszok.

Egy hallgató azzal kapcsolatban kérte segítségünket, hogy a felsőoktatási intézmény nyelvvizsga hiányára való hivatkozással nem adja ki kiegészítő képzés elvégzését tanúsító oklevelét. Holott a felsőoktatási alapképzési szakok képesítési követelményeinek kreditrendszerű képzéshez illeszkedő kiegészítéséről szóló 77/2002. (IV. 13.) Korm. rendelet vonatkozó rendelkezése értelmében újabb oklevél megszerzésére irányuló képzésben az első oklevél megszerzéséhez előírt nyelvi követelmények teljesítése a záróvizsgára bocsátás feltétele. Az ő esetében ez azt jelentette, hogy nyelvvizsga hiányában is meg kellett volna kapnia az oklevelet, mert első oklevele megszerzéséhez a jogszabályok nyelvi követelményként nyelvvizsga bizonyítvány meglétét nem támasztották feltételként. Tájékoztatuk a hallgatót, arról, hogy az általa leírtak valóban felvetik oktatási jogsérelem gyanúját, ezért a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 73. §-ában szabályozott jogorvoslati kérelemmel forduljon az egyetem rektorához. Ezt követően a panaszos arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy jogorvoslati kérelmét az egyetem befogadta, amelynek eredményeképpen oklevelét átvehette. (K-OJOGB-702/2007.)

A mentesség egy különös esete volt annak a nem magyar állampolgárságú panaszosnak az ügye, aki idegenvezetői képzésben vett részt, de oklevelet nyelvvizsga hiányában nem szerezhetett.

Száma a nyelvvizsga megszerzését a hatályos jogszabályi rendelkezések tették lehetetlenné. Az idegenvezetésről szóló 41/1995. (VIII. 31.) IKM rendelet 3. § (3) bekezdése értelmében ugyanis az idegenvezetői igazolvány csak az(ok)on az idegen nyelv(ek)en jogosít idegenvezetésre, amely(ek)en az idegenvezető a szakmai gyakorlati vizsgát letette, és a szükséges nyelvismeretet állami nyelvvizsga bizonyítvánnyal vagy ezzel egyenértékű nyelvismeretet igazoló okirattal igazolja. Ugyanakkor az idegennyelv-tudást igazoló államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendjéről és a nyelvvizsga-bizonyítványokról szóló 71/1998. (IV. 8.) Korm. rendelet értelmében a nem magyar állampolgárságú vizsgázó kizárólag a vizsgázó anyanyelve szempontjából idegen vagy második nyelvből jelentkezhet nyelvvizsgára. Ez az ő esetében azt jelentette tehát, hogy német anyanyelvüként nem tehet nyelvvizsgát német nyelvből, amelynek folyamányaként nem lehet jogosult idegenvezetésre német nyelvből. A panaszos méltánytalannak érezte, hogy nyelvtudása (állampolgársága) miatt került hátrányos helyzetbe. Panasza nyomán tájékoztatásért fordultunk a Magyar Ekvivalencia és Információs Központ vezetőjéhez, illetve személyes egyeztetést folytattunk a Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ igazgatójával. Eljárásunk során megtudtuk, hogy ez a joghézag okozta probléma a fenti szervek előtt is ismert, és az érintett jogszabályt 2008-ban várhatóan a panaszos számára kedvező módon fogják módosítani. (K-OJOGB-558/2007.)

A korábbi évekhez hasonlóan még mindig sok olyan hallgató fordul hozzánk, aki úgy gondolja, hogy életkorára tekintettel nyelvvizsga-mentesség illeti meg. Az érintetteket általánosságban arról tájékoztattuk, hogy a 40. életévüket betöltött hallgatók nyelvvizsgatételi kötelezettségére vonatkozó jogszabályokat többször módosították az elmúlt években. A felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Ftv.) – 2004 februárjában hatályos – 123. § (10) bekezdése kimondta, hogy amennyiben az adott szakra vonatkozó

képesítési követelmények általános nyelvvizsgát írnak elő, a követelmény teljesítése alól mentesülnek azok az egyetemi és főiskolai szintű képzésre felvett hallgatók, akik a beiratkozás évében legalább a 40. életévüket betöltik. A 2004. szeptember 1-jétől hatályos szövegváltozat annyiban módosult a fentihez képest, hogy a követelmény teljesítése alól azok az egyetemi és főiskolai szintű képzésre felvett hallgatók mentesülnek, akik tanulmányaik – első évfolyamon történő – megkezdésének évében töltik be legalább a 40. életévüket. Az Ftv. fenti rendelkezését a 2003. évi XXXVIII. törvény 33. § (6) bekezdése azzal egészítette ki, hogy azt az alapképzésben, szakirányú továbbképzésben azon hallgatói jogviszonnyal rendelkezőkre is alkalmazni kell, akik a megkezdett tanulmányaik során – illetve a 2004. szeptember 1-jétől hatályos szöveg szerint – e törvény hatálybalépésekor (azaz 2003 júliusában) folytatott, illetve a 2003/2004. tanévben első évfolyamon megkezdett tanulmányaik során a szakképesítési követelményeiben meghatározott képzési idő alatt betöltik a 40. életévüket, valamint azokra a jelöltekre, akik az intézményi Szabályzatban foglaltak szerint időpont megállapításával engedélyt kaptak a nyelvvizsga követelményeinek záróvizsga-időszakot követő teljesítésére, és ezen időpontig betöltik 40. életévüket. A 2006. március 1-jétől hatályos, a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: új Ftv.) 150. § (1) bekezdése szerint, ha az oklevél, illetve bizonyítvány megszerzésének az előfeltétele az általános nyelvvizsga megléte, a követelmény teljesítése alól mentesülnek azok a hallgatók, akik tanulmányaiknak első évfolyamon történő megkezdésének évében legalább a negyvenedik életévüket betöltik. Ez a rendelkezés azoknál alkalmazható utoljára, akik a 2015/2016. tanévben tesznek záróvizsgát. A 2006. március 1-jétől hatályba lépett új Ftv. alapján tehát kizárólag azok a hallgatók mentesülhetnek az általános nyelvvizsga követelmények teljesítése alól, akik a tanulmányaik első évfolyamon történő megkezdése évében legalább 40. életévüket betöltik. Az új Ftv. 158. § (2) bekezdése ugyanakkor kimondja, hogy azok a hallgatók, akik a felsőoktatásban a tanulmányaikat 2006. szeptember 1-je előtt kezdték meg, azt a felsőoktatási intézmények által elfogadott tantervi követelmények alapján a korábbi képesítési követelmények szerint fejezhetik be, és az 1993. évi felsőoktatásról szóló törvény rendelkezései alapján főiskolai szintű végzettséget tanúsító, illetve egyetemi szintű végzettséget tanúsító oklevelet szereznek. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Felsőoktatási Főosztályának szakmai véleménye szerint függetlenül attól, hogy az Ftv.-t, illetve az azt módosító törvényt hatályon kívül helyezte az új Ftv., az a hallgató mentesül a nyelvvizsga kötelezettség alól, aki 2003. július 1-jén már hallgatói jogviszonyban állt, és 40. életévét ugyan nem a tanulmányai első évfolyamon történő megkezdése évében, de az adott szakra irányadó képzési idő alatt betölti. (K-OJOGB-88/2007., K-OJOGB-109/2007., K-OJOGB-316/2007., K-OJOGB-438/2007., K-OJOGB-492/2007., K-OJOGB-565/2007., K-OJOGB-626/2007., K-OJOGB-674/2007., K-OJOGB-682/2007., K-OJOGB-710/2007., K-OJOGB-748/2007.)

Mivel több ügyben felmerült a kérdés, hogy mit jelent az a törvényi kitétel, hogy azok a hallgatók is mentesülhetnek a nyelvvizsgatételi kötelezettség alól, akik az intézményi Szabályzatban foglaltak szerint időpont megállapításával engedélyt kaptak a nyelvvizsga követelményeinek záróvizsga-időszakot követő teljesítésére, és ezen időpontig betöltik 40. életévüket, tájékoztatásért fordultunk az Oktatási és Kulturális Minisztérium Felsőoktatási Főosztálya felé. Kérdésünk elsősorban arra irányult, hogy mi volt a jogalkotó szándéka, amikor biztosította annak lehetőségét a felsőoktatási intézmények számára, hogy ők maguk határozzák meg a nyelvvizsga követelményeinek záróvizsga-időszakot követő teljesítésének végső időpontját. A Felsőoktatási Főosztály szakmai véleménye szerint a felsőoktatási intézmények 2003 júliusától már nem állapítottak meg határidőt a nyelvvizsga letételéhez, mivel a nyelvvizsga megléte – ettől az időponttól kezdődően – nem a záróvizsgára bocsátás, hanem az oklevél kiadásának a feltétele lett. A fentiek értelmében a felsőoktatásról szóló

1993. évi LXXX. törvényt módosító 2003. évi XXXVIII. törvény 33. § (6) bekezdésének rendelkezése – mely szerint időpont megállapításával a hallgatók engedélyt kaphatnak a nyelvvizsga követelményeinek záróvizsga-időszakot követő teljesítésére – értelmét veszítette, hiszen a nyelvvizsga záróvizsga-időszakot követő teljesítésének lehetőségét – időpont megállapítása nélkül – a felsőoktatási törvény teszi lehetővé. (K-OJOGB-414/2007., K-OJOGB-635/2007.)

Egy hallgató arra való tekintettel kérte felmentését a nyelvvizsga alól, hogy főiskolája egyik belső szabályzata értelmében a képzési idő a záróvizsga letételére kijelölt időtartammal meghosszabbodik, szerinte az ő esetében 2008. augusztus 31-ig tolódik ki, amely időtartam alatt ő betölti a negyvenedik életévét. Mentességi kérelmét a főiskola rektora arra hivatkozással utasította el, hogy a negyvenedik életévet a képzési idő alatt kell betölteni. Nyilatkozatot kértünk az intézmény vezetőjétől arra vonatkozóan, hogy távoktatásos képzésről lévén szó, mi alapján számítja az intézmény a képzési időt. Az intézményvezető válaszában kifejtette, hogy a 2001/2002-es tanévben belépő hallgatók képzési ideje 7 félév, amely a panaszos esetében 2005. február 28-ig tartott. A távoktatásos képzési formában tanulmányokat folytató hallgatóknál az első – a képzési időszak lezárását jelentő – záróvizsga időpontját egy félévvel meghosszabbították, vagyis a hallgató 2005. augusztus 31-ig volt a képzési időn belül. Eljárásunk során megállapítottuk, hogy a főiskola jogszerűen járt el, mivel a nyelvvizsgatételi kötelezettség alóli mentességre vonatkozó jogi szabályozás csak akkor engedélyezi a mentesítést, ha a hallgató a szak képesítési követelményeiben meghatározott képzési idő alatt tölti be a 40. életévét vagy erre külön engedélyt kap. Mivel a hallgató a kormányrendeletben előírt képzési idő alatt nem töltötte be a 40. életévét, ezért számára nem adható mentesség. (K-OJOGB-230/2007.)

Egy hallgató a 2003/2004. tanévben kezdte meg tanulmányait, de 2006 februárjában átiratkozott egy másik intézmény informatika-könyvtár szakára, ahol nem harmadik, hanem csak második évfolyamra vették át. A negyvenedik életévét beöltött hallgató sérelmesnek érezte, hogy az intézmény arra való hivatkozással nem adja meg neki az életkorára való tekintettel őt megillető nyelvvizsga-kedvezményt, hogy nem a képesítési követelményekben meghatározott képzési idő alatt fejezte be tanulmányait. Eljárást indítottunk az ügyben, amelynek során megállapítottuk, hogy az intézmény rosszul értelmezi a 2004. évi LX. törvény 7. § (4) bekezdés b) pontját, amelynek értelmében a nyelvvizsga-kedvezményt – többek között – azokra is alkalmazni kell, akik a 2003/2004. tanévben első évfolyamon megkezdett tanulmányaik során a szakképesítési követelményeiben meghatározott képzési idő alatt betöltik a 40. életévüket. A Kar az idézett jogszabályi rendelkezést úgy értelmezte, hogy a hallgatónak, ha igénybe kívánja venni a kedvezményt, a képzési idő végéig be kellett volna fejeznie a tanulmányait. Mivel azonban ő egy évet csúszott, a kedvezmény nem jár neki. A következő jogi álláspontot alakítottuk ki az ügyben. Az idézett jogszabályhely a panaszos helyzetére nézve két feltételt állít. Az első, hogy a hallgató a 2003/2004. tanévben kezdje meg a tanulmányait. Ez a feltétel teljesült. A második pedig, hogy a negyvenedik életévét a képesítési követelményekben meghatározott képzési idő alatt töltse be, ennek az időtartamnak a kezdete pedig értelemszerűen a tanulmányok megkezdése. A szak képzési ideje három év, vagyis a 2003 szeptemberében kezdő panaszos esetében a 2006 nyári záróvizsga-időszak utolsó napjáig kell betölteni a negyvenedik életévét. Ez a feltétel is teljesült, a hallgató ugyanis 2004-ben töltötte be a negyvenedik életévét. Nem feltétel ugyanakkor az, hogy a hallgató a képzési idő végéig be is fejezze tanulmányait. Ezt a törvény szövege nem követeli meg. A követelmény csak annyi, hogy e képzési idő végéig betöltse negyvenedik életévét. Ha ugyanis a hallgató túllépi a képzési időt, és e túllépés ideje alatt töltene be a megadott életkort, a kedvezmény nem jár neki. A fentiekre való tekintettel kezdeményeztük az intézmény vezetője felé, hogy a beadványozó számára – az egyéb feltételek megléte esetén – adja ki a diplomát. Eljárásom lezárását követően a panaszos arról tájékoztatta hivatalomat, hogy a mentességet megkapta, és diplomáját átvehette. (K-OJOGB-383/2007.)

A felsőoktatási törvény értelmében a felsőfokú tanulmányok befejezését igazoló oklevél kiadásának előfeltétele az előírt nyelvvizsga letétele mellett a sikeres záróvizsga. A törvény 60. és 62. §-a tartalmazza a záróvizsgával kapcsolatos legfontosabb rendelkezéseket.

Egy végzős hallgató azzal a panasszal fordult hivatalunkhoz, hogy záróvizsgáján a záróvizsga-bizottság nem volt szabályosan megalakítva, mert a bizottságnak nem volt tagja külső szakember, holott a felsőoktatási törvény ezt írja elő. Nyilatkozatot kértünk az intézmény rektorától, aki válaszában leírta, hogy a záróvizsgát megelőző napon a bizottság külsős tagja jelezte, hogy egészségi okból a bizottság munkájában nem tud részt venni. A szokásoknak megfelelően a póttagot, a főiskolai docensét értesítették,

aki ellátta a hiányzó bizottsági tag feladatait. A záróvizsga napján a vizsgázókkal ismertették a bizottságok összetételét, külön jelezve, hogy egy tag egészségügyi okok miatt nem tud részt venni a bizottság munkájában, és helyét más veszi át. A hallgatók felől a bizottság összetételére nézve sem kérés, sem észrevétel nem érkezett. Az intézményvezető álláspontja szerint a felsőoktatási törvény bár rögzíti, hogy a záróvizsga bizottságot úgy kell összeállítani, hogy annak legalább egy tagja ne álljon foglalkoztatási jogviszonyban az érintett felsőoktatási intézménnyel – ugyanez megtalálható a az egyetem Tanulmányi és Vizsgaszabályzatában is –, ám e dokumentumok nem rendelkeznek a helyettesítés rendjéről a foglalkoztatási jogviszonyban nem álló tagok esetében. Véleménye szerint a vizsgabizottság összetételének meghatározása során a törvény és a szabályzat szerint jártak el, a vizsganapon pedig igyekeztek a hallgatók érdekeinek megfelelő döntést meghozni, vagyis megtartani a záróvizsgát, ezért döntöttek a póttag mellett. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 60. § (5) bekezdése értelmében a záróvizsgát záróvizsga-bizottság előtt kell tenni, amelynek elnöke és legalább még két tagja van. A záróvizsga-bizottságot úgy kell összeállítani, hogy legalább egy tagja egyetemi vagy főiskolai tanár, illetve egyetemi vagy főiskolai docens legyen, továbbá legalább egy tagja ne álljon foglalkoztatási jogviszonyban az érintett felsőoktatási intézménnyel. A záróvizsgáról jegyzőkönyvet kell vezetni. Álláspontunk szerint a törvény rendelkezése egyértelmű, a bizottság egy tagjának külső szakembernek kell lennie. Ezt az intézmény vezetője sem vitatta levelében. A záróvizsga-bizottságot előzetesen szabályosan állították össze, szerepeltek benne a jogszabályban előírt tagok. A probléma abból adódott, hogy az előzetesen felkért tagok egyike megbetegedett, és nem tudta vállalni a vizsgáztatást. Álláspontunk szerint az intézmény az ügyben nem járt el jogszerűen. A felsőoktatási törvény garanciális jellegű szabálya, hogy a záróvizsga-bizottságnak milyen összetételűnek kell lennie. Ez a rendelkezés hivatott jogszabályi szinten biztosítani a pártatlan és szabályos vizsgáztatást. Ide tartozik az, hogy bizottságban kell vizsgáztatni, a bizottságnak hány fősnek kell lennie, és milyen tagokból kell állnia. Ezért alapvető jelentőségű a betartása, ezek egyikének elmaradása vagy sérülése olyan súlyos jogsérelmet jelent, amely a vizsga érvénytelenségét vonja maga után. A felsőoktatási törvény valóban nem ír külön arról, hogy mit kell tenni a bizottság egyik tagjának akadályoztatása esetén. Ám ebből nem azt a következtetést kell levonni, hogy akkor a kieső tag helyére tetszés szerint beválasztható bárki, hanem éppen ellenkezőleg. A kieső tag helyére olyan póttagot kell delegálni, aki által a bizottsággal szemben eredetileg támasztott követelmények továbbra is teljesülnek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy pontosan ugyanolyan paraméterekkel kell rendelkeznie a póttagnak, mint az eredeti tagnak, csak annyit, hogy a bizottságnak összességében a helycsere után is meg kell felelnie az eredeti követelményeknek. Ezért fontos a póttagok körültekintő megválasztása. Abban az esetben pedig, ha a bizottság törvényes összetétele a póttagokkal nem biztosítható, akkor a vizsgát szabályosan megtartani nem lehet, azt el kell halasztani. A felsőoktatási intézmény nem vonható felelősségre azért, ha ő mindent megtett a vizsgák jogszerű lebonyolítása érdekében, ám rajta kívül álló, a kellő óvintézkedések ellenére bekövetkező, előre nem látható esemény miatt kell a vizsgát elhalasztani. A rendelkezésünkre álló dokumentumokból nem derült ki, hogy volt-e olyan póttag, akivel a bizottság törvényes működése fenntartható lett volna, avagy sem. Az azonban igen, hogy a nevezett póttag felkérésével az intézmény végül olyan bizottságot működtetett, amely nem felelt meg a törvényben foglalt kritériumoknak. Nyilvánvaló, hogy az intézmény jót akart a hallgatóknak, amikor a vizsgát nem halasztotta el, hanem az eredetileg kitűzött időpontban megtartotta, hogy a jelölteknek ne kelljen még egyszer felkészülniük és kiállniuk a vizsgadrukkot. Ez a tény azonban nem menti azt, hogy végül is éppen ezért szabálytalanul megalakított bizottság előtt tettek vizsgát. Már pedig a törvénynek nem megfelelő bizottság előtt lefolytatott záróvizsga mindenképpen érvénytelen. Azonban nem lenne méltányos, ha azok a jelöltek, akik levizsgáztak, és azóta már feltehetőleg diplomát is kaptak, jóhiszeműen szerzett jogaikban nem maradhatnának meg. Ezért az érvénytelenség kérdését csak azon vizsgázók tekintetében lehet felvetni, akik ezt kívánják. Az érvénytelen vizsgát újra le kell folytatni. Az új vizsga nem ismétlődő vizsga, hanem úgy kell tekinteni, mintha az eredeti vizsgát tenné le a jelölt. Minden körülményben igyekezni kell továbbá olyan helyzetbe hozni a vizsgázókat, mintha a jogsértés nem történt volna meg. A fentiekre tekintettel kezdeményeztük, hogy az intézmény vezetője állítsa helyre a jogszerű állapotot oly módon, hogy minden vizsgázónak, aki a vizsgaeredmény felülvizsgálatát kéri, érvénytelenítse a 2. számú bizottság előtt, 2007. június 5-én tett vizsgáját, és teremtsen meg a jogszerű vizsgázás lehetőségét. Ez azt is jelentette egyben, hogy az intézménynek gondoskodnia kellett arról, hogy a fenti bizottság előtt vizsgáztattak a történelekről értesítse, és amennyiben kéri, újra vizsgáztassa le. Az egyetem rektora kezdeményezésünket elfogadta. (K-OJOGB-479/2007.)

Több olyan tárgyú panaszt kellett kivizsgálnunk az idei évben, amely oklevelek minősítésével kapcsolatban érkezett hozzánk.

Több hallgató sérelmezte, hogy az intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatának az oklevél minősítésére vonatkozó rendelkezéseit a tanulmányaik ideje alatt módosították. Az új szabályok alkalmazása miatt a

2007 tavaszán diplomájukra gyengébb minősítést kaptak, pedig a régi szabályok szerint – amelyek egyébként tanulmányi idejének nagyobb részében hatályban voltak – jobb minősítést kaphattak volna. Miután nyilatkozatot kértünk az egyetem rektorától, és a kar dékánjától, a rektor arról tájékoztatta hivatalunkat, hogy az intézmény szenátusa a módosította a szabályzat oklevél-minősítésre vonatkozó részét. Ezzel a jogsérelmet az intézmény saját hatáskörében orvosolta. (K-OJOGB-349/2007., K-OJOGB-358/2007., K-OJOGB-388/2007.)

Egy magyarországi egyetemen tanulmányokat folytató külföldi hallgató azzal a panasszal fordult hozzánk, hogy nem szerezhette diplomát a 2006/2007-es tanévben, tekintettel arra, hogy a diploma megszerzéséhez szükséges specializációs átlaga 2,33 lett, és ezzel az elvárt 2,67-es határt nem érte el. Diszkriminatívnak érezte az egyetem eljárását, mert tudomása volt olyan hallgatókról, akik szintén nem érték el a 2,67-es határt, és mégis szerezhettek diplomát. Úgy tudta, hogy korábban olyan hallgatók is végeztek, akiknek az átlaga kevesebb volt, mint az övé. Nyilatkozatkérő levéllel fordultunk az egyetem rektorához, amelyben az iránt érdeklődtünk, hogy milyen tanulmányi és vizsga szabályok vonatkoztak a 2001-ben beiratkozott hallgatókra. A rektor nyilatkozatában kifejtette, hogy az érintett kar dékánja 2007 márciusában új programigazgatót nevezett ki a kar International Studies Centerébe. Az új programigazgató a tanulmányi és vizsgaszabályzatban lefektetett feltételek szigorú betartására törekszik. Ezen feltételeknek 2007-ben a 43 végzős hallgató közül 16 fő nem felelt volna meg. Ezért döntött úgy a kar vezetése, hogy méltányossági alapon leszállítják a ponthatárt 2,50-re. A panaszos eredménye (további 8 társával egyetemben) azonban még így sem volt elegendő ahhoz, hogy tanulmányait befejezhesse. Eljárásunk során megállapítottuk, hogy az egyetem eljárása nem sértette a hallgató oktatási jogait, mivel a felsőoktatási intézmény megteheti, hogy méltányossági jogkörét gyakorolva leszállítja a ponthatárt. Ebben az esetben az alacsonyabb ponthatárt elérő hallgatók mindegyike diplomát kaphatott, tehát nem történt diszkrimináció. (K-OJOGB-461/2007.)

Több hallgató érdeklődött az iránt, hogy milyen szabály vonatkozik az oklevél kiadásának határidejére. Tájékoztattuk őket, hogy a régi felsőoktatási törvény, az 1993. évi LXXX. törvény 95. § (7) bekezdése szerint, ha e törvény másként nem rendelkezik, az oklevél kiadásának feltétele az alapképzési szakok és szakirányú továbbképzési szakok képesítési követelményeiről szóló kormányrendeletben, illetve miniszteri rendeletben a záróvizsgára bocsátás előfeltételeként előírt államilag elismert vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga (a továbbiakban: nyelvvizsga) követelmény teljesítése. A 97. § (1) bekezdése értelmében pedig a sikeres záróvizsga és – ha e törvény másként nem rendelkezik – az előírt nyelvvizsga teljesítésének igazolását követő 30 napon belül a felsőoktatási intézmény kiállítja és kiadja az oklevelet a jogosult részére. A régi felsőoktatási törvény további követelményt nem állított. Az azóta bekövetkező jogszabályváltozás ezt csak megerősíti, ugyanis az új felsőoktatási törvény, a 2005. évi CXXXIX. törvény 62. § (7) bekezdése még azt is kimondja, hogy ha az oklevél kiadására azért nincs lehetőség, mert a nyelvvizsga-bizonyítványt nem tudták bemutatni, a felsőoktatási intézmény igazolást állít ki. Az igazolás végzettséget és szakképzettséget nem igazol, a záróvizsga eredményes letételét azonban tanúsítja. A kiadott igazolásokról központi nyilvántartást kell vezetni. A fentiekből következően a nyelvvizsga megszerzésének nincs időbeli korlátja. (K-OJOGB-196/2007., K-OJOGB-411/2007.)

Egy szülő az iránt érdeklődött, hogy lánya a tanulmányi félévek lezárását követően meddig szerezheti meg a diplomáját. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 60. §-ának (2) bekezdése alapján a hallgató tanulmányait az alap- és mesterképzésben, a szakirányú továbbképzésben záróvizsgával fejezi be. A (3) bekezdés értelmében a záróvizsga az oklevél megszerzéséhez szükséges ismeretek, készségek és képességek ellenőrzése és értékelése, amelynek során a hallgatónak arról is tanúságot kell tennie, hogy a tanult ismereteket alkalmazni tudja. A záróvizsga a tantervben meghatározottak szerint több részből - szakdolgozat vagy diplomamunka megvédéséből, további szóbeli, írásbeli, gyakorlati vizsgarészekből - állhat. A (4) bekezdése szerint a záróvizsgára bocsátás feltétele a végbizonyítvány (abszolutórium) megszerzése. Végbizonyítványt a felsőoktatási intézmény annak a hallgatónak állít ki, aki a tantervben előírt tanulmányi és vizsgakövetelményeket és az előírt szakmai gyakorlatot - a nyelvvizsga letétele, a szakdolgozat, diplomamunka elkészítése kivételével - teljesítette, és az előírt krediteket megszerezte. A záróvizsga a végbizonyítvány megszerzését követő vizsgaidőszakban a hallgatói jogviszony keretében, majd a hallgatói jogviszony megszűnése után, határidő nélkül, bármelyik vizsgaidőszakban, az érvényes képzési követelmények szerint lehetősé. A tanulmányi és vizsgaszabályzat a záróvizsga letételét a végbizonyítvány kiállításától számított hetedik év eltelte után feltételhez kötheti. A fentiek értelmében tehát a hallgatónak lehetősége van arra is, hogy szakdolgozatát hallgatói jogviszonyának megszűnését követően fejezze be. Javasoltuk, hogy a felsőoktatási intézmény tanulmányi és vizsgaszabályzatának erre vonatkozó rendelkezéseit tanulmányozzák át. (K-OJOGB-298/2007.)

A HALLGATÓK ÁLTAL FIZETENDŐ DÍJAK, TÉRÍTÉSEK ÉS A RÉSZÜKRE NYÚJTHATÓ TÁMOGATÁSOK

A felsőfokú tanulmányok finanszírozásával kapcsolatban az idei évben több olyan beadvány érkezett hivatalunkba, amelyben a hátrányos helyzet mibenlétével, illetve az előnyben részesítésre való jogosultság érvényesítésével kapcsolatban kértek tőlünk tájékoztatást a hallgatók vagy hozzátartozóik. (K-OJOGB-60/2007., K-OJOGB-255/2007.)

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény 39. § (7) bekezdése értelmében, a Kormány előnyben részesítési követelményt állapíthat meg a hátrányos helyzetű hallgatói csoport, a gyermekük gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévők, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülők, illetve a fogyatékkal élő jelentkezők csoportjához tartozók részére. A Kormány ezt az előnyben részesítési követelményt a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásairól szóló 237/2006. (XI. 27.) Korm. rendelet 21-24. §-ában állapítja meg. A rendelet 21. §-ának (1) bekezdése értelmében – többek között – a hátrányos helyzetű jelentkező többletpontra jogosult. A hátrányos helyzetű jelentkező, illetve hallgató fogalmát pedig a felsőoktatási törvény 147. §-ának 10. pontja bontja ki, amely szerint hátrányos helyzetű hallgató: az a hallgató, akit középfokú tanulmányai során családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve aki után rendszeres gyermekvédelmi támogatást folyósítottak, illetve rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult, vagy állami gondozott volt. Ezek fennállta esetén a hátrányos helyzet meglétét a jegyző vagy a gyámhivatal határozatával kell igazolni.

A hátrányos helyzet igazolása a felvételi eljárás során szintén a felvételi kormányrendelet rendelkezései alapján történik. A jogosultságot a 12. § (3) bekezdésében meghatározott határidőig kell igazolni. A felvételi kérelem elbírálásához szükséges azon adatokat, igazolásokat, okiratokat, amelyek a jelentkezési lap benyújtásakor még nem álltak a jelentkező rendelkezésére, az adatfeldolgozáshoz kapcsolódóan az Országos Felsőoktatási Információs Központhoz (OFIK) kell benyújtani, a felvételi döntés időpontját megelőző 14. napig terjedő határidőn belül. A mellékletek a felvételi eljárásban egyszerű másolatban benyújthatók, azonban a hallgatói jogviszony létesítésének feltétele a felsőoktatási intézménybe történő beiratkozásakor az eredeti igazolások, okiratok bemutatása.

A fenti szabályozáshoz kapcsolódóan egy hallgató aziránt érdeklődött, hogy milyen kedvezményeket kaphat főiskolai tanulmányaival összefüggésben arra való tekintettel, hogy lakhelyén rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesül. Tájékoztatjuk, hogy a felsőoktatási hallgatók juttatásairól szóló 175/2006. (VIII. 14.) Korm. rendelet (a továbbiakban: kormányrendelet) 15. §-ának (4) bekezdése értelmében havonta a költségvetési törvényben meghatározott hallgatói normatíva 20%-ának megfelelő összegű támogatást kell nyújtani annak a hallgatónak, aki korábban a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 20. §-a (3) bekezdésének b) pontja alapján rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesült, feltéve, hogy a) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy, vagy b) mindkét szülője, illetve vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált vagy házastársától külön élt szülője elhunyt, vagy c) kikerült a nevelésbe vétel alól, vagy d) gyámsága nagykorúsága miatt szűnt meg. A kormányrendelet 33. §-ának (7) bekezdése azt is leszögezi, hogy rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülőnek kell tekinteni azt a személyt is, aki a) árva, vagy b) tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos személy, vagy c) kikerült a nevelésbe vétel alól, vagy d) gyámsága

nagykorúsága miatt szűnt meg, vagy e) akinek mindkét szülője, illetve vele egy háztartásban élt hajadon, nőtlen, elvált vagy házastársától külön élt szülője elhunyt. (K-OJOGB-359/2007.)

Mint ahogy a korábbi években, úgy 2007-ben is érkezett hozzánk kérdés külföldi hallgatótól magyarországi felsőfokú tanulmányaival kapcsolatban.

Egy Magyarországon felsőfokú tanulmányokat folytató román állampolgárságú hallgató aziránt érdeklődött, hogy Románia Európai Unióhoz történő csatlakozását követően átkerülhet-e államilag támogatott képzésre. Tájékoztatuk, hogy a felsőoktatási törvény 39. §-ának (1) bekezdése értelmében – többek között – az Európai Gazdasági Térséghez tartozó országok – így 2007. január 1. óta Románia – állampolgárait is megilleti az a jog, hogy magyarországi felsőoktatási intézményben tanulmányokat folytassanak államilag támogatott vagy költségtérítéses képzésben. Elmondtuk ugyanakkor azt is, hogy ez a jogosultság a felvételizés lehetőségét foglalja magában, nem pedig az államilag támogatott képzésben való automatikus részvételt. Egy már megkezdett képzési formáról egy másik képzési formára történő átjelentkezésre a törvény csak szűk körben ad lehetőséget. Nem tartozik ide az, ha valaki idő közben kerül a törvény 39. §-ának (1) bekezdésének hatálya alá. A felsőoktatási törvény 55. §-ának (1) bekezdése alapján van lehetőség ugyanis arra, hogy ha az államilag támogatott hallgatói létszámkeretre felvett hallgatónak a tanulmányai befejezése előtt megszűnik a hallgatói jogviszonya, vagy tanulmányait költségtérítéses képzésben folytatja tovább, helyére – ilyen irányú kérelem esetén – a felsőoktatási intézményben költségtérítéses formában tanulmányokat folytató kiemelkedő tanulmányi teljesítményű hallgató lépjen. Az átvétel módjáról minden intézmény a szervezeti és működési szabályzatában rendelkezik, ezért azt javasoltuk a hallgatónak, hogy az abban leírtakat tanulmányozza át. (K-OJOGB-185/2007.)

Hivatalunkhoz több olyan panasz érkezett, amikor azt sérelmezték a költségtérítéses képzésben részt vevő hallgatók, hogy tanulmányaikat nem tudják a felvett diákhitelből finanszírozni, mivel azt csak a költségtérítés befizetésének határideje után folyósítják. Tájékoztatuk a beadványozókat, hogy az általuk leírtak felvetik érdeksérelem gyanúját, de jogsérelmet nem áll módunkban megállapítani. Álláspontunk szerint ugyanis, a felsőoktatásban részt vevők szabadon választhatják meg, hogy milyen képzésben szeretnének részt venni. Emellett a diákhitel igénylésekor is tisztában kell lenniük annak feltételeivel. A hallgatói hitelrendszerről és a Diákhitel Központtól szóló 86/2006. (IV. 12.) Korm. rendelet 13. §-ának (1) bekezdése értelmében az adott tanulmányi félévben a hallgatói hitel folyósításának legkorábbi időpontja a tanulmányi félév második tanulmányi hónapjának 15. napja, amely valóban nem esik egybe a költségtérítés befizetésének határidejével. Az érdeksérelem orvoslásának érdekében azt javasoltuk, hogy a hallgatói önkormányzatnak jelezzék a problémájukat. (K-OJOGB-154/2007., K-OJOGB-255/2007.)

Több hallgató kereste meg hivatalunkat diákigazolványa késedelmes kiadása ügyében. Őket arról tájékoztattuk, hogy a diákigazolványról szóló 17/2005. (II. 8.) Korm. rendelet 4. §-a szerint a diákigazolvánnyal kapcsolatos feladatok a kibocsátó, az adatkezelő, az adatfeldolgozó és a kiadó intézmény között oszlanak meg. A 8. § (1) bekezdése alapján a kiadó intézmény felsőoktatási diákigazolvány esetén a felsőoktatásról szóló törvény 1. számú mellékletében szereplő intézmény. Az 5. § szerint a diákigazolvány kibocsátója az oktatási miniszter. A rendelet 10. § (1) bekezdése kimondja, hogy az igényelt állandó diákigazolvány kiadásáig a hallgató kérésére ideiglenes diákigazolványt kell kiadni. Vagyis amennyiben a hallgató azt kéri, a kiadó intézmény köteles ideiglenes diákigazolványt kiállítani a számára. A kiadó intézmény további kötelezettségeiről a rendelet 11. § (1)-(3) bekezdése szól, amely alapján a kiadó intézmény e rendelettel összhangban szabályozza a diákigazolványok, az érvényesítő matricák és az egyéb nyomtatványok belső kezelésére vonatkozó szabályokat. A kiadó intézmény vezetője kijelöli azt a személyt, aki felelős azért, hogy a diákigazolvány kiadása, érvényesítése, bevonása, illetve a jogszabályban előírt további feladatok megvalósítása e rendeletnek megfelelően kerüljön végrehajtásra. A kiadó intézmény vezetője a feladatok ellátására több személyt is kijelölhet. [...], felsőoktatási intézmény esetében a kibocsátó ellenőrzi a diákigazolványokhoz kapcsolódó, a kiadó intézményt terhelő feladatok végrehajtását, szabálytalanság észlelése esetén kezdeményezi a vonatkozó jogszabályok alapján a megfelelő eljárás megindítását. A fentiek értelmében a kibocsátónak, azaz az oktatási miniszternek kell észlelnie a diákigazolványok kiadásával kapcsolatos szabálytalanságokat.

Amennyiben az igénylőlapot az egyetem nem küldte tovább a központnak, az egyetem mulasztott, ez esetben a hallgató az oktatási miniszterhez fordulhat, és kérheti a jogsérelmes helyzet megszüntetését. Elmondtuk továbbá, hogy a Diákigazolvány Ügyfélszolgálat feladata az, hogy gondoskodjon a diákigazolvány-igénylések feldolgozásáról és a diákigazolványok előállításáról. Az ügyfélszolgálat adatbázisában összegyűjti és nyomdai előállításra alkalmassá teszi a diákigazolvány-igényléseket, majd biztosítja az igazolványok határidőre történő eljuttatását az oktatási intézményekbe. Amennyiben a szolgálat mulasztott, annak igazgatóját kell megkeresni. (K-OJOGB-714/2007.)

Egy hallgató sérelmesnek találta, hogy a diákigazolvány igazgatási szolgáltatási díjának befizetésére szolgáló csekket késedelmesen kapták meg az egyetemtől, ezért díjfizetési kötelezettségüknek – amelynek teljesítésére a felsőoktatási intézmény felhívta a figyelmüket – csak késve tudtak eleget tenni, amelynek következményeként nem kaphattak diákigazolványt. A fent leírtakon túl arról tájékoztattuk a hallgatót, hogy a diákigazolványról szóló rendelet 15. § (2) bekezdése szerint amennyiben a hallgató a diákigazolvány igazgatási szolgáltatási díját az igényléstől számított 90 napon belül [az (1) bekezdés a) pontjában meghatározott igénylések esetében 180 napon belül] nem fizeti be, az igénylés érvénytelenné válik, és megsemmisítésre kerül. A 16. § (1) bekezdése alapján azonban, ha az igénylő a diákigazolvány igazgatási szolgáltatási díját nem fizette be, az adatkezelő a hiba vagy hiány észlelésétől számított 15 munkanapon belül postai vagy elektronikus úton - megfelelő határidő tűzésével - felhívja az igénylőt, illetve a kiadó intézményt hiánypótlásra. A hiánypótlásra történő felhívásban meg kell jelölni a hibákat, hiányokat, a hiánypótlás módját és határidejét, valamint fel kell hívni a figyelmet a hiánypótlás elmulasztásának következményére. A hibajavítás, illetve hiánypótlás a megrendelés teljesítésének határideje szempontjából új igénylésnek minősül. A fentiek értelmében a kibocsátónak, az oktatási miniszternek kell észlelnie a diákigazolványok kiadásával kapcsolatos szabálytalanságokat. Felhívtuk a hallgató figyelmét arra, hogy amennyiben állandó diákigazolványra jogosult, és az egyetem nem hívta fel őt a fent említett hiány pótlására, illetve a hiánypótlás után, azaz az igazgatási szolgáltatási díj befizetését követően nem továbbítja új igénylésüket az adatkezelő felé, az oktatási miniszterhez, mint diákigazolvány-kibocsátóhoz fordulhat, és kérheti a jogsérelmes helyzet megszüntetését. (K-OJOGB-705/2007.)

A felsőoktatási törvény 125. §-a tételes felsorolást tartalmaz arra nézve, hogy a hallgatók milyen szolgáltatásokat vehetnek igénybe ingyenesen, illetve térítési díjért. Általánosságban elmondható, hogy az államilag támogatott képzésben részt vevő hallgatókat a térítési díj ellenében igénybe vehető szolgáltatások mellett ingyenes szolgáltatások is megilletik, míg a költségtérítéses képzésben tanulók az ilyen szolgáltatásokért költségtérítést kötelesek fizetni; amellet, hogy bizonyos szolgáltatásokért ők is térítési díjat fizetnek.

Egy panaszost arról tájékoztattunk, hogy térítési díj csak abban az esetben szedhető, ha a hallgató választása alapján történik az idegen nyelvű oktatás. Minden ilyen esetben az intézménynek biztosítania kell, hogy amennyiben a hallgató megváltoztatja a döntését, visszaválthasson a magyar nyelvű, és ezért ingyenes képzésre. Az oktatási jogok biztosa 2006-ban hasonló ügy kapcsán sajtóközleményt adott ki. (K-OJOGB-580/2007.)

Egy hallgató aziránt érdeklődött, hogy az egyetem jogszerűen szed-e díjat táborigazolványokért. Tájékoztattuk, hogy az állami felsőoktatási intézmények olyan szolgáltatásokért, amelyek nem kapcsolódnak a képzési követelményekben, illetve a tantervekben foglalt tanulmányi kötelezettségek teljesítéséhez, az intézmény szervezeti és működési szabályzatában más díjakat is megállapíthatnak. E díjak megfizetésére a hallgató csak a szolgáltatás igénybevétele esetén kötelezhető. Az, hogy az általa említett táborok ilyen szolgáltatásnak minősülnek-e vagy a szakmai gyakorlat részét képezik-e, az intézmény belső szabályzatában keresendő. (K-OJOGB-143/2007.)

Az idei évben több panasz érkezett hivatalunkhoz, amelyben a hallgatók kollégiumi jogviszonyuk rendezésével kapcsolatban kérték segítségünket. Bár a felsőoktatási törvény is tartalmaz rendelkezéseket a kollégiumi tagsági jogviszonyra nézve, az egyes felsőoktatási intézményeknek kollégiumi szabályzatukban kell rendezniük e jogviszonyt. A kapcsolódó ügyek elsősorban a kollégiumi tagsági jogviszony elnyerésével, és a szolgáltatásért fizetendő díjjal voltak összefüggésben.

A hallgató panasszal fordult az oktatási jogok biztosához. Beadványában a kollégium felvételi szabályzatát, illetve eljárását kifogásolta. A panaszos a kollégiumi felvételi eljárásról és a kollégiumi tagsági jogviszony megújításáról szóló tájékoztató több pontját is aggályosnak érezte. Többek között azt, hogy a kollégium a kollégiumi térítési díjon felül kulturális hozzájárulást szedett a lakóktól. Ezen kívül közéleti pontokat kellett gyűjteniük a kollégiumi tagsági jogviszony fenntartásáért, de nem volt tisztázott, hogy milyen jogcímen kaphattak ilyen pontokat, illetve nem tudták, hogy kihez fordulhatnak jogsérelem esetén. A szabályzat áttanulmányozását követően a fentiekre nézve nyilatkozatért fordultunk a kollégium vezetőjéhez, amely megkeresésünkre az Egyetem főigazgatója válaszolt. A főigazgató elmondta, hogy a kulturális hozzájárulást beköltözéskor szedik be a hallgatóktól, amelyet a közéleti tevékenységek megszervezésére fordítanak. Az intézmény vezetője levelében felsorolt néhány olyan tevékenységet, amelyre közéleti pont adható. A jogorvoslati lehetőségekkel kapcsolatban kifejtette, hogy azt az Egyetem szervezeti és működési szabályzata szabályozza. A rendelkezésünkre álló dokumentumok, és a vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján javaslatot tettünk és kezdeményezést fogalmaztunk meg az intézmény vezetője felé. Elmondtuk, hogy bár elegendő és jogszerű, ha az egyetem valamely belső dokumentuma szabályozza a hallgatók jogorvoslatához való jogát, a gyakorlatban azt tapasztaljuk, hogy egy olyan megoldás, mint például a jogorvoslati lehetőségre való utalás belefoglalása a kollégiumi szabályzatba, jobban segíti a hallgatókat a kollégiumi jogviszonnyal kapcsolatos ügyeik kezelésében, az esetleges konfliktusok elkerülésében. Tájékoztattuk az intézményvezetőt, hogy a felsőoktatási törvény 52. § (3) bekezdése értelmében a kollégiumi elhelyezésért térítési díjat kell fizetni. A térítési díjat a lakhatási feltételek biztosításáért és az ahhoz kapcsolódó, a rendeltetésszerű használatot biztosító alapszolgáltatásokért kell fizetni. Az alapszolgáltatások összegét a kollégium komfortfokozata alapján kell meghatározni. A kollégium további kiegészítő szolgáltatásokat nyújthat, melyek igénybevételéről a hallgató dönt. A (4) bekezdés szerint a kollégiumi felvételnél meg kell határozni a térítési díj összegét, valamint hogy a kollégium milyen kiegészítő szolgáltatásokat nyújt, és ezekért a hallgató milyen fizetési kötelezettséggel tartozik. A törvény 125. § (7) bekezdése pedig kimondja, hogy a kollégiumban az alapszolgáltatáson felüli további szolgáltatásokért a térítési és juttatási szabályzatban meghatározott esetben kérhető térítési díj. Vagyis – a jogszabály értelmében – a kollégium meghatározhat kiegészítő szolgáltatásokat, amelyekért díjat szab (pl. kulturális hozzájárulás), amelyek igénybevételéről (pl. megjelenés a farsangon), és így az azzal kapcsolatos díj befizetéséről azonban a hallgató dönt. Ezért arra kértük a főigazgatót, hogy a hallgatóktól a továbbiakban ne szedjenek kötelező jelleggel kulturális hozzájárulást. A szabályzatnak a közéleti tevékenység végzésére kapható többletpontokra vonatkozó bekezdését pedig egészítsék ki és pontosan határozzák meg, hogy milyen közéleti tevékenységre ad a Kollégiumi Bizottság pontot, illetve hogy az egyes tevékenységek mennyi pontot érnek. Elmondtuk, hogy az erre vonatkozó rendelkezés azért szükséges, mert egyrészt a hallgatók tájékoztatását szolgálja, másrészt garanciális jellegű a tekintetben, hogy a Kollégiumi Bizottság a szabályzat szerint jár el a közéleti pontok összeszámolásakor. A felsőoktatási törvény 76. § (4) bekezdése taxatív felsorolást tartalmaz arra nézve, hogy mikor szűnik meg a hallgató kollégiumi tagsági jogviszonya. Ez azt jelenti, hogy csak a jogszabályban meghatározott esetben és módon szűnhet, illetve szüntethető meg a tagsági viszony. A felsorolás kogens jellegéből következik, hogy nem fordulhat elő további olyan körülmény, amely miatt a hallgató kollégiumi tagsági jogviszonya megszüntethető lenne. Mivel a kollégiumi szabályzat egyéb eseteket is tartalmazott, ezért kezdeményeztük a kollégiumi tagsági jogviszony megszűnéséről szóló rendelkezés összhangba hozatalát a felsőoktatási törvénnyel. Az intézményvezető kezdeményezésünket elfogadta, a kollégiumi szabályzatot módosították. (K-OJOGB-499/2007.)

Egy roma származású anyuka azzal a panasszal kereste meg hivatalunkat, hogy sikeres kollégiumi felvételi jelentkezése ellenére sem költözhetett be hároméves kislányával kollégiumi szobájába. Ezután a kollégiumi bizottsághoz, illetve más fórumokhoz fordult jogorvoslatért, amelynek eredményeként egy hónapos ideiglenes elhelyezést kapott a kollégium egyik vendégszobájában. Mivel az egy hónap elteltével ismét szállás nélkül maradt volna, hozzánk fordult. Nyilatkozatot kértünk az érintett intézmény vezetőjétől, aki levelében arról számolt be, hogy bár a hallgató jelentkezésekor elmulasztotta igazolni, hogy gyermeket nevel, illetve jelezni, hogy külön szobát szeretne, különös méltányosságból engedélyezték számára, hogy továbbra is vendégszobában lakjon gyermekével mindaddig, amíg nem lesz nekik megfelelő üres kollégiumi szoba. Az intézményvezető továbbá biztosított arról, hogy ezen átmeneti megoldást követően véglegesen megoldják a hallgató és gyermeke elhelyezését. (K-OJOGB-602/2007.)

Több költségtérítéssel képzésben részt vevő hallgató érdeklődött a költségtérítés-mentesség, illetve a részletfizetési kedvezmény igénylésének módjáról. Tájékoztattuk őket, hogy a felsőoktatási törvény 126. §-ának (3) bekezdése értelmében a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatában kell meghatározni azokat a szabályokat, amelyek alapján a rektor dönt a költségtérítéses képzésben részt vevő hallgató esetén a tanulmányi eredmények alapján járó és a szociális helyzet alapján adható

kedvezményekről, a részletfizetés engedélyezéséről. Mivel a részletfizetés megadása vagy akár a teljes költségterítés elengedése az intézmény méltányossági jogkörébe tartozó döntés, ezért azt javasoltuk a hozzánk fordulóknak, hogy az egyetem belső szabályzatát tanulmányozzák át, amely tartalmazza az igénylés módját, beleértve azt is, hogy milyen kérelmet és kihez kell benyújtani. A fentiekén túl minden esetben tájékoztattuk a hallgatókat a felsőoktatási tanulmányok más forrásból történő finanszírozásának lehetőségeiről. Így a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjról, amely olyan pénzügyi szociális juttatás, amely a települési és megyei önkormányzatok által a hallgatónak adományozott szociális ösztöndíjből és a hallgató felsőoktatási intézményében megállapított szociális ösztöndíjből áll. Erről a támogatási formáról a hallgató lakóhelye szerinti polgármesteri hivatalban, illetve a felsőoktatási intézménynél kell érdeklődni. Ezen kívül sok esetben megoldást jelenthet diákhitel igénylése. A diákhitelre vonatkozó részletes szabályok a hallgatói hitelrendszerrel és a Diákhitel Központtal szülő 86/2006. (IV. 12.) Korm. rendeletben találhatóak meg. (K-OJOGB-141/2007., K-OJOGB-203/2007.)

A hivatal eddigi fennállása során soha ennyi panasz nem érkezett GYES-en, illetve GYED-en lévő hallgatóktól. A panaszáradat oka, hogy a rájuk vonatkozó jogszabályi rendelkezést az év során több ízben módosították. A zavart főként az okozza, hogy a jogszabály-módosítás következtében több olyan hallgatói csoport jelent meg, akiket hátrányosan érint a hatályos jogszabályi rendelkezés. Egyrészt azok a hallgatók, akiknek a hallgatói jogviszonya költségterítéses képzésben ugyan 2006. december 31. előtt keletkezett, és a hatályos jogszabályok ismeretében, tudatos családtervezés keretében a 2006/2007-es tanév második félévére várták gyermeküket, és ettől a félévtől kezdve részesülnek GYES-ben, illetve GYED-ben, már nem kaphatnak kedvezményt. Másrészt fizetésre kötelezettek például azok a hallgatók is, akiknek hallgatói jogviszony 2006. december 31. előtt jött létre, költségterítéses képzésben vesznek részt, és első gyermekük után GYES/GYED-ben részesültek, majd annak folyósítása megszűnt, de második gyermekük születését követően – még a jogszabályi időkeretek között – újra kezdődött. Harmadrészt ugyanez a helyzet azoknál a hallgatóknál, akiknek a hallgatói jogviszonya szünetelt valamilyen oknál fogva a kérdéses időszakban. Az ügyek kapcsán vizsgáltuk, hogy a hatályos rendelkezések tartalmazznak-e hátrányos megkülönböztetést, sértik-e a szerzett jogok védelmének elvét, illetve a jogszabályok megfogalmazása megfelel-e a normavilágosság követelményének.

A hozzánk forduló hallgatókat – szinte kivétel nélkül – az alábbiakról tájékoztattuk. A felsőoktatási törvény 39. §-ának (7) bekezdés b) pontja kimondja, hogy a Kormány előnyben részesítési követelményt állapíthat meg a gyermekük gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévők, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülők részére. Az előnyben részesítés kizárólag az előnyben részesítés alapjául szolgáló körülménnyel összefüggésben biztosítható, és nem vezethet alap- és mesterképzésben az oklevél által tanúsított szakképzettség, illetve felsőfokú szakképzésben a bizonyítvány által tanúsított szakképesítés megszerzéséhez szükséges alapvető tanulmányi követelmények alóli felmentéshez. A törvény 125/A. § (1) bekezdése értelmében az államilag támogatott tanulmányokat folytató hallgató - nemzetközi szerződés eltérő rendelkezése hiányában - alapképzésben vagy egységes, osztatlan képzésben a harmadik félévtől kezdődően, mesterképzésben a teljes tanulmányi idő alatt képzési hozzájárulás fizetésére köteles. A bejelentkezés időpontjában gyermeke gondozása céljából fizetés nélküli szabadságon lévő, terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülő hallgató képzési hozzájárulás fizetésére nem köteles. A költségterítéses képzésben részt vevő hallgatókra más szabályozás vonatkozik. A felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről szóló 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet 36. § (1) bekezdése alapján ugyanis a felsőoktatási intézmények valóban követelhetnek költségterítést azon hallgatóiktól, akikre az úgynevezett hármas feltétel (1. hallgatói jogviszonnyal rendelkeznek, 2. költségterítéses

képzésben vesznek részt, 3. terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy gyermekgondozási díjban részesülnek), 2006. december 31. előtt nem állt fenn együttesen. (K-OJOGB-75/2007., K-OJOGB-120/2007., K-OJOGB-258/2007., OJOGB-566/2007., K-OJOGB-583/2007., K-OJOGB-598/2007., K-OJOGB-683/2007., K-OJOGB-716/2007., K-OJOGB-725/2007., K-OJOGB-735/2007., K-OJOGB-743/2007., K-OJOGB-778/2007.)

Szakirányú továbbképzésben részt vevő, korábban GYES-ben részesült hallgató azzal a panasszal fordult hozzánk, hogy a szak, amelyre jelentkezett, 2006 szeptemberében mégsem indult, hanem csak 2007 februárjában. Ez azt jelentette, hogy a költségtérítés-mentesség elnyeréséhez szükséges feltételek közül nem teljesült rá nézve az, hogy hallgatói jogviszonya 2006. december 31. előtt már fennállt. A hallgatót arról tájékoztattunk, hogy ügyében oktatási jogsérelmet kimutatni nem tudunk. A jogalkotói döntés világos, a hatályos jogszabályi rendelkezések alapján ő valóban lecsúszott a költségtérítés-mentességről. A jogszabály alkotmányossága pedig szintén nem vonható kétségbe, tekintettel arra, hogy a jogalkotó a kedvezmények adásakor széles döntési jogkörrel rendelkezik, hátrányos megkülönböztetés ezért nem jöhet szóba. (K-OJOGB-195/2007.)

Egy GYES-en lévő hallgató azzal a panasszal kereste meg hivatalunkat, hogy a 2007/2008. tanév első félévében költségtérítés-mentességben részesült, de a második félévre elmulasztotta benyújtani mentességi kérelmét, amely miatt költségtérítés fizetésére kötelezték. Az iránt érdeklődött, hogy hova fordulhat jogorvoslatért. Tájékoztattuk, hogy a felsőoktatási hallgatók juttatásairól szóló 175/2006. (VIII. 14.) Korm. rendelet 33. §-ának (2) bekezdése alapján az intézmény az arra jogosult hallgatók képzésének költségvetési támogatását az adott tanév első félévére november 15-ig, második félévére április 15-ig elkészített tételes jelentés alapján az Oktatási és Kulturális Minisztérium - az intézmények részére e jogcímenen biztosított költségvetési támogatás figyelembevételével - a zárszámadás, illetve a nem állami fenntartású intézményekkel kötött megállapodás keretében rendezi. A felsőoktatási intézmény az érintett hallgatók adatszolgáltatási kötelezettségeit térítési és juttatási szabályzatában köteles rögzíteni. A költségvetési támogatásnál csak azok a hallgatók vehetők figyelembe, akik az intézményi térítési és juttatási szabályzat szerint, de legkésőbb az adott évben március 31-ig, illetőleg október 31-ig a szükséges adatszolgáltatást elvégezték. A jogszabály értelmében tehát az adatszolgáltatást félévente kell elvégezni a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában vagy a kormányrendeletben előírt határidőig. Természetesen a kar dékánja méltányossági jogkörében eljárva mentesítheti a hallgatót a költségtérítés-fizetési kötelezettsége alól, de a méltányossági döntés ellen jogorvoslással élni nem lehet. (K-OJOGB-352/2007.)

A költségtérítéshez hasonlóan a hallgatókra nézve fizetési kötelezettséget keletkeztet a 2006. október 27. óta hatályban lévő képzési hozzájárulás előírása is, amelyet a köznyelv tandíjként használ. A hozzánk érkezett panaszokból egyértelműen látszik, hogy a hallgatók gyakran keverik a költségtérítés és a képzési hozzájárulás (tandíj) fogalmát. A felsőoktatási törvény – már idézett – 125/A. § (1) bekezdése értelmében az államilag támogatott tanulmányokat folytató hallgató – nemzetközi szerződés eltérő rendelkezése hiányában – alapképzésben vagy egységes, osztatlan képzésben a harmadik félévtől kezdődően, mesterképzésben a teljes tanulmányi idő alatt képzési hozzájárulás fizetésére köteles. A törvény további bekezdései rendelkeznek a képzési hozzájárulás összegének kiszámítási módjáról, felhasználásáról, és a fizetési kötelezettség alóli mentesítés szabályairól. Jelen beszámoló írásával egy időben (2008. március 9-én) országos népszavazás döntött arról, hogy a jövőben ne szedjenek a felsőoktatási intézmények képzési hozzájárulást hallgatóiktól. A népszavazás eredményeként a 2008. évi IX. törvény hatályon kívül helyezte a felsőoktatási törvény 125/A. §-át, és 7. §-ának (5) bekezdése kimondja, hogy az e törvény hatálybalépését megelőzően megfizetett képzési hozzájárulást a felsőoktatási intézmény e törvény hatálybalépését követő harminc napon belül köteles visszafizetni, illetve a felsőoktatási intézmény részére még nem teljesített fizetési kötelezettséget nem kell teljesíteni.